

SISÄLLYSLUETTELO

1. OPETUKSEN JÄRJESTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT	3
1.1 Toiminta-ajatus.....	3
1.2 Arvoperusta.....	4
1.3 Kemin lyseon lukion aikuisopetuksen (Kemin aikuislukio) tehtävä	4
1.4 Yhteistyö muiden oppilaitosten kanssa	5
1.5 Toiminnan jatkuva kehittäminen ja arviointi	5
1.5.1 Opetussuunnitelma	5
1.5.2 Henkilöstö	6
1.5.3. Koulun toiminta	6
2. OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN	7
2.1 Opintojen rakenne	7
2.2 Opiskeluympäristöt ja -menetelmät.....	7
2.2.1 Yleisperiaatteet.....	7
2.2.2 Käytännön järjestelyt	8
2.3 Toimintakulttuuri	9
2.4 Tieto- ja viestintätekniisten laitteiden käyttö ja tuki	9
2.4.1 Opettajien valmiudet	10
2.4.2 Aikuisten opiskelijoiden valmiudet	10
3. OPISKELIJOIDEN TUKEMINEN.....	11
3.1 Ohjauksen tavoitteet.....	11
3.2 Ohjauksen käytänteet.....	11
3.3 Tuutorointi	12
4. OPISKELIJOIDEN OPPIMISEN ARVIOINTI.....	12
4.1 Arvioinnin lähtökohdat ja tavoitteet.....	12
4.2 Kurssin suoritus ja sen arviointi.....	12
4.3 Numeroarvostelu ja suoritusmerkinnät.....	13
4.4 Opinnoissa eteneminen.....	13
4.5 Oppiaineen oppimäärän arviointi	15
4.6 Lukion oppimäärän suoritus	16

4.7 Arvioinnin uusiminen ja oikaisu	16
5. OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT LUKIO- KOULUTUKSESSA.....	16
5.1 Aikuisille annettavan lukio-opetuksen tuntijako:	17
5.2 Eheyttäminen ja aihekokonaisuudet	17
5.3 Äidinkieli ja kirjallisuus	18
5.3.1 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä	18
5.3.2 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä	27
5.4 Ruotsi	31
5.4.1 Perusopetuksessa alkanut B1-oppimäärä	32
5.5 Vieraat kielet	34
5.5.1 Perusopetuksessa alkanut A-oppimäärä	35
5.5.2 Perusopetuksessa alkanut B2- ja lukiossa alkava B3-oppimäärä	37
5.6 Matematiikka	39
5.6.2 Matematiikan pitkä oppimäärä	39
5.6.3 Matematiikan lyhyt oppimäärä	46
5.7 Biologia	51
5.8 Maantiede	54
5.9 Fysiikka.....	58
5.10 Kemia.....	63
5.11 Uskonto	67
5.12 Elämänkatsomustieto	70
5.13 Filosofia.....	75
5.14 Historia	77
5.15 Yhteiskuntaoppi.....	84
5.16 Psykologia.....	88
5.17 Musiikki	91
5.18 Kuvataide	92
5.19 Liikunta	95
5.20 Terveystieto	96
5.21 Muut oppiaineet	99
5.21.1 Tietotekniikka	99
6. OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT PERUSOPETUKSESSA	100

6.1 Tuntijako	100
6.2 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä	101
6.3 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä.....	104
6.4 Toinen kotimainen kieli.....	109
6.4.1 Ruotsi (B1-oppimäärä)	109
6.5 Vieraat kielet (A-oppimäärä).....	111
6.5.1 Englanti.....	112
6.6 Matematiikka	115
6.7 Biologia	120
6.8 Maantieto/maantiede	121
6.9 Fysiikka.....	124
6.10 Kemia.....	128
6.11 Uskonto	130
6.11.1 Evankelisluterilainen uskonto.....	130
6.12 Elämäkatsomustieto	132
6.13 Historia	135
6.14 Yhteiskuntaoppi.....	139
LIITE 1	141

1. OPETUKSEN JÄRJESTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT

1.1 Toiminta-ajatus

Kemin lyseon lukion aikuisopetuksen (Kemin aikuislukio) toiminta-ajatuksena on tarjota nuorille ja aikuisille arvoperustansa mukaista, monipuolista ja laaja-alaista yleissivistävää opetusta, jonka toteuttamisen periaatteena ovat joustavuus, yksilöllisyys, tehokkuus ja yhteistyö. Aikuiskoulutusmaisuuksensa näkyy tavoitteissa itseohjautuvuutena, aloitteellisuutena ja tasa-arvoisena vuorovaikutuksena. Aikuisväestölle turvataan mahdollisuudet työelämän muutosten vaatimaan uudelleen- ja lisäkoulutukseen. Tuetaan ihmisten hyvinvointia mahdollistamalla sekä tutkinto- että suoritustavoitteinen opiskelu.

Kemin lyseon lukion aikuisopetus (Kemin aikuislukio) on kehittänyt etäopetustoimintaansa vuodesta 1998 lähtien ja ollut mukana Lapin etälukioprojektissa sen kärkeksi vuosi 2000 – 2004. Etäopetus on kiinteä ja käytänteiltään vakiintunut osa koulun toimintaa.

Etäopetuksen avulla pyritään tarjoamaan kaikille aikuisopiskelijoille tasavertaiset mahdollisuudet osallistua opetukseen aikaan ja paikkaan katsomatta. Etäopiskelu on tarkoitettu sellaisille opiskelijoille, joiden elämäntilanne, koulumatka tms. seikka estää kokonaan tai osin osallistumisen aikuislukion lähiopetukseen. Etäopetusta annetaan myös nuorille päiväkouluilaisille. Etäopetukseen liittyvä yhteistyö muiden oppilaitosten kanssa tukee pienen yksikön toimintamahdollisuuksia ja tarjoaa opiskelijoille monipuolisen kurssitarjonnan. Näillä toimilla Kemin lyseon lukion aikuisopetus (Kemin lyseon lukion aikuisopetus (Kemin aikuislukio)) omalta osaltaan lisää alueellista tas-arvoa.

1.2 Arvoperusta

Kemin lyseon lukion aikuisopetus (Kemin aikuislukio) perusopetuksen ja lukiokoulutuksen yleisenä arvolähtökohtana on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioitus. Sivistyshanteena on pyrkimys totuuteen, inhimillisyyteen ja oikeudenmukaisuuteen. Aikuisten perusopetus ja lukiokoulutus edistävät tasa-arvoa ja hyvinvointia, ylläpitävät ja vahvistavat osallistuvaa demokratiaa sekä vahvistavat opiskelijoiden sitoutumista elinympäristön terveellisyyden ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen. Kemin lyseon lukion aikuisopetuksessa (Kemin aikuislukio) elinikäisellä oppimisella, itsensä toteuttamisella sekä oppimisesta ja inhimillisistä kontakteista syntyvällä ilolla on itseisarvoa.

Opetuksen arvot perustuvat suomalaiseen sivistyshistoriaan, joka on osa pohjoismaista ja eurooppalaista kulttuuriperintöä. Opiskelu ohjaa vaalimaan, arvioimaan ja uudistamaan kulttuuriperintöä. Opiskelu kannustaa suvaitsevaisuuteen sekä monikulttuuriseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Erityisesti maahanmuuttajakoulutuksen arvoina korostuvat yksilön tukeminen itseohjautuvuuteen ja suomalaiseen yhteiskuntaan kotiutuminen.

Kemin lyseon lukion aikuisopetuksessa (Kemin aikuislukio) pidetään arvona toisen ihmisen arvostamista ja tukemista sekä tietojen ja taitojen mahdollisimman laajaa ja syvällistä hallintaa, mikä ilmenee toiminnan eettisyytenä ja esteettisenä kauneutena.

Opetuksen päämääränä on rohkaista arvioimaan julkilausuttujen arvojen ja todellisuuden välisiä ristiriitoja sekä pohtimaan kriittisesti suomalaisen yhteiskunnan ja kansainvälisen kehityksen mahdollisuuksia ja epäkohtia. Opiskelija saa mahdollisuuden lisätä ymmärtämystään siitä, mitä kansalaisen perusoikeudet Suomessa ja Euroopan unionissa käytännössä merkitsevät sekä miten niitä ylläpidetään ja edistetään.

1.3 Kemin lyseon lukion aikuisopetuksen (Kemin aikuislukio) tehtävä

Kemin lyseon lukion aikuisopetusta (Kemin aikuislukio) kehitetään osana avointa aikuiskoulutusjärjestelmää, jonka tarkoituksena on tarjota nuorille ja aikuisille paikallisten tarpeiden edellyttämät monipuoliset mahdollisuudet perus-, jatko- ja täydennyskoulutukseen sekä monialaiseen yleissivistykseen ja sen täydentämiseen.

Tehtäviin kuuluu myös elinikäisen oppimisen taitojen ja työelämässä menestymisen yleisten edellytysten lisääminen. Kemin lyseon lukion aikuisopetus (Kemin aikuislukio) pyrkii vahvistamaan kansalaisyhteiskunnan toimivuutta ja ehkäisemään syrjäy-

tymistä sekä luomaan edellytyksiä opiskelijan itsetuntoa, itsetuntemusta ja persoonallista kasvua lujittaville oppimiskokemuksille.

Kemin lyseon lukion aikuisopetus (Kemin aikuislukio) on osa Lapin etälukioverkoston ja osallistuu aktiivisesti monimuoto-opetuksen järjestämiseen ja kehittämiseen. Etäopetuksen avulla aikuislukio on osaltaan turvaamassa tasa-arvoisten koulutusmahdollisuuksien toteutumista.

Kemin lyseon lukion aikuisopetus (Kemin aikuislukio) järjestää maksullista myyntipalvelutoimintaa, joka etupäässä kohdistuu täydennyskoulutukseen ja maahanmuuttajien kouluttamiseen.

Kemin lyseon lukion aikuisopetus (Kemin aikuislukio) järjestää opiskelijoilleen mahdollisuuden

- suorittaa perusopetuksen oppimäärä
- suorittaa perusopetuksen oppiaineita tai niiden osia kursseina
- korottaa perusopetuksen päättötodistuksen arvosanoja
- suorittaa lukion oppimäärä
- suorittaa ylioppilastutkinto tai sen osa
- suorittaa lukiokursseja
- korottaa lukion päättötodistuksen arvosanoja
- suorittaa muita lukion tehtävään kuuluvia yleissivistäviä aineita ja aihekokonaisuuksia
- jatko-opintoihin valmentavaa opetusta.

Kemin lyseon lukion aikuisopetuksessa (Kemin aikuislukio) toteutetaan omalta osaltaan Ihmisoikeuksien julistuksen sisältöä: koulun vaikutuspiirissä asuville taataan elinikäisen sivistyksen mahdollisuus. Opetustarjonnassa näkyy tarkoituksenmukaisuus: sekä koulutuksen suunnitteluun että toteutukseen vaikuttavat paikalliset tarpeet.

1.4 Yhteistyö muiden oppilaitosten kanssa

Kemin lyseon lukion aikuisopetus (Kemin aikuislukio) toimii yhteistyössä Lapin läänin muiden toisen asteen koulujen kanssa (etä)opetuksen järjestämiseksi. Opiskelija voi valita kurseja mistä tahansa lukiosta tai ammatillisesta oppilaitoksesta. Vastavasti Kemin lyseon lukion aikuisopetus (Kemin aikuislukio) antaa opetusta toisen oppilaitoksen opiskelijoille. Kurssivastaavuuksista on sovittu, ja ne päivitetään lukuvuosittain. Yhteistyötä kehitetään erityisesti reaaliaineiden syventävien kurssien ja lyhyiden kielten kurssien toteuttamiseksi.

Yhteistyötä rakennetaan myös Pohjois-Pohjanmaan toisen asteen oppilaitosten kanssa.

1.5 Toiminnan jatkuva kehittäminen ja arviointi

1.5.1 Opetussuunnitelma

Opetussuunnitelmaa päivitetään koululainsäädännön ja asetusten muuttumisen tarpeen mukaan.

Opettajat noudattavat opetuksessaan vahvistettua opetussuunnitelmaa. Opetussuunnitelman toimivuutta arvioidaan kevään arviointipäivänä. Ainekohtaisia sisältöjä päivitetään, kun suunnitellaan seuraavan lukuvuoden kurssitarjontaa. Toimintakulttuuriasiaa tarkistetaan, kun yhteisiä sopimuksia, sääntöjä tai käytänteitä muutetaan.

Opetussuunnitelma on luettavissa koulun kotisivulla, <http://www.kemi.fi/alukio/>. Muutokset päivitetään verkkoon.

1.5.2 Henkilöstö

Aikuislukion koko henkilökunta tekee yhdessä kehittämistyötä. Kaikille työyhteisön jäsenille taataan osallistumis- ja kuulemismahdollisuus. Henkilöstön työssä viihtymistä ja jaksamista arvioidaan lisäksi lukuvuosittain pidettävien kehityskeskustelujen yhteydessä. Niissä käsitellään myös henkilöstön kehitysnäkymiä ja koulutushalukkuutta ja arvioidaan sekä rehtorin että koulun toimintaa yleisesti. Henkilöstön työtyytyväisyyskysely toteutetaan lukuvuosittain ja tulokset käsitellään arviointipäivänä.

1.5.3. Koulun toiminta

Toimintaa arvioidaan jatkuvasti, sillä tavoitteellisen arvioinnin avulla edistetään oppilaitoksen mahdollisuuksia toimia hyvänä oppimis- ja työympäristönä. Jokainen koulu-yhteisön jäsen osallistuu aika ajoin tehtävään arviointiin, jossa pyritään mittaamaan opiskelijoiden viihtyvyyttä, tiedollisen annin tasoa, opetusmenetelmien sopivuutta, tiedon saatavuutta, opintojen ohjausta, kirjasto- ja kansliapalveluja jne. Palautteessa ilmenneet epäkohdat analysoidaan ja pyritään korjaamaan.

Yleensäkin kritiikin antamisen kynnystä pyritään madaltamaan rohkaisemalla kaikkia osapuolia avoimeen keskusteluun, jolloin toiminnan arvioinnista voisi tulla jatkuvaa, jokapäiväistä ja jokaiselle kuuluvaa.

Joka vuosi arvioidaan koulun toiminnan jotakin osa-aluetta, opetuksen laatua, opiskeluilmapiiriä ja viihtyvyyttä. Kurssikohtaista palautetta kerätään vuosittain.

Kehittämistyön tukena toimii kattava arviointijärjestelmä. Se sisältää koulun toiminnan arvioinnin ja tilastot.

Tilastoja pidetään seuraavista asioista:

- opiskelijamäärä
  - tutkintotavoitteiset
  - suoritustavoitteiset
  - muiden koulujen opiskelijat
- opetuskurssien määrä
  - opiskelijamäärä
  - käytetty tuntimäärä
- yo-kirjoitusten tulokset
- toiminnan taloudellisuus
  - kustannukset € / kurssi
  - kustannukset € / oppitunti
  - kustannukset € / oppilas
  - tulot

Ulkoista arviointia kehitetään osana koulutuslautakunnan tulosalueen arviointistrategiaa.

2. OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Opintojen rakenne

Opiskelumahdollisuuksien tarjonnan lähtökohta on se, että oppijana aikuinen rakentaa osaamistaan elämäkokemukselleen, aikaisemmin oppimilleen tiedoille ja taidoille sekä mahdollisesti rinnakkaisille opinnoilleen. Kemin lyseon lukion aikuisopetuksen (Kemin aikuislukio) koulutustarjonnassa on vaihtoehtoja, jotka mahdollistavat opiskelun erilaisissa elämäntilanteissa.

Opiskelijan opinto-ohjelma rakennetaan Kemin lyseon lukion aikuisopetuksessa aikaisemman koulutuksen sekä opinnoille asetettujen tavoitteiden mukaan joustavasti ja yksilöllisesti. Opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Hänellä on oikeus monipuolistaa ja täydentää opinto-ohjelmaansa myös muiden koulutuksen järjestäjien koulutustarjonnalla. Opiskelija voi valita ohjelmaansa sekä etä- että lähikursseja.

Aikuisille tarkoitettut lukio-opinnot muodostuvat valtioneuvoston antaman asetuksen (955/2002) mukaisesti pakollisista ja syventävistä kursseista sekä muista aikuislukion tehtävään kuuluvista aineista ja aihekokonaisuuksista. Lukiokoulutuksen oppimäärä sisältää vähintään 44 kurssia. Lukion oppimäärän suorittamiseen tähtäävät aikuisopiskelijat suorittavat kaikki pakolliset kurssit ja valinnaisia opintoja. Syventävät kurssit ovat opiskelijalle valinnaisia pakollisiin oppiaineisiin liittyviä valtakunnallisia kursseja tai oppilaitoskohtaisia kursseja.

Alle 18-vuotiaina lukio-opintonsa aloittaneiden oppimäärään kuuluu lisäksi liikuntaa, terveystietoa ja taideaineita. Oppiaineiden pakollisten ja valtakunnallisesti määritellyjen syventävien kurssien keskeiset tavoitteet ja sisällöt on määritetty tässä opetussuunnitelmassa.

2.2 Opiskeluympäristöt ja -menetelmät

2.2.1 Yleisperiaatteet

Kemin lyseon lukion aikuisopetuksessa (Kemin aikuislukio) opiskelijoille annetaan välineitä tiedon hankkimiseen ja tuottamiseen sekä tiedon luotettavuuden arviointiin ohjaamalla heitä soveltamaan kullekin tiedon- ja taidonalalle luonteenomaisia tiedon ja taidon hankkimis- ja tuottamistapoja. Opiskelijoita ohjataan käyttämään tieto- ja viestintäteknikkaa sekä kirjastojen tarjoamia palveluja.

Opetuksessa luodaan oppiaine- ja tiederajat ylittäviä kytkeitä. Oppimistehtäviä rakennetaan todellisen elämän esimerkkien avulla, ja opiskelijaa ohjataan tutkivan oppimisen suuntaan. Opiskelutilanteita suunnitellaan siten, että opiskelija pystyy soveltamaan oppimaansa myös opiskelutilanteiden ulkopuolella. Opiskelija on merkityksiä

etsivä ja niitä rakentava toimija, jolle opiskelu voi avata jatkuvasti uusia mahdollisuuksia oivaltaa kulttuurin sisältämiä merkityksiä, tunnistaa omat voimavaransa sekä osallistua yhteiskunnan toimintaan.

Opiskelijat voivat asettaa omia tavoitteitaan ja oppia työskentelemään itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa. Heille annetaan tilaisuuksia hakea omalle oppimistyylilleen sopivia työskentelymuotoja. Opiskelijoita ohjataan tiedostamaan, arvioimaan ja tarvittaessa korjaamaan omia työskentelytapojaan. Opetuksessa pyritään ottamaan huomioon, että opiskelijoiden kyky opiskella itsenäisesti vaihtelee ja että he tarvitsevat eri tavoin opettajaa opiskelunsa ohjaajana.

Tiedollisten tavoitteiden saavuttamiseksi luodaan opiskeluympäristö, jossa toisaalta opitaan ymmärtävään ja suvaitsevaan asioiden käsittelemiseen, toisaalta painotetaan ympäristön kriittistä tarkastelua ja halua vaikuttaa ihmisyhteisöjen hyvinvointiin. Opiskelun tulisi tähdätä oppisisältöjen mahdollisimman laajaan ja syvälliseen tuntemiseen ja siihen, että tietojen lisäksi on mahdollista myös taitojen harjoittaminen - päämääränä täydellinen ja esteettinen suoritus.

2.2.2 Käytännön järjestelyt

Kemin lyseon lukion aikuisopetuksessa (Kemin aikuislukio) opiskeluympäristö voi olla perinteinen luokkahuone siihen liittyvine oheispalveluineen. Ympäristönä voi kuitenkin olla myös Internetissä oleva oppimisympäristö, jossa opiskelijalla on mahdollisuus tutustua kurssin suorittamiseen liittyvään ohjeistoon sekä kurssiin liittyvään materiaaliin. Kurssiympäristö toimii siten virtuaalisena luokkahuoneena. Tätä virtuaalista tilannetta voidaan täydentää video-opetuksen sekä Internet-verkon kautta tapahtuvien reaaliaikaisten oppimistilanteiden avulla. Kemin lyseon lukion aikuisopetuksessa annetaan opetusta kummankin ympäristön avulla ja opiskelija voi joustavasti käyttää kumpaakin ympäristöä hyväkseen kulloisenkin elämäntilanteensa mukaan.

Kaikki Kemin lyseon lukion aikuisopetuksen (Kemin aikuislukio) pakolliset kurssit on mahdollista suorittaa verkko-opintoina Internet-pohjaisen oppimisympäristön avulla. Uuden TVT:n rinnalla opiskelijan käytössä ovat myös perinteiset välineet: etäkirjeet ja puhelinohjaus.

Kemin lyseon lukion aikuisopetuksen kurssitarjottimella on lähikursseja, etäkursseja sekä yhdistettyjä kursseja, joilla on sekä etä- että lähiopiskelijoita. Yhdistetyillä lähi- ja etäkursseilla etäopiskelija voi käydä silloin, kun hän tuntee siihen tarvetta. Kurssin aikana on kuitenkin vähintään kuusi erityisesti etäopiskelijoille suunnattua oppituntia, jolloin voidaan paneutua etäjakson aikana nousseisiin ongelmiin ja varmistaa tiedollisten tavoitteiden saavuttaminen ja opiskelijoiden opiskelurytmin säilyminen.

Oppimateriaalina etäkursseilla käytetään oppikirjan, cd-levyjen ja kasettien lisäksi opettajien itse tuottamaa materiaalia, OPH:n ja YLE:n etäopetusmateriaalia sekä muuta Internetissä vapaasti käytettävää aineistoa. Joihinkin materiaaleihin ostetaan käyttöoikeudet. Materiaalin käytössä pyritään hyödyntämään verkko-opiskelulle ominaista hypertekstimäisyyttä ja multimediaa.

Etäopetus tarjoaa mahdollisuuden myös omatahtiseen opiskeluun. Opiskelija voi aloittaa kurssin suorittamisen milloin tahansa lukuvuoden aikana, ja hänellä on suoritta-

misaikaa 1 viikko–2 kuukautta. Kurssin opettajan kanssa tehdään etätehtävien suorittamisjärjestyksestä ja -aikataulusta sekä loppukokeesta sopimus. Koe yleensä tehdään valvotusti koululla. Kokeen tai sen osia voi suorittaa myös Internet-pohjaisessa oppimisympäristössä. Kontaktiopetusta omatahtisesti suoritettavilla kursseilla ei järjestetä. Kurseja voi suorittaa omatahtisesti myös kesäloman aikana.

Kemin lyseon lukion aikuisopetuksessa otetaan näin huomioon aikuisopiskelijoiden opiskelulähtökohtien moninaisuus. Aikuisopetuksessa korostetaan yhteistoiminnallisuutta, ongelmalähtöisyyttä, vuorovaikutteisuutta, itseohjautuvuutta sekä tieto- ja muissa verkostoissa toimimista. Opetuksella pyritään luomaan jäsentyneitä käsityksiä siitä, miten opiskeltavat asiat liittyvät toisiinsa ja opiskelijan kokemusmaailmaan. Aikuisen kokemukset sekä kyky arvioida omaa ajatteluaan ja oppimistaan ovat erityinen voimavara, jota pyritään opetuksessa hyödyntämään.

2.3 Toimintakulttuuri

Kemin lyseon lukion aikuisopetuksen (Kemin aikuislukio) toimintakulttuuri rakentuu työyhteisön jäsenten keskinäiselle kunnioitukselle ja yhteisöllisyyttä edistävälle avoimelle vuorovaikutukselle. Oppilaitoksessamme pidetään tärkeänä myös tasa-arvoisen, kannustavan ja suvaitsevan työympäristön luomista. Tämän vuoksi on tärkeää, että koko kouluyhteisö (opiskelijat, opettajat ja muu henkilökunta) painottaa kaikessa toiminnassaan työ- ja opiskelutovereiden tukemista ja yhteistyön merkitystä. Opettajia, opiskelijoita ja oppilaitoksen muuta henkilöstöä kannustetaan vuorovaikutukseen ja yhteisöllisyyteen. Työyhteisön kaikki jäsenet voivat vaikuttaa koulun toimintatapoihin.

Kemin lyseon lukion aikuisopetuksen (Kemin aikuislukio) voidaan sanoa olevan oppiva organisaatio, eli työyhteisöllämme on kyky luoda, hankkia ja siirtää tietoa. Jatkuva kehittäminen toteutuu tiimityönä ja yhdessä toimien.

Käytänteet rakennetaan tukemaan opetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Toiminnan kriittinen arviointi on oppilaitoksen jatkuvan kehittämisen perusedellytys.

2.4 Tieto- ja viestintäteknisten laitteiden käyttö ja tuki

Elinikäisen oppimisen periaate liittyy nykyisin läheisesti tietoyhteiskuntaan. Ammatti- ja tehtävärakenteet muuttuvat nopeasti ja edellyttävät tietoyhteiskuntataitojen osaaamista.

Kemin lyseon lukion aikuisopetus (Kemin aikuislukio) pyrkii toiminnallaan turvaamaan aikuisten (sekä opiskelijoiden että opettajien) mahdollisuudet omaksua tiedonhankinnan, tiedonhallinnan, viestinnän ja tietotekniikan perustaidot. Kun perustaidot on omaksuttu, niitä pyritään sen jälkeen myös syventämään.

Etälukioprojektin aikana Kemin lyseon lukion aikuisopetus (Kemin aikuislukio) on hankittu kattava tieto- ja viestintätekninen laitteisto. Etäopetuksen tukena ovat videoneuvottelulaitteet sekä luokkakohtaiset tietokoneet ja dataprojektorit. Osalla opettajista on henkilökohtaiset kannettavat tietokoneet kotikäytössä ja ainekohtaiset tietokoneet työhuoneissa. Kiinteistössä on ajanmukainen ATK-luokka, mutta jo vanhenevaa laitteistoa pyritään myös hyödyntämään.

Opettajat ovat kouluttautuneet laitteiden tekniseen käyttöön sekä opiskelleet niiden hyödyntämistä oman oppiaineensa pedagogisesta näkökulmasta. Tukena TVT-laitteiden sekä teknisessä että pedagogisessa käytössä on ATK-tukihenkilö. Ilman tätä tukea laitteiden täysipainoinen hyödyntäminen opetuksessa ei ole mahdollista. Myös opettajien jatkuva TVT-kouluttautuminen on nykyaikaisen etäopetuksen edellytys.

2.4.1 Opettajien valmiudet

Kemin lyseon lukion aikuisopetuksen opettajien tieto- ja viestintätekniiikan (TVT) osaaminen on kohtuullisen hyvä. Kaikilla opettajilla on vähintäänkin OPE.FI I –tason taidot. Opettajien koulutuksen lähtökohtana on tieto- ja viestintätekniiikan pedagoginen käyttö – opitun soveltaminen opettajan käytännön työhön ja tehtäviin. Tavoitteena on innostaa opettajat näkemään tieto- ja viestintätekniiikan tarjoamia mahdollisuuksia oman työnsä ja ammattitaitonsa kehittämisessä luotaessa opiskelijoille tietoyhteiskunnan kansalaisen perusvalmiuksia.

Koulussamme kehitetään erityisesti seuraavia taitoja:

- opetussisältöihin liittyvä osaaminen: työvälinohjelmien, opetussovellutukset, oman sisältöalueen digitaalisen oppimateriaalin tuntemus, oppimateriaalin tuottamisen periaatteet; tieto- ja viestintätekniiikan pedagogisen käytön sovellukset
- taito seurata välineiden ja ohjelmien kehittymistä
- tieto- ja viestintätekniiikan yhteiskunnallisten haasteiden ja mahdollisuuksien tuntemus
- sisältökohtaiset ja ammattialakohtaiset sovellutukset; esimerkiksi kuvankäsittely, mediavalinnan tuntemus, laaja etäopiskeluvälineiden käyttö, ammatillisimulaatiot
- oman opetusalan tieto- ja viestintätekniiikan opetuskäytön syvälinen asiantuntemus, vahva pedagoginen käyttötaito, taito opastaa kollegoja sekä toimia kouluttajana, oppilaitosyhteistyön kehittäjänä sekä osana asiantuntijaverkostoa
- digitaalisen oppimateriaalin tuottaminen
- oppilaitosten tietohallinnon edellyttämät tiedot ja taidot
- taito ennakoita ja tutkia tieto- ja viestintätekniiikan innovaatioita opetuksessa

Hyväksytyn [TVT-strategian](#) mukaan Kemin lyseon lukion aikuisopetuksen on hoidettava velvoite oman henkilöstönsä kouluttamisesta.

2.4.2 Aikuisten opiskelijoiden valmiudet

Opiskelijoita ohjataan käyttämään tieto- ja viestintätekniiikkaa sekä kirjastojen tarjoamia palveluja. Kemin lyseon lukion aikuisopetus (Kemin aikuislukio) järjestää tietotekniikan kursseja yhteistyössä Kemin työväenopiston kanssa. Oppilaitos järjestää myös tietokoneita opiskelijoidensa käytettäväksi ja varautuu antamaan ohjausta ja neuvontaa. Tietotekniikan opetus integroituu muuhun opetukseen. Tiedonhankinnan ja -tuottamisen taitoja harjoitellaan myös eri oppiaineissa. Tavoitteena on kehittää ja laajentaa verkko-oppimisympäristön käyttöä ja tunnettavuutta alueella sekä kehittää ja

tuottaa verkko-oppimisympäristöön suunniteltuja opintojaksoja.

Aittoa tulevaisuuden osaamista on:

- Teknologinen osaaminen
- Medialukutaito
- Monimediaalisuuden hallinta
- Verkostoitumistaidot

3. OPISKELIJOIDEN TUKEMINEN

3.1 Ohjauksen tavoitteet

Opinto-ohjauksella tuetaan opiskelijaa hänen suunnitellessaan ja tarkentaessaan omaa opiskeluohjelmaansa. Samalla opiskelijaa opastetaan ammatinvalintaan liittyvissä asioissa. Opinto-ohjauksella pyritään siihen, että päämäärät ovat realistisia ja valinnat tarkoituksenmukaisia, ja tuetaan opiskelumotivaatiota ja opiskelijoiden yhteistoimintaa. Opinto-ohjauksen tehtävänä on tukea ja auttaa erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita myös opintoihin liittyvissä käytännön kysymyksissä. Ohjaus tukee kieli- ja kulttuurivähemmistöihin kuuluvia ja maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita opintojen suunnittelussa ja niistä suoriutumisessa sekä ohjaa heitä tarvittaessa jatko-opintoja sekä uran- ja elämänsuunnittelua koskevassa päätöksenteossa. Ohjauksen tehtävänä on edistää koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa ja opiskelijoiden hyvinvointia sekä ehkäistä syrjäytymistä.

Opinto-ohjauksen tavoitteena on ohjata opiskelijaa itsenäisyyteen ja vastuullisuuteen siten, että hän pystyy tekemään henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa, joka sisältää opinto-ohjelman, muissa oppilaitoksissa suoritettavat opinnot, etäopiskeluna suoritettavat kurssit ja opintojen ajoituksen. Opiskelijaa ohjataan tunnistamaan opiskeluunsa liittyviä ongelmia ja etsimään tietoa siitä, miten hän saa apua näihin ongelmiin. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy opiskelemaan täysipainoisesti, kykenee kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan sekä löytämään omat yksilölliset oppimisen tapansa ja vahvuutensa opiskelijana.

Opinto-ohjauksessa opiskelija saa opintojen aloittamiseen ja suorittamiseen sekä ylioppilastutkinnon suorittamiseen ja jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvät keskeiset tiedot ja taidot. Opiskelija saa tarvitessaan ohjausta jatko-opintojen suunnittelussa ja päätöksenteossa siten, että hänellä on tietoa opiskeluvaihtoehtoista. Tavoitteena on, että opiskelijan elämänsuunnittelun ja -hallinnan taidot kehittyvät. Tavoitteena on myös, että opiskelija pystyy ammatilliseen suuntautumiseen liittyvässä päätöksenteossa arvioimaan realistisesti omia edellytyksiään ja mahdollisuuksiaan opintojen eri vaiheissa ja osaa toimia niiden pohjalta tarkoituksenmukaisella tavalla.

Opinto-ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija tuntee keskeiset jatkokoulutus- ja ammatinvalintaan liittyvät hakuoppaat ja muut tietolähteet sekä osaa käyttää tietoverkoissa olevaa informaatiota itsenäisesti jatko-opintoihin hakeutumisen tukena. Opiskelijaa ohjataan käyttämään yhteiskunnan tarjoamia ohjaus-, neuvonta- ja tietopalveluita.

3.2 Ohjauksen käytänteet

Kaikki aikuislukion opettajat toimivat opinto-ohjaajina omassa aineessaan. Osa opettajistosta toimii ryhmäohjaajana, joka laatii yhdessä opiskelijan kanssa henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS). Opinto-ohjaaja huolehtii opintoihin liittyvien asioiden järjestelyistä ja tiedottamisesta. Hän on yhteistyössä muiden koulujen opinto-ohjaajien kanssa ja neuvottelee mm. opiskelijoiden kurssivastaavuuksista, kurssivalinnoista sekä opinnoista. Opinto-ohjaaja antaa ohjausta jatko-opintojen suunnittelussa ja päätöksenteossa. Lisäksi hän auttaa HOPS:ien teossa. Opinto-ohjaaja ottaa tarvittaessa yhteyttä alueen eri asiantuntijoihin ja ulkopuolisiin tahoihin. Oppilaitossihteeri huolehtii omalta osaltaan opintoihin liittyvien asioiden kirjaamisesta ja tiedottamisesta.

Henkilökohtaisessa ohjauksessa opiskelija voi keskustella opintoihinsa, koulutus- ja ammatinvalintoihinsa, tulevaisuuteensa ja elämäntilanteeseensa liittyvistä kysymyksistä. Opiskelijaa ohjataan laatimaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, seuraamaan sen toteutumista ja päivittämään sitä. Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa tehtäessä on otettava huomioon ja hyväksiluettava opiskelijan aikaisemmat korvaavat opinnot.

Opinto-ohjaaja laatii etäopiskelijalle HOPS:in ja ohjaa häntä etäopetuskäytänteissä yhteistyössä ryhmäohjaajan kanssa. Etäopiskelijoiden ohjauksessa käytetään hyväksi TVT-laitteita, eli ohjaus voit tapahtua videoiden, LearnLincin, puhelimen tai s-postin avulla. Opinto-ohjaaja ohjaa myös tarvittaessa toisen koulun etäopiskelijoita.

3.3 Tuutorointi

Kouluun pyritään valitsemaan opiskelijoiden keskuudesta vertaistuutoreita, jotka toimivat opiskelijoille ohjaajina, samalla kun ovat itse opiskelijoita. He opastavat uutta opiskelijaa oppilaitokseen ja opiskeluun. Vertaistuutori rohkaisee opiskelijatovereitaan tutustumaan toisiinsa myös verkko-oppimisympäristön keskustelufoorumilla.

Hän on auttaja, kuuntelija, ongelmanratkaisija ja käytännönopastaja. Vertaistuutori myös markkinoi oppilaitosta, hoitaa osaltaan tiedotusta ja välittää oppijan näkökulmaa opettajille. Tuutori on siis henkilö, joka ohjaa opiskelijaa läpi vaikeuksien. Hän auttaa oppijaa saavuttamaan yksilölliset tavoitteensa ja pyrkii edistämään oppijan itseohjautuvuutta ja kannustamaan häntä ottamaan yhä aktiivisemmin vastuuta oppimisprosessistaan.

4. OPISKELIJOIDEN OPPIMISEN ARVIOINTI

4.1 Arvioinnin lähtökohdat ja tavoitteet

Opiskelijan oppimisen arvioinnin tehtävänä on antaa opiskelijalle palautetta opintojen edistymisestä ja oppimistuloksista sekä opiskelun aikana että sen päättyessä. Palautteen tarkoituksena on kannustaa ja ohjata opiskelijaa opintojen suorittamisessa. Lisäksi arviointi antaa tietoja jatko-opintojen järjestäjien, työelämän ja muiden vastaavien tahojen tarpeita varten. Opiskelijan oppimisen arviointi auttaa myös opettajaa ja koulu yhteisöä opetuksen vaikuttavuuden arvioinnissa. Arvosanan antaminen on yksi arvioinnin muoto. Arvioinnilla kannustetaan opiskelijaa myönteisellä tavalla omien tavoitteittensa asettamiseen ja työskentelytapojensa tarkentamiseen.

4.2 Kurssin suoritus ja sen arviointi

Arvioinnin tehtävänä on antaa mahdollisimman nopeaa ja luotettavaa palautetta opiskelijalle kurssin tavoitteiden saavuttamisesta ja oppiaineen opiskelun etenemisestä. Tästä syystä on tärkeää, että opiskelijalle selvitetään etukäteen arvioinnin ja sen pohjalta annettavan arvosanan muodostumisen perusteet.

Kurssin arviointi perustuu mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, edistymisen jatkuvaan havainnointiin ja muihin näyttöihin.

Lähiopetuksessa opetukseen osallistuminen kuuluu osana kurssin suorittamista. Kurssi katsotaan keskeytetyksi tai opiskelijan siirtyneen etäopiskelijaksi, jos opiskelija ilman hyväksyttävää syytä on poissa 1/3 kurssin tunneista. Etäopiskelijoiden suoritettaviksi määrätty lisätehtävät koskevat tässä tilanteessa myös lähiopiskelijaa.

Etäopiskelussa kurssin suorittamiseen kuuluu opiskelijan itsenäisesti suoritettavia etätehtäviä. Etäopiskelija voi osallistua kurssin kokeeseen vasta, kun kurssiin liittyvät etätehtävät on hyväksytysti suoritettu. Etäopiskeluna opiskellun kurssin arvioinnissa voidaan ottaa huomioon kirjalliset kokeet ja opiskelijan muut tuotokset.

Kurssin voi suorittaa myös itsenäisesti opiskellen omatahtisesti. Itsenäisesti opiskelusta kurssista edellytetään hyväksyty arvosana. Pääperiaatteena on, että tavoitteiden saavuttamista ja niiden suuntaista edistymistä arvioidaan riittävän laaja-alaisesti.

Jos opiskelija ei ole tyytyväinen saamaansa kurssiarvosanaan, hänellä on oikeus korottaa sitä osallistumalla seuraavaan kurssikokeeseen.

4.3 Numeroarvostelu ja suoritusmerkinnät

Kunkin oppiaineen pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin. Muiden syventävien kurssien sekä muiden lukion tehtävään kuuluvien aineiden ja aihekokonaisuuksien arviointitapoja voivat olla opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla numeroarviointi, suoritusmerkintä (S = suoritettu), hylätty (H = hylätty) tai sanallinen arviointi. Kirjallisesti annettu sanallinen arviointi ja suullisesti arviointikeskustelussa annettu palaute voivat täydentää ja täsmentää numeroarvosanaa.

Diagnosoidut vammat ja sairaudet sekä muut oppimista vaikeuttavat seikat tulee ottaa huomioon arvioinnissa siten, että opiskelijalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja muuhunkin kuin kirjalliseen näyttöön. Kyseiset vaikeudet voidaan ottaa huomioon määrättäessä opiskelijan kurssiarvosanaa.

4.4 Opinnoissa eteneminen

Opinto-ohjaaja ja ryhmäohjaajat seuraavat opiskelijan opintojen etenemistä. Menetelystä ongelmatilanteissa, kuten esimerkiksi mahdollisen etenemisesteen käytöstä, päätetään tarkemmin kunkin oppiaineen opetussuunnitelmassa. Opintojen etenemisen määrittelyllä ei voida kuitenkaan tiukentaa oppiaineen oppimäärän suoritusvaatimusta.

Opintojen hyväksilukeminen

Opiskelijalla on oikeus lukea hyväkseen lukion oppimäärään muualla suoritettut opinnot, jotka ovat tavoitteiltaan ja keskeisiltä sisällöiltään lukion opetussuunnitelman mukaisia. Opintojen hyväksilukemisella vältetään näin päällekkäisyyttä ja lyhennetään opiskeluaikaa. Päätös muualla suoritettavien opintojen hyväksilukemisesta tulee sitä erikseen pyydettyessä tehdä ennen mainittujen opintojen aloittamista.

Kun opiskelijalle hyväksiluetaan opintoja muista oppilaitoksista, pitäydytään suoritussopilaitoksen antamaan arviointiin. Jos kyseessä on oppilaitoksen omassa opetussuunnitelmassa numeroin arvioitava kurssi, sen arvosana muutetaan lukion arvosanaasteikolle seuraavan vastaavuusasteikon mukaisesti:

asteikko 1 - 5	perusopetuksen asteikko	asteikko 1 - 3
1 (tyydyttävä)	5 (välttävä)	1
2 (tyydyttävä)	6 (kohtalainen)	1
3 (hyvä)	7 (tyydyttävä)	2
4 (hyvä)	8 (hyvä)	2
5 (kiitettävä)	9 (kiitettävä), 10 (erinomainen)	3

Tapauksissa, joissa ei voida päätellä, kumpaa arvosanaa toisessa oppilaitoksessa suoritettu kurssi vastaa, ylempää vai alemmaa, on vastaavuus määriteltävä opiskelijan eduksi.

Aikaisempia lukio-opintoja voidaan hyväksilukea käyttäen suoritusmerkintää, jos opiskelija on aloittanut lukio-opintonsa yli 18-vuotiaana. Jos opiskelija on aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana, hänen aikaisempia suorituksiaan pakollisissa ja valtakunnallisesti syventävissä kursseissa ei voida hyväksilukea käyttäen suoritusmerkintää.

Myös ulkomailla suoritettut opinnot voidaan lukea hyväksi lukio-opintoihin. Mikäli ne luetaan hyväksi pakollisiin ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin syventäviin kursseihin, niistä tulee antaa numeroarvosana. Arvosanan määrittelyn tukena voidaan tarvittaessa edellyttää lisänäyttöjä. Opiskelijan siirtyessä oppiaineen pitkistä oppimäärästä lyhyempään hänen suorittamansa pitkän oppimäärän opinnot luetaan hyväksi lyhyemmässä oppimäärässä siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Näitä vastaavuuksia on määritelty tarkemmin oppiaineiden oppimäärien yhteydessä. Tällöin pitkän oppimäärän kurssien arvosanat siirtyvät suoraan lyhyen oppimäärän kurssien arvosanoiksi. Muut pitkän oppimäärän mukaiset opinnot voivat olla lyhyen oppimäärän syventäviä kursseja opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Jos opiskelija pyytää, tulee järjestää lisäkuulustelu hänen osaamistasonsa toteuttamiseksi.

Kesken oppimäärän lyhyemmästä pitempään oppimäärään siirryttäessä, menetellään edellä olevien periaatteiden mukaisesti. Tällöin voidaan edellyttää lisänäyttöjä, jolloin myös arvosana harkitaan uudelleen.

Maahanmuuttajaopiskelija arvioidaan suomi/ruotsi toisena kielenä (S2/R2) -oppimäärän mukaan, jos opiskelija on valinnut sen oppimääräkseen riippumatta siitä,

onko hänelle järjestetty erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta vai ei tai onko aikuislukio voinut tarjota vain osan suomi/ruotsi toisena kielenä -kursseista.

Suomen/ruotsin äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän mukaisesti suoritettut kurssit luetaan hyväksi täysmääräisesti suomi/ruotsi toisena kielenä -kursseihin, ja niistä saatu arvosana siirtyy suomi/ruotsi toisena kielenä -kurssin arvosanaksi. Opiskelijalla voi olla todistuksessaan arvosana vain joko suomen/ruotsin kielen äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärästä tai suomi/ruotsi toisena kielenä (S2/R2) -oppimäärästä, mutta ei molempia.

4.5 Oppiaineen oppimäärän arviointi

Oppiaineen oppimäärä muodostuu opiskelijan opinto-ohjelman mukaisista pakollisista ja syventävistä kursseista sekä mahdollisista muista lukion tehtävään kuuluvista kursseista. Samassa oppiaineessa eri opiskelijoilla voi olla erilaajuiset oppimäärät. Opiskelijan opiskelusuunnitelma tarkentuu lukio-opintojen aikana. Sen laatiminen ja seuranta ohjaavat opiskelijaa tavoitteellisiin kurssivalintoihin.

Oppiaineen oppimäärän arvosana määräytyy opiskelijan opiskelemien pakollisten ja valtakunnallisten syventävien kurssien kurssiarvosanojen perusteella. Mainituista opinnoista opiskelijalla saa olla hylättyjä kurssiarvosanoja enintään seuraavasti:

suoritettuja pakollisia ja valtakunnallisesti syventäviä kursseja	joista voi olla hylättyjä kurssiarvosanoja enintään
1-2 kurssia	0
3-5 kurssia	1
6-8 kurssia	2
9 kurssia tai enemmän	3

Muiden lukion tehtävään kuuluvien kurssien arvioinnista päätetään kunkin oppiaineen opetussuunnitelmassa.

Opiskelijalle, joka ei ole tullut hyväksytyksi jossakin oppiaineessa tai joka haluaa korottaa saamaansa arvosanaa, on järjestettävä mahdollisuus erillisessä kuulustelussa arvosanan korottamiseen.

Mikäli opiskelija osoittaa erillisessä kuulustelussa suurempaa kypsyttä ja oppiaineen hallintaa kuin kurssien arvostelusta määräytyvä oppiaineen arvosana edellyttää, arvosanaa tulee korottaa.

Opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen pakollisten ja valtakunnallisten syventävien kurssien pohjalta muodostuvaa oppimäärän arvosanaa on mahdollista korottaa edellä mainitun erillisen kuulustelun lisäksi:

- koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa määrittelemien syventävien kurssien pohjalta saadulla lisänäytöllä
- opiskelijan arvioinnista päättävien harkinnan perusteella, mikäli opiskelijan tiedot ja taidot ovat oppiaineen päättövaiheessa kurssiarvosanojen perusteella määräytyvää arvosanaa paremmat.

Päätötodistuksessa numeroin arvioitavat oppiaineet

Aikuisten lukiokoulutuksessa lukioasetuksen määrittämin numeroarvosanoin arvioidaan kaikki pakollisten oppiaineiden oppimäärät sekä valinnaiset vieraat kielet. Opinto-ohjauksesta annetaan suoritusmerkintä. Mikäli opiskelija pyytää, hän on oikeutettu saamaan suoritusmerkinnän liikunnasta ja sellaisista oppiaineista, joissa opiskelijan suorittama oppimäärä käsittää vain yhden kurssin sekä valinnaisista vieraista kielistä, mikäli opiskelijan suorittama oppimäärä niissä käsittää vain kaksi kurssia.

Opetussuunnitelmassa määritellyt muut lukion tehtävään kuuluvat aineet ja aihekokonaisuudet arvioidaan siten kuin kunkin aineen opetussuunnitelmassa määrätään.

4.6 Lukion oppimäärän suoritus

Aikuisten lukiokoulutuksen oppimäärä koostuu pakollisista ja syventävistä kursseista sekä muista lukion tehtävään kuuluvista aineista ja aihekokonaisuuksista.

Aikuisille tarkoitettussa opetuksessa kurssin kesto on keskimäärin 28 tuntia ja lukion oppimäärä sisältää vähintään 44 kurssia. Aikuisille tarkoitettuun opetukseen osallistuvan opiskelijan, joka on aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana tulee opiskella lisäksi vähintään yksi kurssi liikuntaa ja yksi kurssi terveystietoa sekä kaksi kurssia kuvataidetta tai musiikkia tai yksi kurssi kumpaakin viimeksi mainittua ainetta. Tällöin kahdeksantoista vuotta täyttäneen opiskelijan katsotaan aloittaneen opintonsa alle 18-vuotiaana, jos hän jatkaa saman tai muun koulutuksen järjestäjän opetuksessa alle 18-vuotiaana aloittamiaan lukio-opintoja, eivätkä opinnot ole olleet keskeytyneenä vähintään vuoden ajan.

Opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän, kun hän on suorittanut hyväksytysti kaikki henkilökohtaiseen opinto-ohjelmaansa kuuluneiden oppiaineiden oppimäärät. Tämä edellyttää kaikkien pakollisten oppiaineiden sekä opiskelijan valitsemien muiden aineiden ja aihekokonaisuuksien suorittamista siinä laajuudessa kuin ne esiintyvät opiskelijan opinto-ohjelmassa kuitenkin siten, että kurssien kokonaismäärä on vähintään 44 kurssia. Jos opiskelija on aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana, hänen lukion oppimääränsä on vähintään 48 kurssia. Opiskelijan kokonaiskurssimäärässä ovat mukana kaikki opiskelijan arvioidut pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit sekä muut hyväksytysti suoritettut opetussuunnitelman mukaiset opinnot.

4.7 Arvioinnin uusiminen ja oikaisu

Opinnoissa etenemistä tai päättöarviointia koskevan päätöksen uusimista on pyydetty kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta. Uudesta arvioinnista päättävät koulun rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä. Jos uusi arviointi tai ratkaisu, jolla pyyntö on hylätty, on ilmeisen virheellinen, lääninhallitus voi opiskelijan pyynnöstä velvoittaa opettajan toimittamaan uuden arvioinnin tai määrätä opinnoissa etenemistä koskevan päätöksen muutettavaksi taikka määrätä, mikä arvosana opiskelijalle on annettava.

5. OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT LUKIO-KOULUTUKSESSA

5.1 Aikuisille annettavan lukio-opetuksen tuntijako:

Oppiaineet	Pakolliset kurssit	Syventävät valtakunnalliset kurssit	Oppilaitoskohtaiset syventävät kurssit
Äidinkieli ja kirjallisuus	5	1	3
Kielet:			
A-oppimäärä	6	2	2
B1-oppimäärä	5	2	2
Muut oppimäärät (B2, B3)		10	1
Matematiikka			
lyhyt oppimäärä	6	2	2
pitkä oppimäärä	10	3	2
Katsomukselliset ja yhteiskunnalliset aineet		6	
Uskonto tai elämäntutkimus	1	4	
Historia	3	3	
Yhteiskuntaoppi	1	3	
Filosofia	1	3	
Luonnontieteelliset aineet		17	
Fysiikka	1	7	
Kemia	1	4	2
Biologia	2	3	
Maantiede	1	3	
Psykologia		2	
Muita lukion tehtävään kuuluvia aineita ja aihekokonaisuuksia			
Yhteensä vähintään	44		

Opiskelijan tulee opiskella vähintään yhtä kieltä A-oppimäärän tavoitteiden mukaisesti. Joko A-kielen tai B1-kielen tulee olla toinen kotimainen kieli. Opiskelijalle tulee varata mahdollisuus opiskella valinnaisena aineena yhtä tai useampaa kieltä.

5.2 Eheyttäminen ja aihekokonaisuudet

Valtakunnallisesti määritellyt aihekokonaisuudet ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä koulutushaasteita. Samalla ne ovat ajankohtaisia arvokannanottoja. Käytännössä aihekokonaisuudet ovat oppilaitoksen toimintakulttuuria jäsentäviä toimintaperiaatteita ja oppiainerajat ylittäviä, opetusta eheyttäviä painotuksia.

Kaikkia aihekokonaisuuksia yhdistävinä tavoitteina on, että opiskelija osaa

- havainnoida ja analysoida nykyajan ilmiöitä ja toimintaympäristöjä
- esittää perusteltuja käsityksiä tavoiteltavasta tulevaisuudesta
- arvioida omaa elämäntapaansa ja vallitsevia suuntauksia tulevaisuusnäkökulmasta
- tehdä valintoja ja toimia tavoiteltavana pitämänsä tulevaisuuden puolesta.

Kaikille aikuisten perusopetusta ja lukiokoulutusta antaville oppilaitoksille yhteisiä aihekokonaisuuksia ovat

- aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys
- kestävä kehitys ja hyvinvointi
- kulttuuri-identiteetti ja monikulttuurisuus
- teknologia ja yhteiskunta
- viestintä- ja mediaosaaminen.

Kemin lyseon lukion aikuisopetuksessa (Kemin aikuislukio) aihekokonaisuudet otetaan huomioon kaikkien oppiaineiden opetuksessa oppiaineeseen luontuvalla tavalla sekä oppilaitoksen toimintakulttuurissa.

5.3 Äidinkieli ja kirjallisuus

5.3.1 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta ohjaa näkemys äidinkielestä käsitejärjestelmänä, jolla ihminen jäsentää maailmaa ja rakentaa sosiaalista todellisuutta. Äidinkielen myötä ihminen omaksuu yhteisönsä kulttuurin ja rakentaa omaa identiteettiään. Tämä mahdollistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen sekä kulttuurin jatkuvuuden ja sen kehittämisen.

Oppiaineena äidinkieli ja kirjallisuus on sekä perusopetuksen että lukiokoulutuksen keskeinen taito-, tieto-, kulttuuri- ja taideaine, joka tarjoaa aineksia kielelliseen ja kulttuuriseen yleissivistykseen. Se saa sisältöjä kieli-, kirjallisuus- ja viestintätieteistä sekä kulttuurin tutkimuksesta. Kielen, kirjallisuuden ja viestinnän tietoja sekä lukemisen, kirjoittamisen ja puheviestinnän taitoja opitaan erilaisissa viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus opastaa aikuisopiskelijaa arvostamaan omaa kulttuuriaan ja kieltään. Oppiaine ohjaa monikulttuurisuuden ja monikielisuuden ymmärtämiseen sekä kielelliseen ja kulttuuriseen suvaitsevaisuuteen.

Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on kaunokirjallisuuden ymmärtäminen sekä tekstien erittelemine ja tulkitseminen eri näkökulmista. Kaunokirjallisuus tarjoaa aineksia henkiseen kasvuun, kulttuuri-identiteetin muodostumiseen ja omien ilmaisuvarojen monipuolistamiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus tähtää sellaisiin viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin, jotka luovat riittävät edellytykset jatko-opinnoille, osallisuudelle työelämässä ja aktiiviselle kansalaisuudelle. Sosiaalinen vuorovaikutus ja oppiminen perustuvat monipuoliseen viestintäosaamiseen ja vankkaan luku- ja kirjoitustaitoon sekä taitoon käyttää kieltä tilanteen vaatimalla tavalla. Oppiaine äidinkieli ja kirjallisuus ohjaa ai-

kuisopiskelijaa aktiiviseen tiedon hankkimiseen sekä tiedon kriittiseen käsittelyyn ja tulkintaan.

Opetuksessa pyritään oppiaineen sisäiseen integraatioon, sillä eri tieto- ja taitoalueet ovat toiminnallisessa yhteydessä toisiinsa. Niitä yhdistävänä tekijänä on kieli ja näkemys ihmisestä tavoitteellisesti toimivana, itseään ilmaisevana sekä merkityksiä tulkitsevana ja tuottavana viestijänä.

Opetuksen tavoitteet

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- syventää tietojaan kielestä, kirjallisuudesta ja viestinnästä ja osaa hyödyntää niihin liittyviä käsitteitä
- syventää ja monipuolistaa viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan niin, että hän pystyy tavoitteelliseen ja tarkoituksenmukaiseen vuorovaikutukseen
- oppii käyttämään kieltä entistä tarkoituksenmukaisemmin sekä puheessa että kirjoituksessa
- oppii analysoimaan tekstin ja kontekstin suhdetta
- syventää tekstitaitojaan siten, että hän osaa eritellä, tulkita, arvioida, hyödyntää ja tuottaa erilaisia tekstejä entistä tietoisempina niiden tavoitteista ja konteksteista
- oppii arvioimaan tekstin ilmaisua, esimerkiksi retorisia keinoja ja argumentaatiota, sekä soveltamaan tietojaan tekstien vastaanottamiseen ja tuottamiseen
- syventää kirjallisuuden tuntemustaan ja kehittää siten ajatteluaan, laajentaa kirjallista yleissivistystään, mielikuvitustaan ja eläytymiskykyään ja rakentaa maailmankuvaansa
- hallitsee kirjoitetun kielen normit ja ymmärtää yhteisen kirjakielen tarpeellisuuden
- osaa valikoida ja kriittisesti arvioida erilaisia tietolähteitä, tiedon luotettavuutta, käyttökelpoisuutta ja tarkoituspäätä; osaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknisiä oppiaineen opiskelussa
- nauttii kulttuurista ja arvostaa sen monipuolisuutta.

Arviointi

Äidinkielen ja kirjallisuuden kurssien arvioinnin tulee kohdistua monipuolisesti oppiaineen eri alueisiin. **Kurssiarvosanaan vaikuttavat kirjalliset ja mahdolliset suulliset tuotokset sekä aktiivisuus.** Henkilökohtainen tavoitteenasettelu ja palaute sekä toisilta opiskelijoilta että opettajalta ovat opiskelijan puheviestinnän ja kirjoittamisen taitojen kehittymisessä tärkeää. **Opetuksessa tulee kehittää opiskelijan itsearviointitaitoja,** joiden avulla hän voi rakentaa myönteistä ja samalla realistista käsitystä itsestään puhujana, lukijana ja kirjoittajana.

Pakolliset kurssit

Kursseilla toteutetaan aineen sisäistä integraatiota: lukeminen, kirjoittaminen, puheviestintä, kieli, kirjallisuus ja media kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin siten, että tietojen ja taitojen opiskelu on jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kaikilla kursseilla syvennetään kirjoitetun kielen hallintaa ja kehitetään lukemisen, kirjoittamisen ja puheviestinnän taitoja sekä luetaan runsaasti kaunokirjallisia ja muita tekstejä kunkin kurssin näkökulmasta.

1. Tekstien rakenteita ja merkityksiä (ÄI1)

Opiskelija harjaantuu erittelemään asiatekstien kieltä, rakenteita ja merkityksiä sekä oppii näkemään tekstin yhteyden kontekstiin ja muihin teksteihin. Opiskelija syventää tekstilajituntemustaan ja kehittyä erilaisten tekstien tuottajana.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa arvioida tekstien sisältöä, näkökulmia, tyyliä ja muotoa sekä oppii erittelemään tekstiä temporaalisista, kausaalisista, kontrastiivisista ja muista merkityssuhteista koostuvana kokonaisuutena, oppii tekstien erittelyssä tarvittavaa käsitteistöä ja pystyy soveltamaan sitä myös tuottaessaan itse tekstiä
- tottuu työstämään tekstiään oman ja toisten arvion pohjalta
- oppii suunnittelemaan ja laatimaan puhuttuja ja kirjoitettuja asiatekstejä sekä kykenee välittämään sanomansa kuuntelijoille tai lukijoille tavoitteittensa mukaisesti
- oppii tiedonhankintastrategioita, käyttää painettuja ja sähköisiä tietolähteitä sekä löytää käyttökelpoista ja luotettavaa tietoa kirjoitelmansa tai puheesityksensä pohjaksi.

Keskeiset sisällöt

- tekstuaaliset keinot, esimerkiksi **lausetyypit ja -rakenteet, sanavalinnat**, kielen kuvallisuus; jaksotus, viittaussuhteet, kytkökset; fokusointi, aiheen rajaaminen ja näkökulman valinta
- **informatiivisen puheenvuoron** rakentaminen, kohdentaminen, havainnollinen esittäminen ja arviointi
- **kirjoittaminen prosessina**: tarkoituksenmukaisen aineksen haku, kriittinen valikointi ja siihen viittaaminen ja sen hyödyntäminen omassa tekstissä sekä tekstin ja sen kieliasun hiominen erityisesti rakenteen ja tekstin eheyden kannalta

2. Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (ÄI2)

Opiskelijoiden käsitys kaunokirjallisuudesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kulttuurisesta merkityksestä syvenee.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään kielen kuvallisuutta ja monitulkintaisuutta
- syventää tietojään kirjallisuuden lajeista ja niiden ominaispiirteistä
- kehittyä fiktiivisten tekstien analysoijana erilaisia lukija- ja tulkintalähtökohtia sekä tarpeellisia kirjallisuustieteellisiä käsitteitä käyttäen ja tulkitsee tekstejä sekä suullisesti että kirjallisesti
- oppii perustelemaan tulkintaansa teksteistä sekä suullisesti että kirjallisesti
- harjaantuu käyttämään kurssilla havainnoituja kielen keinoja tarkoituksenmukaisesti omassa ilmaisussaan.

Keskeiset sisällöt

- kirjallisuuden erittelyä ja tulkintaa tulkinnan kannalta perusteltua käsitteistöä ja lähestymistapaa hyödyntäen

- proosa kirjallisuudenlajina: kerrontateknisiä keinoja, esimerkiksi kertoja, näkökulma, aihe, henkilö, aika, miljö, teema, motiivi
- lyriikka kirjallisuudenlajina: käsitteinä esimerkiksi runon puhuja, säe, säkeistö, rytmi, mitallisuus, toisto, kielen kuvallisuus
- draama kirjallisuudenlajina
- novellien, runojen ja draaman erittelyä
- kirjallisuuden keinojen käyttöä omissa teksteissä

3. Tekstit ja vaikuttaminen (ÄI3)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden kieltä erityisesti vaikuttamisen näkökulmasta. Hän perehtyy argumentointiin ja syventää siihen liittyviä tietoja. Hän oppii analysoimaan ja tuottamaan erilaisia argumentatiivisia tekstejä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää medialukutaitoaan, jolloin hän pystyy analysoimaan ja tulkitsemaan erilaisia mediatekstejä, niiden taustoja ja tavoitteita sekä kriittisesti arvioimaan median välittämää informaatiota ja vaikutusta yksilöihin ja yhteiskuntaan
- osaa niin kirjoittajana kuin puhujanakin perustella monipuolisesti näkemyksiään sekä arvioida vaikuttamispyrkimyksiä ja tekstin luotettavuutta
- osaa tarkastella kirjallisuuden yhteiskunnallista vaikutusta
- oppii tarkastelemaan ja arvioimaan tekstejä ja niiden välittämiä arvoja myös eettisistä lähtökohdista.

Keskeiset sisällöt

- suora ja epäsuora vaikuttaminen: esimerkiksi suostuttelu, ohjailu, manipulointi; mainonta, propaganda; ironia, satiiri, parodia
- vaikuttamaan pyrkivien tekstien lajeja, graafisia ja sähköisiä tekstejä: mielipide, kolumni, pakina, arvostelu, pääkirjoitus, kommentti, mainos
- argumentointitavat ja retoriset keinot
- kantaa ottavia puheenvuoroja, keskusteluja ja väittelyitä
- tietoisesti vaikuttamaan pyrkivää kirjallisuutta ja muita kantaa ottavia tekstejä
- tekstien ideologisuus, lähdekritiikki ja mediakritiikki
- viestijän vastuu; mediavalinnat ja verkkoetiikka

4. Teksti, tyyli ja konteksti (ÄI4)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden tyyliä siten, että hän osaa ottaa huomioon kontekstin merkityksen tulkinnassa ja tekstin tuottamisessa.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan niin fiktiivisiä tekstejä kuin asiatekstejäkin niiden kulttuuri-kontekstissa ja suhteessa muihin teksteihin
- oppii erittelemään tyylin elementtejä ja niiden vaikutusta tekstin kokonaisuuteen
- pystyy itsenäiseen kirjoitusprosessiin aiheen ja näkökulman valinnasta, aineiston koonnista ja järjestelystä tekstin muokkaamisen ja tyylin hionnan kautta oman pohdiskelevan tekstin laadintaan

- kehittää omaa ilmaisutapaansa ja kirjallista tyyliään.

Keskeiset sisällöt

- eri aikakausia ja tyylejä edustavia kaunokirjallisia ja muita tekstejä erityisesti kulttuurisen kontekstin näkökulmasta
- tekstien tarkastelua ihmiskuvan, maailmankuvan, arvo- ja aatemaailman ilmentäjinä sekä oman aikansa että nykyajan kontekstissa
- tyylin aineksien, kuten sananvalinnan, sävyn, kielen kuvallisuuden, rytmin ja lauserakenteen vaikutus tekstiin
- oppiaineen sisältöihin liittyvästä aiheesta, itse valitusta näkökulmasta laadittu pohdiskelleva teksti
- oman tyylin hiontaa ja huoltoa

5. Kieli, kirjallisuus ja identiteetti (ÄI5)

Opiskelija muodostaa kokonaiskuvan suomen kielen, suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin merkityksestä yksilölle ja yhteiskunnalle.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan suomen kielen kehityksen vaiheita ja ymmärtää eurooppalaisten kieli- ja kulttuurikontaktien vaikutuksen suomalaisen kulttuurin muotoutumiseen ja jatkuvaan muutokseen
- arvostaa nyky-Suomen monikulttuurisuutta ja -kielisyyttä ja ymmärtää äidinkielen merkityksen jokaiselle ihmiselle
- tuntee suomalaisen kirjallisuuden keskeisiä teoksia ja teemoja sekä osaa arvioida niiden merkitystä oman kulttuurinsa näkökulmasta, kulttuurisen ja yksilöllisen identiteetin rakentajana.

Keskeiset sisällöt

- teksti suullisessa ja kirjallisessa traditiossa: kansanrunoudesta kirjallisuuteen, kirjoitetusta kulttuurista nykyviestintään
- suomen kielen muotoutuminen ja muuttuminen kansainvälisessä ympäristössä; kielenohjailun periaatteet opiskelijan kielenkäytön näkökulmasta
- kielen ja kirjallisuuden merkitys kansallisen identiteetin rakentamisessa
- suomalaista kaunokirjallisuutta aika- ja kulttuurikontekstissaan, keskeisiä teoksia ja teemoja
- kirjallisia ja suullisia tuotoksia kurssin teemoihin liittyvistä aiheista

Syventävät kurssit

6. Tekstitaitojen syventäminen (ÄI6)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa taitojaan analysoida ja tuottaa tekstejä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa taitoaan lukea analyttisesti ja kriittisesti erilaisia tekstejä

- varmentaa taitoaan kirjoittaa sisällöltään, rakenteeltaan ja tyylliltään ehyttä ja johdonmukaista tekstiä.

Keskeiset sisällöt

Kerrataan ja syvennetään seuraavia asioita:

- tekstityypit ja tekstilajit
- tekstianalyysi ja siinä tarvittavat käsitteet
- tekstin rakentaminen: ideointi, suunnittelu, näkökulman valinta, jäsentely, muokkaaminen, tyylin hionta, otsikointi ja ulkoasun viimeistely
- kielenhuoltoa

7. Puheviestinnän taitojen syventäminen (ÄI7)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa puheviestintään liittyviä tietojaan ja taitojaan sekä oppii arvioimaan puheviestinnän merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa ja työelämässä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan vuorovaikutuksen luonteesta, ominaispiirteistä ja puhekuulttuurista
- kehittää puhumisrohkeuttaan ja ilmaisuvarmuuttaan sekä esiintymis- ja ryhmäviestintätaitojaan
- tunnistaa ja osaa analysoida sekä puhujan että sanoman luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Keskeiset sisällöt

- vuorovaikutustilanteiden osatekijät ja ominaispiirteet
- kielellinen ja nonverbaalinen viestintä
- esiintymisen, neuvottelujen, kokousten ja erilaisten keskustelujen ominaispiirteet ja menettelytavat
- esiintymisjännityksen lieventäminen
- esiintymis- ja ryhmäviestintätaitojen harjoittelua erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- puheviestinnän kulttuurisia piirteitä ja suomalaista puhekuulttuuria

8. Kieli, tekstit ja vuorovaikutus (ÄI8)

Opiskelijan käsitys kielestä, teksteistä ja niiden tulkinnasta syvenee, ja hänen taitonsa lukea tekstejä kehittyy. Hän osaa jäsentää ja arvioida viestintäympäristöään sekä omia taitojaan puhujana, kuuntelijana, kirjoittajana, lukijana ja median käyttäjänä niin, että hänen viestijäkuvansa tarkentuu.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tekstikäsitystään
- oppii tarkastelemaan monenlaisia tekstejä entistä tietoisempaan tulkintaansa ohjaavista seikoista

- ymmärtää tekstin merkityskokonaisuutena ja tarkastelee sen piirteitä tavoitteen sekä viestintätilanteen ja -välineen kannalta
- oppii tarkastelemaan kielenkäyttöään, lukemistapojaan ja viestintäänsä entistä tietoisemmin
- tottuu huoltamaan tuottamiensa tekstien kieliasua
- syventää tietojaan ryhmäviestinnästä: hän kehittää ja oppii arvioimaan omia osallistumistapojaan ryhmän vuorovaikutuksen ja ilmapiirin sekä ryhmätyön tai keskustelun tuloksellisuuden kannalta.

Keskeiset sisällöt

- tekstien tulkintaa ja tuottamista ohjaavia perustekijöitä kuten tavoite, vastaanottaja, tekstilaji ja tekstityyppi
- viestintätilanteen ja -välineen vaikutus tekstiin
- tekstikäsitteiden syventäminen, esimerkiksi puhutut ja kirjoitetut tekstit, mediatekstit, sähköiset ja graafiset tekstit, asia- ja kaunokirjalliset tekstit sekä julkiset ja yksityiset tekstit
- erilaisten tekstien kielen ja sisällön havainnointia ja harjoittelua: ymmärrettävyys, havainnollisuus ja eheys
- tekstien referointi ja kommentointi
- omien viestintätietojen, -taitojen, -asenteiden ja -motivaation arviointi lukio-opiskelun näkökulmasta
- vuorovaikutustaidot ryhmässä

9. Kirjoittaminen ja nykykulttuuri (ÄI9)

Opiskelija perehtyy kulttuuri- ja yhteiskunnalliseen keskusteluun, median ajankohtaisaiheisiin ja nykykirjallisuuteen. Hänen kriittinen ja kulttuurinen lukutaitonsa syvenee, ajattelutaitonsa kehittyy ja kirjallinen ilmaisunsa kypsyy kohti lukion päättötason vaatimuksia.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kykenee keskustellen ja kirjoittaen käsittelemään ajankohtaisia kielen, kirjallisuuden ja viestinnän teemoja
- oppii arvioimaan ja arvottamaan ajankohtaisia tekstejä eettisin ja esteettisin perustein ja näkemään niiden merkityksen osana yhteiskunnallista keskustelua
- löytää nykykirjallisuudesta itseään kiinnostavia tekstejä ja osallistuu niistä käytävään keskusteluun
- osoittaa kypsyyttä oman tekstinsä näkökulman valinnassa, aiheen käsittelyssä, ajattelun itsenäisyydessä ja ilmaisun omaäänisyydessä.

Keskeiset sisällöt

- nykykirjallisuutta ja sen ilmiöitä
- suullisia ja kirjallisia puheenvuoroja ajankohtaisista kieltä ja kulttuuria käsittelevistä aiheista
- mediatekstien ajankohtaisaiheiden, ilmaisukeinojen ja vaikutusten tarkastelua
- osallistumista lukija- ja kirjoittajayhteisöön

Oppilaitoskohtaiset syventävät kurssit

0. Äidinkielen perustaitojen kertaaminen (ÄI0)

Opiskelija palauttaa mieleen perusasteella opitut keskeiset kielen, kirjoittamisen ja lukemisen perusasiat.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaat kirjoitetun kielen keskeiset kielenhuoltoseikat
- tutustuu alustavasti hyvän asiatyylin perusteisiin: selkeyteen, tiiviyyteen ja havainnollisuuteen.
- tunnistaa puhutun ja kirjoitetun kielen eroja

- kertaat kieliopin käsitteistöä
- tottuu omatoimiseen kielenhuoltoon.
- tutustuu tekstilajeihin ja tekstityyppeihin.

Keskeiset sisällöt

- Puhuttu ja kirjoitettu kieli
- Kielenhuolto
- Sanojen oikeakielisyys
- Verbien ja pronomien oikea käyttö
- Virkerakenteet
- Hyvä asiatyyli
- Kielentuntemuksen perusteita (esim. lauseenjäsenet, sanaluokat)
- Tekstilajit ja tekstityypit

10. Kaunokirjallisuuden tulkintakurssi (ÄI10)

Kurssi laajentaa ja syventää opiskelijan kirjallisuuden tuntemusta. Analysoidaan kotimaista ja ulkomaista kaunokirjallisuutta, erityisesti novelleja ja lyriikkaa, sekä suullisesti että kirjallisesti. Kurssilla perehdytään aiempaa tarkemmin tulkintanäkökulmiin ja eritellään myös elokuvanovelleja kirjallisuusanalyysin työkaluja hyödyntäen. Kurssi valmentaa osallistujia ylioppilastutkinnon äidinkielen essee- ja tekstitaidon kokeen kirjallisuustehtäviin.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan ja taitojaan kirjallisuuden erittelyssä ja tulkinnassa käytettävistä käsitteistä ja lähestymistavoista
- syventää erityyppisten kaunokirjallisten tekstien, erityisesti novellien ja runojen erittely- ja tulkintataitoja näille tekstilajeille ominaisin keinoin ja erilaisin lähestymistavoin
- harjaantuu erittelemään ja tulkitsemaan myös audiovisuaalisia fiktioita ensi sijassa kirjallisuuden käsittein mutta myös välineelle ominaisia kerronnan keinoja hyödyntäen
- löytää elämyksen ja oivalluksen kautta uusia teitä kirjallisuuden maailmaan.

Keskeiset sisällöt

- erityisesti kielellisen ja kirjallisen fiktion suhde ns. todellisuuteen
- kirjallisuuden erittelyn erilaiset lähestymistavat: taustalähtöisyys, teoslähtöisyys, tekijälähtöisyys, tekstilähtöisyys ja lukijalähtöisyys
- fiktion erittelyn työkalut ja fiktiosta kirjoittaminen: proosa (erityisesti novellit), lyriikka ja draama
- ylioppilastutkinnon essee- ja tekstitaitokokeen kaunokirjallisuusanalyysin työkalupakki
- runsaasti eri kirjallisuuden lajien näytteitä eri kirjailijoiden tuotannosta

Kirjallisuuden tulkintakurssia kannattaa valita vasta 5. kurssin rinnalle tai jälkeen.

11. Mediatekstien tulkinta (ÄI11)

Opiskelija saa valmiuksia analysoida ja tulkita kriittisesti kielellisiä ja kuvallisia mediatekstejä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii avaamaan, erittelemään ja tulkitsemaan audiovisuaalisen ja printtimedian esityksiä viestinnän ja merkkiopin työvälineillä
- oppii tarkastelemaan kriittisesti niitä keinoja, joilla media luo kuvaa todellisuudesta
- saa harjaannusta mediatekstien ja systemaattiseen erittelyyn pohjautuvien miniesseiden laadintaan.

Keskeiset sisällöt

- viestinnän, merkkiopin ja kriittisen tekstintulkinnan käsitteitä
- audiovisuaaliset mediatekstit: faktan ja fiktion genret ja rakenteet (uutiset, mainokset, dokumentit ja viihde)
- printtimedian tekstit: tekstilajien kieli, näkökulmat, arvot ja asenteet
- paikallismedioiden toimitusprosesseihin tutustuminen

Suositus suorittamisjärjestykseksi:

A8, A0, A1, A2,
A3, A4, A7,
A5, A6, A9

Jos opiskelija suorittaa kursseja vanhan opsin mukaan ja osallistuu ylioppilaskokeeseen aikaisintaan keväällä 2007, hänen on erittäin suositeltavaa suorittaa kurssi A6 uuden opsin mukaan ja A7 vanhan opsin mukaan.

Aihekokonaisuudet äidinkielessä otetaan huomioon äidinkielen opetuksessa oppiaineeseen luontuvalla tavalla. Aihekokonaisuuksia käsitellään äidinkielen kursseilla seuraavasti:

- aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys (ÄI3)
- kestävä kehitys ja hyvinvointi (ÄI9)

- kulttuuri-identiteetti ja monikulttuurisuus (ÄI4, ÄI5)
- teknologia ja yhteiskunta (ÄI3, ÄI9)
- viestintä- ja mediaosaaminen (kaikki kurssit)

5.3.2 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä

Aikuisten lukiokoulutuksen suomi toisena kielenä -oppimäärän tavoitteet ja sisällöt rakentuvat perusopetuksessa tai muualla hankittuun suomen kielen perusteiden hallintaan. Keskeisenä tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa sellaisen suomen kielen taidon, että hän voi opiskella täysipainoisesti lukion oppiaineita ja että hänen on mahdollista jatkaa opintojaan sekä selviytyä työelämässä suomen kielellä. Yhdessä oman äidinkielen opetuksen kanssa suomen kielen opetus vahvistaa opiskelijan monikulttuurista identiteettiä ja rakentaa pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle.

Aikuisilla vieraskielisillä opiskelijoilla saattaa olla huomattavasti heterogeenisempi suomen kielen taito kuin nuorilla. Heidän elämän- ja sivistyshistoriansa voi vaihdella paljon iästä ja kulttuuriperinteestä johtuen. Toiset ovat omaksuneet melko hyvän suomen kielen taidon sekä ympäristön että perusopetuksen ansiosta, toiset taas aloittavat lukio-opinnot käytyään vain jonkin peruskurssin tai osallistuttuaan valmistavaan opetukseen. Kaikki eivät myöskään opiskele kaikkia aineita suomeksi. Opettajan on alussa perehdyttävä opiskelijoiden kielitaustaan ja lähtötasoon sekä tarvittaessa opastettava heitä täydentämään perustietojaan ja taitojaan.

Opetuksen tavoitteet

Suomi toisena kielenä -opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- osaa ja rohkenee ilmaista itseään ymmärrettävästi erilaisissa arkielämän ja opiskelun viestintätilanteissa
- hallitsee suomen kielen perusrakenteet kielen eri tasoilla (fonologiasta syntaksiin) sekä oikeinkirjoituksen perusasiat ja tulee entistä tietoisemmaksi suomen kielen erityispiirteistä omaan kieleensä tai muihin kieliin verraten
- kykenee hyödyntämään erilaisia tekstejä, hänen kokemuksensa tekstilajeista laajenevat ja hän oppii tietoyhteiskunnassa tarvittavaa kriittistä tulkinta- ja arviointitaitoa
- parantaa taitoaan etsiä, valita, muokata ja välittää tietoa erilaisista lähteistä
- tottuu työskennellessään käyttämään sanakirjoja ja kielenoppaita
- perehtyy yhdessä muiden aineiden opiskelun kanssa suomalaiseen yhteiskuntaan, kulttuuriin ja kirjallisuuteen, jolloin hän tutustuu joihinkin suomalaisiin kirjailijoihin ja heidän teoksiinsa
- havaitsee kielen vaihtelun puhujan, tilanteen ja alueen mukaan, ja hänen tietonsa puhutun ja kirjoitetun kielen peruseroista ja työnjaosta laajenevat
- oppii ymmärtämään toisen kielen oppimisprosessia, pystyy tarkkailemaan omaa kielitaitoaan ja pohtimaan kaksi tai monikielisyttään
- arvioimaan edistymistään ja haluaa kehittää kielitaitoaan sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa.

Arviointi

Kielten taitotasosteikon (liite 1) taso B2.2 (toimiva itsenäinen kielitaito) kuvaa pääpiirtein suomi toisena kielenä -opiskelijan hyvää osaamista lukion päättövaiheessa. Opiskelijan kielitaitoprofiilin tärkeimmät alueet ovat kuunteleminen ja luetun ymmärtäminen, joissa hyvän osaajan taito ylittää B2.2-tasolle. Kirjoittamisen alueella

B2.1-taso (itsenäisen kielitaidon perustaso) riittää hyvään osaamiseen. Toisilla opiskelijoilla suullinen kielitaito voi ylittää kirjallisen, mutta toisilla se voi jäädä sen alle, jos heillä ei ole riittävästi suomalaiskontakteja vapaa-aikana.

Opiskelijaa arvioidaan suomi toisena kielenä -oppimäärän mukaan, jos se on valittu hänen oppimääräkseen riippumatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä suomi toisena kielenä -opetusta vai ei tai onko lukio voinut tarjota vain osan suomi toisena kielenä -kursseista. Suomen kielen oppimäärän mukaisesti suoritettavat kurssit luetaan hyväksiksi täysmääräisesti suomi toisena kielenä -kursseihin, ja niiltä saatu arvosana siirtyy suomi toisena kielenä -kurssin arvosanaksi. Suomi toisena kielenä -kurssit korvaavat suomen kielen oppimäärän kurssit vain siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja sisällöt vastaavat toisiaan. Tällöin pääsääntöisesti pakollisten kurssien osalta edellytetään lisänäyttöjä ja arvosana harkitaan uudelleen niiden yhteydessä.

Pakolliset kurssit

1. Perusteet hallintaan (S21)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjoittelee lukio-opinnoissa tarvittavaa yleiskielistä esitystapaa sekä kirjallisesti että suullisesti
- tiedostaa suomen kielen perusrakenteet ja tulee varmaksi niiden hallinnassa
- pystyy asettamaan tavoitteita suomen kielen opiskelulle ja rohkaistuu suomen kielen käyttäjänä.

Keskeiset sisällöt

- kielitaidon kartoitus
- opiskelijan tausta ja kokemukset suomen kielestä
- kahden kulttuurin ja kielen keskellä eläminen
- lukion opiskelukulttuuri, suomen kielen opiskelutekniikka
- parihaastattelut, arkielämään ja sosiaalsiin tilanteisiin liittyvät pienet puheenvuorot
- suomen kielen keskeiset äänne- ja muoto-opilliset piirteet
- kirjoitelman laatimisen perusteet

2. Kieli käyttöön (S22)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu viestimään tilanteen mukaisesti ja tulee tietoiseksi toimintamahdollisuuksistaan vuorovaikutustilanteissa
- oppii erottamaan eri tyylejä ja sävyjä kirjoitetussa ja puhutussa kielessä

- oppii erittelemään ja hallitsemaan kielen lauserakenteita sekä ymmärtämään sanaston muodostumiskeinoja.

Keskeiset sisällöt

- kielenkäyttötilanteiden vaihtelu
- erilaisia kaunokirjallisia tekstejä ja asiatekstejä
- eri asiointitilanteita
- hankitun tiedon suullista ja kirjallista raportointia
- lausetason perusrakenteet ja suomen kielelle ominaiset lausetyypit kuten kieltolauseet ja yksipersonaiset ilmaukset
- sanaston keskeisiä ominaisuuksia

3. Kielellä vaikutetaan (S23)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää erityyppisiä suullisia ja kirjallisia asiatekstejä, erityisesti mielipidetekstejä, sekä oppii löytämään tekstin ydinajatuksen ja ottamaan kantaa niihin
- rohkaistuu muodostamaan ja ilmaisemaan mielipiteitään perustellen
- oppii tunnistamaan, miten häneen vaikutetaan
- osaa tarkastella myös kaunokirjallisuutta mielipiteiden ja maailmankuvan muokkaajana
- parantaa kielen perusrakenteiden hallintaa, erityisesti sijamuotojen merkitystehtäviä ja rektioita.

Keskeiset sisällöt

- mielipidekirjoituksia ja ajankohtaisohjelmia
- asiatekstin analysointi- ja tulkintaharjoituksia
- perustelemisen harjoittelusta sekä suullisesti että kirjallisesti
- kaunokirjallisuus ja media vaikuttajana
- nominaalimuotojen ja lauseenvastikkeiden tarkastelua
- vertailumuotoja ja rektioseikkoja

4. Tekstitaidot kuntoon (S24)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu erittelevään luku- ja kirjoitustaitoon sekä rohkaistuu persoonalliseen kielen tuottamiseen
- harjaantuu löytämään erilaisista teksteistä niiden pääajatuksen, tulkitsemaan tekstin ydinsisältöä sekä totuttautuu kirjoittamaan aineiston pohjalta.

Keskeiset sisällöt

- erilaisten tekstien merkityssuhteita ja tulkintaa
- tekstin tuottamista erilaisista aineistoista
- luovaa kirjoittamista
- referointia

5. Suomalainen kulttuuri tutuksi (S25)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu suomalaiseen kulttuuriin, erityisesti kirjallisuuteen sekä muihin taiteisiin ja mediakulttuuriin, ja osaa vertailla suomalaista kulttuuria tuntemiinsa muihin kulttuureihin
- hyödyntää mediaa kulttuurin välittäjänä sekä saa taide-elämyksiä ja aineksia oman identiteettinsä rakentamiseen.

Keskeiset sisällöt

- kirjallisuuden keskeisiä lajeja
- esimerkkejä suomalaisesta kirjallisuudesta ja ainakin yksi kokonaisteos
- opintokäynti tai taide-esityksen katsominen, esimerkiksi teatterikäynti
- yhden kirjailijan ja hänen teoksensa esittely
- oman taide-elämyksen jakamista suullisesti ja kirjallisesti

Syventävät kurssit

6. Syvempi tekstin ymmärtäminen (S26)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa hakea, yhdistellä ja tulkita tietoja ja merkityksiä erityyppisistä teksteistä ja havaintoaineistosta sekä vastata tekstien sisältöä koskeviin kysymyksiin
- pystyy tiivistämään tekstin sisältöä ja ottamaan kantaa siihen
- syventää tietojaan kirjakielen perusnormeista ja soveltaa niitä
- syventää käsitystään suomalaisuudesta esimerkiksi suomalaisen kirjallisuuden avulla.

Keskeiset sisällöt

- vaativien kielen rakenteiden kertaamista
- sanavaraston kartuttamista eri aihealueilta
- suomi toisena kielenä -ylioppilaskokeen tehtävätyyppejä: rakennetehtäviä, luetun ymmärtämistä, tekstin selittämistä, kirjoitelmia
- suomalainen kaunokirjallinen teos

7. Puhekieli tarkasteluun (S27)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy suomen puhekielen ominaispiirteisiin
- oppii tunnistamaan puheesta ja kirjoituksesta puhekielisyyksiä ja pystyy vertailemaan puhe- ja yleiskieltä toisiinsa.

Keskeiset sisällöt

- suomen puhekielen kielioppia
- suomen puhekielen erityispiirteitä: assimilaatio, loppukahdennus, sana- ja lausepaino
- yleispuhekieli, murre, slangi

- puhekielen sanastoa

8. Erilaisten tekstien kirjoittamista (S28)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja monipuolistaa kirjallisen ilmaisun taitojaan
- varmentuu kielen rakenteiden hallinnassa ja harjaantuu kirjoitusprosessiin.

Keskeiset sisällöt

- kirjoittamista erilaisiin tarkoituksiin opiskelijoiden tarpeiden mukaan: asia- ja asi-
oimiskirjoittamista, esimerkiksi hakemus, valitus tai selvitys
- pohjatekstin tekstilajin ja kielen havainnointia
- ns. luovaa kirjoittamista opiskelijoiden tarpeiden ja kiinnostuksen mukaan
- materiaalin kommentointi, analyysi ja arvostelu
- kirjoittamisen prosessiluonteisuus, prosessin eri vaiheet
- jäsentelyn sekä tekstin ulko- ja kieliasun tarkastelua ja hiontaa
- kieliopin kertausta ja kielenhuoltoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan

9. Kirjallisuus tiedon ja ilon lähteenä (S29)

Tällä kurssilla maahanmuuttajilla ja muilla vieraskielisillä on mahdollisuus perehtyä tarkemmin maailmankirjallisuuden ja suomalaisen kirjallisuuden klassikoihin mielellään niin, että lukeminen auttaa tunnistamaan hänen lähtökohtiaan ja monikulttuurista asemaansa. Samalla harjoitellaan temaattisesti sopivien kirjallisuuskatkelmien ja runojen analyysia ja käyttöä aineistopohjaisissa kirjoitelmissa. Kirjailijoita, heidän teoksiin ja teemojaan voidaan havainnollistaa esimerkeillä muista taiteista, kuten kuvataiteesta, musiikista, teatterista ja elokuvasta. Voidaan myös lukea ja dramatisoida jokin pienoisenäytelmä tai tunnettu näytelmäkohtaus.

5.4 Ruotsi

Ruotsin kielen opetus kehittää opiskelijoiden kulttuurien välisen viestinnän taitoja. Se antaa heille ruotsin kieleen ja sen käyttöön liittyviä tietoja ja taitoja sekä tarjoaa heille mahdollisuuden kehittää pohjoismaista yhteiskuntaa ja kulttuuria koskevaa tietoisuuttaan, ymmärtämystään ja arvostustaan. Se auttaa opiskelijoita syventämään tietojaan kaksikielisestä Suomesta. Ruotsin kielen opetus antaa opiskelijoille valmiudet ruotsin kielen omaehtoiseen opiskeluun saattamalla heidät ymmärtämään, että viestintätaidon saavuttaminen edellyttää pitkäjänteistä ja monipuolista viestinnällistä harjoittelua. Ruotsin kieli oppiaineena on taito-, tieto- ja kulttuuriaine.

Opetuksen tavoitteet

Tavoitteena on, että aikuisopiskelija saavuttaa B1 oppimäärässä kielitaidon kuvausasteikon ([liite 1](#)) tasot seuraavasti:

• kuullun ymmärtäminen	B1.2
• puhuminen	B1.1
• luetun ymmärtäminen	B1.2
• kirjoittaminen	B1.1

Tavoitteena on myös, että aikuisopiskelija

- osaa viestiä ruotsin kielelle ja sen kulttuurialueelle ominaisella tavalla
- osaa arvioida kielitaitoaan suhteessa tavoitteisiin
- tuntee omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijänä ja kielen opiskelijana
- osaa kehittää kielitaitoaan kehittymistarpeensa ja opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta tarkoituksenmukaisin strategioin.

Arviointi

Oppiaineen arvioinnissa otetaan huomioon kielitaidon kaikki alueet kurssikuvausten painotusten mukaisesti.

Kurssit

Kurssien aiheita käsitellään oman kulttuurin sekä suomenruotsalaisen ja pohjoismaisen kulttuurialueen kannalta, niin että opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuus vertailuihin. Aiheiden käsittelyssä otetaan lisäksi huomioon aihekokonaisuudet. Kullakin kursilla voidaan käsitellä myös muita aiheita aikuisopiskelijoiden elämäkokemuksen, työelämän ja harrastuneisuuden ja toisaalta ajankohtaisuuden vaatimusten huomioon ottamiseksi.

Opiskelijoilla tulee olla jokaisella kurssilla tilaisuuksia kuunnella, lukea, puhua ja kirjoittaa erilaisia tarkoituksia varten, vaikka painotukset vaihtelevat kurseittain. Rakenneiden ja sanaston tuntemuksen laajentamiseen ja käytön monipuolistamiseen ja tarkkuuteen kiinnitetään huomiota kaikilla kursseilla kummankin oppimäärän tavoitteiden mukaisesti. Huomiota kiinnitetään äidinkielen ja ruotsinkielisen viestinnän eroihin ja eroja selittäviin kulttuurisiin tekijöihin. Kaunokirjallisuus ja muu autenttinen materiaali tarjoaa tähän mahdollisuuksia. Kulttuurisen herkkyyden kehittymiseksi tulee opiskelijoita ohjata tiedostamaan oman toiminnan ja omien arvostuksien kulttuurisidonnaisuus.

Opiskelijoiden opiskelutaitoihin kiinnitetään huomiota jokaisella kurssilla aikuisen oppimiseen liittyvät erityispiirteet huomioiden. Heitä ohjataan tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijöinä ja kielen opiskelijoina. Heitä ohjataan käyttämään strategioita, jotka ovat tarkoituksenmukaisia heidän oman kehittymistarpeensa ja kulloisenkin opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta.

5.4.1 Perusopetuksessa alkanut B1-oppimäärä

Pakolliset kurssit

1. Opiskelu ja vapaa-aika (RUB1)

Kurssi niveltää perusopetuksen ja lukion kielenopetusta ja vahvistaa sanaston ja perusrakenteiden hallintaa opiskelijoiden tarpeen mukaan. Aihepiireinä ovat opiskelu ja harrastukset. Kieli on tuttavallista ja epämuodollista. Kurssilla painotetaan keskustelua, mielipiteen ilmaisua ja keskeisiä puheviestinnän strategioita.

2. Arkielämää Pohjoismaissa (RUB2)

Kurssilla jatketaan sanaston ja rakenteiden vahvistamista ja painotetaan puheviestinnän harjoittamista sekä kirjoittamista lyhyiden viestinnällisten tehtävien avulla. Kurssilla jatketaan jokapäiväisen elämän, opiskelun, työn, harrastusten, palveluiden ja vapaa-ajan tarkastelua. Vankennetaan suullisen viestinnän strategioiden hallintaa ja kiinnitetään huomiota ilmaisuvarmuuteen.

3. Suomi, Pohjoismaat ja Eurooppa (RUB3)

Aihepiireinä ovat kotimaa, suomenruotsalaisuus, vertailu muihin Pohjoismaihin sekä Suomi pohjoismaisena valtiona Euroopassa. Aihekokonaisuus ”kulttuuri-identiteetti ja monikulttuurisuus” tarjoaa mahdollisuuksia käsitellä kurssin aiheita. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä. Kurssilla harjoitellaan erilaisia ymmärtävän lukemisen strategioita.

4. Elämää yhdessä ja erikseen (RUB4)

Aihepiireinä ovat elämänarvot, ihmissuhteet, sukupuolten ja ikäryhmien kohtaaminen opiskelussa ja työssä sekä ajankohtaiset yhteiskunnalliset ilmiöt.

5. Elinympäristömme (RUB5)

Aihepiireinä ovat luonto, muuttuva elin- ja työympäristö sekä joukkoviestimet. Aihekokonaisuudet ”kestävä kehitys ja hyvinvointi”, ”teknologia ja yhteiskunta” sekä ”viestintä- ja mediaosaaminen” tarjoavat näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Harjoitellaan ymmärtävän lukemisen strategioita ja hiotaan kirjallista ilmaisua kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

Syventävät kurssit

Syventävillä kursseilla kielitaitoa kehitetään monipuolisesti.

6. Kulttuurin tekijöitä ja näkijöitä (RUB6)

Kurssilla käsitellään kulttuuria laaja-alaisesti. Aihekokonaisuudet ”kulttuuri-identiteetti ja monikulttuurisuus” ja ”viestintä- ja mediaosaaminen” tarjoavat erilaisia näkökulmia kurssin aiheista. Opiskelijat valmistavat valitsemastaan aiheesta laajahkon tuotoksen ja esittelevät sen.

7. Yhteinen maailma ja kansainvälistyminen (RUB7)

Aihealueita ovat maailmanlaajuiset ilmiöt ja kansainvälinen vaikuttaminen. Kurssilla käsitellään yhteiskunnallisia asioita, päätöksentekoon osallistumista sekä kansainvälistä vaikuttamista ja vastuuta. Kurssilla painotetaan ymmärtämisvalmiuksien lisäämistä entistä vaativamman kieliaiineksen avulla.

Oppilaitoskohtaiset syventävät kurssit

0. Peruskoulun kertauskurssi (RUB0)

Kurssilla kerrataan ja vankennetaan peruskoulussa opeteltuja valmiuksia niin, että opiskelija pystyy tarkoituksenmukaisesti jatkamaan ruotsin opiskeluaan. Kurssilla annetaan sekä ruotsin kielen opiskelutekniikan ohjausta että muuta opiskelijan tarvitsemaa ja ruotsin kielen opiskelua tukevaa ohjausta.

8. Abi-kurssi (RUB8)

Kurssi on tarkoitettu ylioppilaskirjoituksiin valmistautuville. Kurssilla käydään läpi vaativia tekstejä, harjoitellaan kirjoittamista ja kerrataan keskeisimpiä rakenteita ja harjoitellaan kuullunymmärtämistä.

5.5 Vieraat kielet

Vieraiden kielten opetus kehittää opiskelijoiden kulttuurien välisen viestinnän taitoja: se antaa heille kieleen ja sen käyttöön liittyviä tietoja ja taitoja ja tarjoaa heille mahdollisuuden kehittää opiskeltavan kielen kielialueen tai yhteisön kulttuuria koskevaa tietoisuuttaan, ymmärtämystään ja arvostustaan. Tällöin otetaan huomioon erityisesti eurooppalainen identiteetti ja eurooppalainen monikielisyys ja -kulttuurisuus. Kielten opetus antaa opiskelijoille valmiudet kielten omaehtoiseen opiskeluun saattamalla heidät ymmärtämään, että viestintätaidon saavuttaminen edellyttää pitkäjänteistä ja monipuolista viestinnällistä harjoittelua. Vieras kieli oppiaineena on taito-, tieto- ja kulttuuriaine.

Opetuksen tavoitteet

Tavoitteena on, että aikuisopiskelija saavuttaa eri oppimäärissä kielitaidon kuvausasteikon (liite 1) tasot seuraavasti:

Kieli ja oppimäärä	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
Englanti A	B2.1	B2.1	B2.1	B2.1
Saksa A	B1.1 - B1.2	B1.1	B1.2	B1.1 - B1
B3 kielet	A2.1 - A2.2	A2.1	A2.1 - A2.2	A1.3 - A2

Tavoitteena on myös, että aikuisopiskelija

- osaa viestiä kohdekielelle ja sen kulttuurille ominaisella tavalla
- osaa arvioida kielitaitoaan suhteessa tavoitteisiin
- tuntee omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijänä ja kielen opiskelijana
- osaa kehittää kielitaitoaan kehittymistarpeensa ja opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta tarkoituksenmukaisin strategioin.

Arviointi

Oppiaineen arvioinnissa otetaan huomioon kielitaidon kaikki alueet kurssikuvausten painotusten mukaisesti.

Kurssit

Aiheita käsitellään oman maan, opiskeltavan kielen kulttuurialueen ja kielestä ja aiheesta riippuen myös laajemmasta näkökulmasta, niin että opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuus vertailuihin sekä tilaisuus monipuolisesti hyödyntää aikuisen ihmisen kokemusmaailmaa opiskeltavan aineksen omaksumisessa. Aiheiden käsittelyssä otetaan lisäksi huomioon aihekokonaisuudet. Kullakin kurssilla voidaan käsitellä myös muita aiheita opiskelijoiden harrastuneisuuden, aikuisen vaihtelevien elämäntilanteiden ja toisaalta ajankohtaisuuden vaatimusten huomioon ottamiseksi.

Opiskelijoilla tulee olla jokaisella kurssilla tilaisuuksia kuunnella, lukea, puhua ja kirjoittaa erilaisia tarkoituksia varten, vaikka painotukset vaihtelevat kurseittain. B3-oppimäärässä keskitytään keskeiseen sanastoon ja lauseen muodostukseen ja viestinnän kannalta kullekin kielelle ominaiseen keskeiseen kielioppiin. Perusopetuksessa alkaneissa A-oppimäärässä kiinnitetään kaikilla kursseilla huomiota opiskeltavan kielen rakenteiden ja sanaston tuntemuksen laajentamiseen ja käytön monipuolistamiseen ja tarkkuuteen kummankin oppimäärän tavoitteiden mukaisesti. Vaativimpia viestinnän muotoja harjoitetaan A-oppimäärän kursseilla. Huomiota kiinnitetään äidinkielen ja opiskeltavan kielen viestinnän eroihin ja eroja selittäviin kulttuurisiin tekijöihin. Kaunokirjallisuus ja muu autenttinen materiaali tarjoaa tähän mahdollisuuksia. Kulttuurisen herkkyyden kehittymiseksi tulee opiskelijoita ohjata tiedostamaan oman toiminnan ja omien arvostuksien kulttuurisidonnaisuus.

Aikuisopiskelijoiden opiskelutaitoihin kiinnitetään huomiota jokaisella kurssilla. Heitä ohjataan tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijöinä ja kielen opiskelijoina. Heitä ohjataan käyttämään strategioita, jotka ovat tarkoituksenmukaisia heidän oman kehittymistarpeensa ja kulloisenkin opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta.

Vieraista kielistä käytetään seuraavia koodeja:

EN = englannin kieli

SA = saksan kieli

VE = venäjän kieli

EA = espanjan kieli

Vieraiden kielten kurssikoodit muodostuvat kielten kirjaintunnusten, oppimäärien tasotunnusten ja kurssinumeroiden mukaan. Esimerkiksi ENA2 tarkoittaa englannin kielen A-oppimäärän kurssia numero 2 lukiokoulutuksessa.

5.5.1 Perusopetuksessa alkanut A-oppimäärä

Pakolliset kurssit

1. Minä ja muut (ENA1 ja SAA1)

Kurssi niveltää perusopetuksen ja lukion kielenopetusta ja vahvistaa sanaston ja perusrakenteiden hallintaa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät jokapäiväiseen elämään ja henkilökohtaiseen kanssakäymiseen ja ihmissuhteisiin. Kieli on tuttavallista ja epämuodollista. Kurssilla painotetaan keskustelua, mielipiteen ilmaisua ja keskeisiä puheviestinnän strategioita.

2. Viestintä ja vapaa-aika (ENA2 ja SAA2)

Kurssilla harjoitetaan puheviestintää monipuolisesti ja vahvistetaan ja laajennetaan rakenteiden hallintaa. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät vapaa-aikaan ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Aihekokonaisuus ”viestintä- ja mediaosaaminen” korostuu kurssin aiheiden käsittelyssä. Kirjoittamista harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla. Puheviestinnän strategioiden hallintaa vankennetaan ja kiinnitetään huomiota ilmaisuvarmuuteen.

3. Opiskelu ja työ (ENA3 ja SAA3)

Kurssin aihepiirit ja tilanteet liittyvät opiskeluun ja työelämään ja kurssilla harjoitellaan niille tyypillistä suullista ja kirjallista viestintää. Harjoitetaan myös muodollisten tilanteiden vaatiman kielen ymmärtämistä ja käyttämistä. Aihekokonaisuus ”aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys” tarjoaa näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn.

4. Yhteiskunta ja ympäröivä maailma (ENA4 ja SAA4)

Kurssilla painotetaan puhumista ja tekstin ymmärtämistä vaativahkolla tasolla. Lähtökohtana ovat oman maan ja kohdemaiden yhteiskuntiin liittyvät tekstit. ”Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys” -aihekokonaisuus tarjoaa näkökulmia käsitellä kurssin aiheita. Kurssilla harjoitellaan erilaisia ymmärtävän lukemisen strategioita. Kirjallista ilmaisua harjoitellaan kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

5. Kulttuuri (ENA5 ja SAA5)

Kurssilla käsitellään kulttuuria laaja-alaisesti. Aihekokonaisuudet ”kulttuuri-identiteetti ja monikulttuurisuus” ja ”viestintä- ja mediaosaaminen” tarjoavat näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Opiskelijat valmistavat valitsemastaan aiheesta laajahkon tuotoksen ja esittelevät sen.

6. Tiede, talous ja tekniikka (ENA6 ja SAA6)

Kurssilla painotetaan vaativan kieliaineksen ymmärtämistä. Aiheina ovat eri tieteenalat, tekniikan saavutukset, viestinnän eri muodot ja talouselämä. Aihekokonaisuus ”teknologia ja yhteiskunta” korostuu kurssin aiheiden käsittelyssä. Jatketaan lukemisstrategioiden harjoittelua ja hiotaan kirjallista ilmaisua kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

Syventävät kurssit

Syventävillä kursseilla keskitytään kielitaidon monipuoliseen kehittämiseen.

7. Luonto ja kestävä kehitys (ENA7 ja SAA7)

Kurssi antaa opiskelijalle valmiuksia ymmärtää ja käyttää luontoon, luonnontieteisiin ja kestäväan kehityksen aihepiiriin liittyvää kieltä.

8. Yhteinen maailma ja kansainvälistyminen (ENA8 ja SAA8)

Aihealueita ovat yleismaailmalliset kehityslinjat, ajankohtaiset tapahtumat ja erilaisiin maailmankuviin liittyvät aiheet.

Oppilaitoskohtaiset syventävät kurssit

Peruskoulun kertauskurssi (ENA0 ja SAA0)

Kurssilla kerrataan ja vankennetaan peruskoulussa opeteltuja valmiuksia niin, että opiskelija pystyy tarkoituksenmukaisesti jatkamaan englannin/saksan opiskeluaan. Kurssilla annetaan sekä englannin/saksan kielen opiskelutekniikan ohjausta että muuta opiskelijan tarvitsemaa ja englannin/saksan kielen opiskelua tukevaa ohjausta.

Abi-kurssi (ENA9 ja SAA9)

Kurssi on tarkoitettu ylioppilaskirjoituksiin valmistautuville. Kurssilla käydään läpi vaativia tekstejä, harjoitellaan kirjoittamista ja kerrataan keskeisimpiä rakenteita ja harjoitellaan kuullun ymmärtämistä.

Englannin kielioppikurssi (ENAK)

Oppimisympäristössä koko lukion ajan opiskelijoiden käytössä oleva kielioppikurssi, jossa voi lukea teoriaa ja tehdä tehtäviä.

5.5.2 Perusopetuksessa alkanut B2- ja lukiossa alkava B3-oppimäärä

Valinnaisen B2-kielen opinnot perusopetuksessa aloittaneet opiskelijat voivat jatkaa opintojaan lukiossa kurssista 3.

Syventävät kurssit

1. Hyvää päivää, hauska tutustua (sab1,veb1,eab1)

Kurssilla opiskellaan perusvuorovaikutukseen liittyvää kieltä, kuten tervehtiminen, hyvästely ja esittäytyminen. Harjoitellaan kertomaan perusasioita itsestä ja kysymään vastaavia asioita keskustelukumppanilta. Aihepiirit kattavat myös perheen ja lähimmät ihmissuhteet ja kurssilla opitaan selviytymään yksinkertaisista arkipäivän viestintätilanteista. Kurssilla painotetaan puheviestintää.

2. Näin asiat hoituvat (sab2,veb2,eab2)

Kurssin aihepiirejä ovat suku, ystävät ja muut ihmissuhteet sekä elämään liittyvät rutiinit. Kurssilla harjoitetaan selviytymistä erilaisissa jokapäiväisissä kielenkäyttötilanteissa kuten ostoksilla ja käytettäessä erilaisia palveluita kuten pankki, posti, lääkäri, liikenne, majoitus- ja ateriointipalvelut. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista.

3. Vapaa-aika ja harrastukset (sab3,veb3,eab3)

Aihepiirit ja tilanteet liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, kiinnostuksen kohteisiin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista, muun muassa mielipiteen ilmaisemista ja laajennetaan kielen perusrakenteiden tuntemusta.

4. Meillä ja muualla (sab4,veb4,eab4)

Kurssin aihepiireinä ovat oman maan ja kohdekielisten maiden ihmiset, maantiede, historia, nähtävyydet ja lomanviettomahdollisuudet. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan yksinkertaisten viestinnällisten tehtävien avulla.

5. Ennen ja nyt (sab5,veb5,eab5)

Kurssilla tarkastellaan elämää ennen ja nyt sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Aiheina ovat esimerkiksi terveys ja hyvinvointi. Kurssilla painotetaan puheviestintää ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

6. Opiskelu ja tulevaisuudensuunnitelmat (sab6,veb6,eab6)

Kurssin aihepiirit liittyvät opiskeluun ja työelämään sekä tulevaisuudensuunnitelmiin. Kurssilla harjoitellaan kyseisiin aihepiireihin liittyvää suullista ja kirjallista viestintää, kuten omien toiveiden ja suunnitelmien kuvailua.

7. Kulttuuri (sab7,veb7,eab7)

Kurssin aihepiireinä voivat olla esimerkiksi kohdekulttuurin kuvataide, kirjallisuus, musiikki, elokuva ja teatteri. Kurssilla harjoitetaan kielitaidon kaikkia alueita.

8. Yhteinen maapallomme (sab8,veb8,eab8)

Lähtökohtana ovat esimerkiksi oman maan ja kohdemaiden yhteiskuntien toimintaan ja maapallon nykytilaan ja tulevaisuuden näkymiin liittyvät yleistajuiset tekstit, myös mediatekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kuvausten ja yksinkertaisten selostusten laatimista suullisesti ja kirjallisesti.

9. Tiede ja tekniikka (sab9,veb9,eab9)

Lähtökohtana ovat eri tieteenaloihin, tekniikkaan ja viestinnän eri muotoihin liittyvät yleistajuiset tekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamista.

10. Luonto ja kestävä kehitys (sab10,veb10,eab10)

Kurssin aihepiireinä ovat luonto ja sen ilmiöt ja luontoon suhtautuminen omassa ja kohdekielen kulttuurissa. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamista.

Oppilaitoskohtaiset syventävät kurssit

0. Aakkoskurssi (veb0)

Venäjän opiskelu aloitetaan lyhyellä (1/2 kurssia) aakkoskurssilla, jolla tutustutaan kyrillisiin aakkosiin, venäjän kielen ääntämiseen ja intonaatioon. Kurssi antaa opiskelijalle valmiudet pystyä lukemaan painettua tekstiä ja kirjoittamaan 'kaunolla.' Tällä kurssilla tutustutaan myös venäjän kielen verkkomateriaaliin ja siihen miten kyrilliikka toimii verkossa.

11. Abi-kurssi (sab11,eab11,veb11)

Kurssi on tarkoitettu ylioppilaskirjoituksiin valmistautuville. Kurssilla käydään läpi vaativia tekstejä, harjoitellaan kirjoittamista ja kerrataan keskeisimpiä rakenteita ja harjoitellaan kuullunymmärtämistä.

5.6 Matematiikka

Matematiikan opetuksella kehitetään aikuisopiskelijan kykyä havaita ja ymmärtää matematiikan merkitys maailmassa, tehdä perusteltuja päätelmiä ja harjoittaa matematiikkaa nykyisten ja tulevien elämäntilanteidensa tarpeita vastaavasti rakentavasti ajateltavana ja asioista välittävänä kansalaisena.

Matematiikan opetuksen tehtävänä on tarjota aikuisopiskelijalle mahdollisuudet perehtyä matemaattisen ajattelun malleihin sekä matematiikan perusideoihin ja rakenteisiin; opettaa käyttämään puhuttua ja kirjoitettua matematiikan kieltä sekä kehittää laskemisen ja ongelmien ratkaisemisen taitoja.

Matematiikan opetustilanteet järjestetään siten, että ne herättävät opiskelijan tekemään havaintojensa pohjalta kysymyksiä, oletuksia ja päätelmiä sekä perustelemaan niitä. Erityisesti opiskelijaa ohjataan hahmottamaan matemaattisten käsitteiden merkityksiä ja tunnistamaan, kuinka ne liittyvät laajempiin kokonaisuuksiin. Opiskelijaa myös kannustetaan kehittämään luovia ratkaisuja matemaattisiin ongelmiin. Opetuksessa tutkitaan matematiikan ja arkielämän välisiä yhteyksiä ja kehitetään opiskelijan tiedonhankintaprosesseja.

Arviointi

Matematiikan opetuksessa arvioinnin tulee kehittää opiskelijan kykyä esittää ratkaisuja, tukea aikuisopiskelijaa matemaattisten käsitteiden muodostamisprosessissa ja arvioida kirjallista esitystä sekä opettaa opiskelijalle oman työnsä arvioimista. Osaamisen arvioinnissa kiinnitetään huomio laskutaitoon, menetelmien valintaan ja päätelmien täsmälliseen ja johdonmukaiseen perustelemiseen.

Oppimäärän vaihtaminen

Matematiikan oppimäärää vaihdettaessa pitkästä lyhyeen suositellaan hyväksi lukemisessa seuraavia vastaavuuksia. MAA1→MAB1, MAA3→MAB2, MAA6→MAB5, MAA7→MAB4 ja MAA8→MAB3. Opetussuunnitelmassa voidaan määrätä myös lisänäyttöjä, etenkin kurssin arvosanaa uudelleen arvioitaessa.

5.6.2 Matematiikan pitkä oppimäärä

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tehtävänä on antaa aikuisopiskelijalle mahdollisuus hankkia sellaiset matemaattiset valmiudet, joita tarvitaan ammatillisissa opinnoissa ja korkeakouluopinnoissa erityisesti matemaattis-luonnontieteellisillä ja teknisillä aloilla. Pitkän matematiikan opinnoissa opiskelijalla on tilaisuus omaksua käyttökelpoisia matemaattisia käsitteitä ja menetelmiä sekä oppia ymmärtämään matemaattisen tiedon luonnetta. Opetus pyrkii myös antamaan opiskelijalle selkeän käsityksen matematiikan merkityksestä yhteiskunnan kehityksessä sekä sen soveltamismahdollisuuksista arkielämässä, tieteessä ja tekniikassa.

Opetuksen tavoitteet

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- tottuu pitkäjänteiseen työskentelyyn ja oppii sitä kautta luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa
- rohkaistuu kokeilemaan ja tutkimaan toimintaan, ratkaisujen keksimiseen sekä niiden kriittiseen arviointiin
- pystyy seuraamaan matemaattisen tiedon esittämistä, lukemaan ja tuottamaan matemaattista tekstiä, keskustelemaan matematiikasta ja oppii arvostamaan esityksen täsmällisyyttä ja perustelujen selkeyttä

- oppii näkemään matemaattisen tiedon loogisena rakenteena
- kehittää lausekkeiden käsittely-, päättely- ja ongelmanratkaisutaitojaan
- harjaantuu käsittelemään tietoa matematiikalle ominaisella tavalla, tottuu tekemään otaksumia, tutkimaan niiden oikeellisuutta ja laatimaan perusteluja sekä arvioimaan perustelujen pätevyyttä ja tulosten yleistettävyyttä
- harjaantuu mallintamaan käytännön ongelmatilanteita ja hyödyntämään erilaisia ratkaisustrategioita
- osaa käyttää tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, teknisiä apuvälineitä ja tietolähteitä.

Pakolliset kurssit

1. Funktiot ja yhtälöt (MAA1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa yhtälön ratkaisemisen ja prosenttilaskennan taitojaan
- syventää verrannollisuuden, neliöjuuren ja potenssin käsitteiden ymmärtämistään
- tottuu käyttämään neliöjuuren ja potenssin laskusääntöjä
- syventää funktiokäsitteen ymmärtämistään tutkimalla potenssi- ja eksponenttifunktioita
- oppii ratkaisemaan potenssiyhtälöitä.

Keskeiset sisällöt

- potenssifunktio
- potenssiyhtälön ratkaiseminen
- juuret ja murtopotenssi
- eksponenttifunktio

2. Polynomifunktiot (MAA2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käsittelemään polynomifunktioita
- oppii ratkaisemaan toisen asteen polynomiyhtälöitä ja tutkimaan ratkaisujen lukumäärää
- oppii ratkaisemaan korkeamman asteen polynomiyhtälöitä, jotka voidaan ratkaista ilman polynomien jakolaskua
- oppii ratkaisemaan yksinkertaisia polynomiepäyhtälöitä.

Keskeiset sisällöt

- polynomien tulo ja binomikaavat
- polynomifunktio
- toisen ja korkeamman asteen polynomiyhtälöitä
- toisen asteen yhtälön juurten lukumäärän tutkiminen
- toisen asteen polynomien jakaminen tekijöihin
- polynomiepäyhtälön ratkaiseminen

3. Geometria (MAA3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu hahmottamaan ja kuvaamaan tilaa sekä muotoa koskevaa tietoa sekä kaksi- että kolmiulotteisissa tilanteissa
- harjaantuu muotoilemaan, perustelevaan ja käyttämään geometrista tietoa käsitteleviä lauseita
- ratkaisee geometrisia ongelmia käyttäen hyväksi kuvioiden ja kappaleiden ominaisuuksia, yhdenmuotoisuutta, Pythagoraan lausetta sekä suora- ja vinokulmaisen kolmion trigonometriaa.

Keskeiset sisällöt

- kuvioiden ja kappaleiden yhdenmuotoisuus
- sini- ja kosinilause
- ympyrän, sen osien ja siihen liittyvien suorien geometria
- kuvioihin ja kappaleisiin liittyvien pituuksien, kulmien, pinta-alojen ja tilavuuksien laskeminen

4. Analyttinen geometria (MAA4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, kuinka analyttinen geometria luo yhteyksiä geometrinen ja algebrallisten käsitteiden välille
- ymmärtää pistejoukon yhtälön käsitteen ja oppii tutkimaan yhtälöiden avulla pisteitä, suoria, ympyröitä ja paraabeleja

- syventää itseisarvokäsitteen ymmärtämystään ja oppii ratkaisemaan sellaisia itseisarvoyhtälöitä ja vastaavia epäyhtälöitä, jotka ovat tyyppiä $|f(x)| = a$ tai $|f(x)| = |g(x)|$
- vahvistaa yhtälöryhmän ratkaisemisen taitojaan.

Keskeiset sisällöt

- pistejoukon yhtälö
- suoran, ympyrän ja paraabelin yhtälöt
- itseisarvoyhtälön ja epäyhtälön ratkaiseminen
- yhtälöryhmän ratkaiseminen
- pisteen etäisyys suorasta

5. Vektorit (MAA5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää vektorikäsitteen ja perehtyy vektorilaskennan perusteisiin
- oppii tutkimaan kuvioiden ominaisuuksia vektoreiden avulla
- tutkii kaksi- ja kolmiulotteisen koordinaatiston pisteitä, etäisyyksiä ja kulmia vektoreiden avulla.

Keskeiset sisällöt

- vektoreiden perusominaisuudet
- vektoreiden yhteen- ja vähennyslasku ja vektorin kertominen luvulla
- koordinaatiston vektoreiden skalaaritulo
- suorat ja tasot avaruudessa

6. Todennäköisyys ja tilastot (MAA6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii havainnollistamaan diskreettejä ja jatkuvia tilastollisia jakaumia sekä määrittämään ja tulkitsemaan jakaumien tunnuslukuja
- perehtyy kombinatorisiin menetelmiin
- perehtyy todennäköisyyden käsitteeseen ja todennäköisyyksien laskusääntöihin
- ymmärtää diskreetin todennäköisyysjakauman käsitteen ja oppii määrittämään jakauman odotusarvon ja soveltamaan sitä
- perehtyy jatkuvan todennäköisyysjakauman käsitteeseen ja oppii soveltamaan normaalijakaumaa.

Keskeiset sisällöt

- diskreetti ja jatkuva tilastollinen jakauma
- jakauman tunnusluvut
- klassinen ja tilastollinen todennäköisyys
- kombinatoriikka
- todennäköisyyksien laskusäännöt
- diskreetti ja jatkuva todennäköisyysjakauma
- diskreetin jakauman odotusarvo
- normaalijakauma

7. Derivaatta (MAA7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa määrittää rationaalifunktion nollakohdat ja ratkaista yksinkertaisia rationaaliepäyhtälöitä
- omaksuu havainnollisen käsityksen funktion raja-arvosta, jatkuvuudesta ja derivaatasta
- määrittää yksinkertaisten funktioiden derivaatat
- osaa tutkia derivaatan avulla polynomifunktion kulkua ja määrittää sen ääriarvot
- osaa määrittää rationaalifunktion suurimman ja pienimmän arvon sovellusongelmien yhteydessä.

Keskeiset sisällöt

- rationaaliyhtälö ja -epäyhtälö
- funktion raja-arvo, jatkuvuus ja derivaatta
- polynomifunktion, funktioiden tulon ja osamäärän derivoiminen
- polynomifunktion kulun tutkiminen ja ääriarvojen määrittäminen

8. Juuri- ja logaritmifunktiot (MAA8)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden ominaisuudet ja osaa ratkaista niihin liittyviä yhtälöitä
- tutkii juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioita derivaatan avulla
- oppii yhdistetyn funktion derivoimisen
- tutkii aidosti monotonisten funktioiden käänteisfunktioita.

Keskeiset sisällöt

- juurifunktiot ja -yhtälöt
- eksponenttifunktiot ja -yhtälöt
- logaritmifunktiot ja -yhtälöt
- yhdistetyn funktion derivaatta
- käänteisfunktio
- juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden derivaatat

9. Trigonometriset funktiot ja lukujonot (MAA9)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tutkimaan trigonometrisia funktioita yksikköympyrän symmetrioiden avulla
- oppii ratkaisemaan sellaisia trigonometrisia yhtälöitä, jotka ovat tyyppiä $\sin f(x) = a$ tai $\sin f(x) = \sin g(x)$
- osaa trigonometrinen funktioiden yhteydet $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$ ja $\tan x = \sin x / \cos x$
- tutkii trigonometrisia funktioita derivaatan avulla
- ymmärtää lukujonon käsitteen
- oppii määrittelemään lukujonoja palautuskaavojen avulla

- osaa ratkaista käytännön ongelmia aritmeettisen ja geometrisen jonon ja niistä muodostettujen summien avulla.

Keskeiset sisällöt

- suunnattu kulma ja radiaani
- trigonometriset funktiot symmetria- ja jaksollisuusominaisuuksineen
- trigonometrinen yhtälöiden ratkaiseminen
- trigonometrinen funktioiden derivaatat
- lukujono
- rekursiivinen lukujono
- aritmeettinen jono ja summa
- geometrinen jono ja summa

10. Integraalilaskenta (MAA10)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää integraalifunktion käsitteen ja oppii määrittämään alkeisfunktioiden integraalifunktioita
- ymmärtää määrätyn integraalin käsitteen ja sen yhteyden pinta-alaan
- oppii määrittämään pinta-aloja ja tilavuuksia määrätyn integraalin avulla
- perehtyy integraalilaskennan sovelluksiin.

Keskeiset sisällöt

- integraalifunktio
- alkeisfunktioiden integraalifunktiot
- määrätty integraali
- pinta-ala ja tilavuuden laskeminen

Syventävät kurssit

11. Lukuteoria ja logiikka (MAA11)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii formalisoimaan väitelauseita ja tutkimaan niiden totuusarvoja totuustaulujen avulla
- ymmärtää avoimen lauseen käsitteen ja oppii käyttämään kvanttoreita
- oppii todistusperiaatteita ja harjoittelee todistamista
- oppii lukuteorian peruskäsitteet ja perehtyy alkulukujen ominaisuuksiin
- osaa tutkia kokonaislukujen jaollisuutta jakoyhtälön ja kokonaislukujen kongruenssin avulla
- osaa määrittää kokonaislukujen suurimman yhteisen tekijän Eukleideen algoritmilla.

Keskeiset sisällöt

- lauseen formalisoiminen
- lauseen totuusarvot

- avoin lause
- kvanttorit
- suora, käänteinen ja ristiriitatodistus
- kokonaislukujen jaollisuus ja jakoyhtälö
- Eukleideen algoritmi
- alkuluvut
- aritmetiikan peruslause
- kokonaislukujen kongruenssi

12. Numeerisia ja algebrallisia menetelmiä (MAA12)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään absoluuttisen ja suhteellisen virheen käsitteet ja niiden avulla likiarvolaskujen tarkkuutta koskevat säännöt peruslaskutoimitusten tapauksessa
- ymmärtää iteroinnin käsitteen ja oppii ratkaisemaan yhtälöitä numeerisesti
- oppii tutkimaan polynomien jaollisuutta ja määrittämään polynomin tekijät
- oppii algoritmista ajattelua
- harjaantuu käyttämään nykyaikaisia matemaattisia välineitä
- oppii määrittämään numeerisesti muutosnopeutta ja pinta-alaa.

Keskeiset sisällöt

- absoluuttinen ja suhteellinen virhe
- Newtonin menetelmä ja iterointi
- polynomien jakoalgoritmi
- polynomien jakoyhtälö
- muutosnopeus ja pinta-ala

13. Differentiaali- ja integraalilaskennan jatkokurssi (MAA13)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää differentiaali- ja integraalilaskennan teoreettisten perusteiden tuntemustaan
- täydentää integraalilaskennan taitojaan ja soveltaa niitä muun muassa jatkuvien todennäköisyysjakaumien tutkimiseen
- tutkii lukujonon raja-arvoa, sarjoja ja niiden summia.

Keskeiset sisällöt

- funktion jatkuvuuden ja derivoituvuuden tutkiminen
- jatkuvien ja derivoituvien funktioiden yleisiä ominaisuuksia
- funktioiden ja lukujonojen raja-arvot äärettömyydessä
- epäoleelliset integraalit

Oppilaitoskohtaiset syventävät kurssit

14. Perusasteen matematiikan kertauskurssi (MAA0)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaa perusasteen matematiikan keskeiset asiat
- saa hyvät lähtökohdat lukion matematiikan opiskeluun.

Keskeiset sisällöt

- peruslaskutoimitukset
- kokonais-, rationaali- ja reaaliluvut
- yhteen-, vähennys- kerto- ja jakolasku em. lukujoukoilla
- neliöjuuri
- laskimen käyttö
- potenssi
- potenssien laskusääntöjen kertaus
- polynomi
- polynomien yhteen-, vähennys- ja kertolasku
- 1. asteen yhtälö

15. Laajan matematiikan kertauskurssi (MAA14)

Tavoitteet

- Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- Kertaa lukion pitkän oppimäärän pääkohdat ja tutustutaan myös entistä laajempiin, eri aihepiirien alueilta tietoja vaativiin tehtäviin.
- Muodostaa aikaisempaa jäsenyteen ja syvällisemmän kuvan lukiokurssien asioista sekä harjaantuu niiden soveltamisessa.

Keskeiset sisällöt

- luvut ja lukusuora, prosenttilaskenta
- potenssi ja juuret
- polynomit, polynomiyhtälöt ja –epäyhtälöt
- rationaalifunktiot
- eksponentti- ja logaritmfunktio
- trigonometriset funktiot
- tasogeometria
- avaruusgeometria
- analyyttinen geometria
- vektorit
- funktion jatkuvuus ja funktion derivaatta
- suurin ja pienin arvo, sovelluksia
- integraalilaskentaa
- todennäköisyysslaskentaa
- jonot ja sarjat

5.6.3 Matematiikan lyhyt oppimäärä

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tehtävänä on tarjota valmiuksia hankkia, käsitellä ja ymmärtää matemaattista tietoa ja käyttää matematiikkaa elämän eri tilanteissa ja jatko-opinnoissa.

Opetuksen tavoitteet

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- osaa käyttää matematiikkaa jokapäiväisen elämän ja yhteiskunnallisen toiminnan apuvälineenä
- saa myönteisiä oppimiskokemuksia matematiikan parissa työskennellessään ja oppii luottamaan omiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa, rohkaistuu kokeilemaan, tutkivaan ja keksivään oppimiseen
- hankkii sellaisia matemaattisia tietoja, taitoja ja valmiuksia, jotka antavat riittävän pohjan jatko-opinnoille
- sisäistää matematiikan merkityksen välineenä, jolla ilmiöitä voidaan kuvata, selittää ja mallintaa ja jota voidaan käyttää johtopäätösten tekemisessä
- saa käsityksen matemaattisen tiedon luonteesta ja sen loogisesta rakenteesta
- harjaantuu vastaanottamaan ja analysoimaan viestimien matemaattisessa muodossa tarjoamaa informaatioita ja arvioimaan sen luotettavuutta
- tutustuu matematiikan merkitykseen kulttuurin kehityksessä
- oppii käyttämään kuvioita, kaavioita ja malleja ajattelun apuna.

Pakolliset kurssit

1. Lausekkeet ja yhtälöt (MAB1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käyttämään matematiikkaa jokapäiväisen elämän ongelmien ratkaisemisessa ja oppii luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä
- ymmärtää lineaarisen riippuvuuden, verrannollisuuden ja toisen asteen polynomifunktion käsitteet
- vahvistaa yhtälöiden ratkaisemisen taitojaan ja oppii ratkaisemaan toisen asteen yhtälöitä.

Keskeiset sisällöt

- suureiden välinen lineaarinen riippuvuus ja verrannollisuus
- ongelmien muotoileminen yhtälöiksi
- yhtälöiden graafinen ja algebrallinen ratkaiseminen
- ratkaisujen tulkinta ja arvioiminen
- toisen asteen polynomifunktio ja toisen asteen yhtälön ratkaiseminen

2. Geometria (MAB2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu tekemään havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista
- vahvistaa tasokuvioiden ja kolmiulotteisten kappaleiden kuvien piirtämisen taitojaan
- osaa ratkaista käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen.

Keskeiset sisällöt

- kuvioiden yhdenmuotoisuus
- suorakulmaisen kolmion trigonometria
- Pythagoraan lause
- kuvioiden ja kappaleiden pinta-alan ja tilavuuden määrittäminen
- geometrian menetelmien käyttö koordinaatistossa

3. Matemaattisia malleja I (MAB3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- näkee reaali maailman ilmiöissä säännönmukaisuuksia ja riippuvuuksia ja kuvaa niitä matemaattisilla malleilla
- tottuu arvioimaan mallien hyvyttä ja käyttökelpoisuutta.

Keskeiset sisällöt

- lineaarisen ja eksponentiaalisen mallin soveltaminen
- potenssiyhtälön ratkaiseminen
- eksponenttiyhtälön ratkaiseminen logaritmin avulla

4. Matemaattinen analyysi (MAB4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii funktion muutosnopeutta graafisin ja numeerisin menetelmin
- ymmärtää derivaatan käsitteen muutosnopeuden mittana
- osaa tutkia polynomifunktion kulkua derivaatan avulla
- oppii sovellusten yhteydessä määrittämään polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon.

Keskeiset sisällöt

- polynomifunktion derivaatta
- polynomifunktion merkin ja kulun tutkiminen
- polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon määrittäminen
- graafisia ja numeerisia menetelmiä

5. Tilastot ja todennäköisyys (MAB5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käsittelemään ja tulkitsemaan tilastollisia aineistoja
- tutustuu laskinten ja tietokoneiden käyttöön tilastotehtävissä
- perehtyy todennäköisyyslaskennan perusteisiin.

Keskeiset sisällöt

- jatkuvien ja diskreettien tilastollisten jakaumien tunnuslukujen määrittäminen
- normaalijakauma ja jakauman normittaminen
- kombinatoriikkaa
- todennäköisyyden käsite
- todennäköisyyden laskulakien ja niitä havainnollistavien mallien käyttöä

6. Matemaattisia malleja II (MAB6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- varmentaa ja täydentää yhtälöiden ratkaisutaitojaan
- osaa ratkaista käytännön tilanteisiin liittyviä lineaarisia optimointitehtäviä
- ymmärtää lukujonon käsitteen
- ratkaisee käytännön ongelmia aritmeettisen ja geometrisen jonon ja summan avulla.

Keskeiset sisällöt

- kahden muuttujan lineaariset yhtälöt
- lineaarisen yhtälöparin ratkaiseminen
- kahden muuttujan epäyhtälön graafinen ratkaiseminen
- lineaarinen optimointi
- lukujono
- aritmeettinen ja geometrinen jono ja summa

Syventävät kurssit

7. Talousmatematiikka (MAB7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään talouselämässä käytettyjä käsitteitä
- saa matemaattisia valmiuksia oman taloutensa suunnitteluun
- saa laskennallisen pohjan yrittäjyyden ja taloustiedon opiskeluun
- soveltaa tilastollisia menetelmiä aineistojen käsittelyyn.

Keskeiset sisällöt

- indeksi-, kustannus-, rahaliikenne-, laina-, verotus- ja muita laskelmia
- taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja lukujonojen ja summien avulla

8. Matemaattisia malleja III (MAB8)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- laajentaa käsitystään teknologisoituvassa yhteiskunnassa tarvittavasta matemaattisista
- saa apuneuvoja jaksollisten ilmiöiden matemaattiseen käsittelyyn.

Keskeiset sisällöt

- trigonometrinen funktioiden määrittely yksikköympyrän avulla
- radiaani
- tyyppiä $f(x) = a$ olevien trigonometrinen yhtälöiden ratkaiseminen

- muotoa $f(x) = A \sin (bx)$ olevien funktioiden kuvaajat jaksollisten ilmiöiden mallintajina
- vektorin käsite ja vektoreiden peruslaskutoimitusten periaatteet
- koordinaatiston vektoreiden komponenttiesitys ja skalaaritulo
- kaksi- ja kolmiulotteisen koordinaatiston pisteiden ja kulmien tutkiminen vektoreiden avulla

Oppilaitoskohtaiset syventävät kurssit

9. Perusasteen matematiikan kertauskurssi (MAB0)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaan perusasteen matematiikan keskeiset asiat
- saa hyvät lähtökohdat lukion matematiikan opiskeluun.

Keskeiset sisällöt

- Peruslaskutoimitukset
- Kokonais-, rationaali- ja reaalityöt
- Yhteen-, vähennys- kerto- ja jakolasku em. lukujoukoilla
- Neliöjuuri
- Laskimen käyttö
- Potenssi
- Potenssien laskusääntöjen kertaus
- Polynomi
- Polynomien yhteen-, vähennys- ja kertolasku
- 1. asteen yhtälö

10. Lukion matematiikan kertauskurssi (MAB9)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaan lukion kurssien keskeiset asiat ja
- vahvistaa laskuvalmiuksiaan
- valmistautuu yo-kirjoitukseen ja jatko-opintoihin.

Keskeiset sisällöt

- Todennäköisyyslaskenta ja tilasto-oppi
- Prosenttilaskenta
- Polynomilauseke
- Ensimmäisen asteen yhtälö ja epäyhtälö
- Lineaarinen funktio sovelluksineen
- Verrannollisuus
- Toisen asteen funktio
- Geometria
- Eksponenttifunktio
- Potenssiyhtälö
- Derivaatta sovelluksineen

- Matemaattiset mallit

5.7 Biologia

Biologian opetuksessa tutkitaan elämää, sen ilmiöitä ja edellytyksiä. Opetus syventää aikuisopiskelijan luonnontuntemusta ja antaa ymmärryksen luonnon perusilmiöistä. Opetus kehittää opiskelijan luonnontieteellistä ajattelua, herättää kiinnostusta biotieteisiin sekä edistää opiskelijan luonnon monimuotoisuutta säilyttävää ja ympäristö vastuullista käyttäytymistä.

Opetuksen tarkoituksena on, että opiskelija ymmärtää toimivan eliömaailman rakenteen ja kehityksen, ihmisen osaksi eliömaailmaa sekä ihmisen toiminnan merkityksen ympäristössä. Opetuksessa tutkitaan elollisen luonnon rakennetta, toimintaa ja vuorovaikutussuhteita molekyyli- ja solutasolta biosfääriin. Lukion biologian tulee myös luoda perusta ymmärtää biotieteiden tarjoamia mahdollisuuksia edistää ihmiskunnan, muun eliökunnan ja elinympäristöjen hyvinvointia.

Opetuksen tavoitteet

Biologian opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- hallitsee biologian keskeiset käsitteet
- tunnistaa elämän tuntomerkit ja osaa jäsentää elämän ilmiöt sekä biologian eri organisaatiotasot molekyyalitasolta biosfääriin
- oppii arvostamaan eliökunnan monimuotoisuutta ja ymmärtämään eliöiden sopeutumisen erilaisiin ympäristöihin
- ymmärtää perimän ja evoluution merkityksen eliökunnan kehittymisessä
- perehtyy biologisen tiedonhankinnan ja tutkimuksen menetelmiin sekä osaa arvioida kriittisesti eri lähteistä saamaansa biologista tietoa
- tuntee biotieteiden, esimerkiksi bioteknologian ja lääketieteen sovelluksia
- tuntee ihmiselimistön toiminnan peruspiirteet
- ymmärtää perimän ja ympäristökijöiden merkityksen terveyden taustana sekä yksilön että ihmiskunnan kannalta
- tiedostaa kestävän kehityksen välttämättömyyden sekä ymmärtää oman vastuunsa elinympäristön tulevaisuudesta.

Arviointi

Biologiassa arvioidaan opiskelijan kykyä hallita ja käyttää biologian keskeisiä käsitteitä sekä soveltaa biologisia tietoja. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota luonnontieteellisten lainalaisuuksien sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämiseen, vuorovaikutussuhteiden merkityksen oivaltamiseen sekä kokonaisuuksien hahmottamiseen. Taitojen arvioinnissa painotetaan opiskelijan kykyä käyttää erilaisia lähteitä biologisen tiedon hankinnassa sekä kykyä arvioida tietoa kriittisesti.

Pakolliset kurssit

1. Eliömaailma (BI1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee elämän tunnusmerkit ja perusedellytykset sekä tietää, miten elämän ilmiöitä tutkitaan
- ymmärtää, mitä luonnon monimuotoisuus biosysteemien eri tasoilla tarkoittaa
- ymmärtää evoluution jatkuvuuden, mekanismit ja merkityksen
- tuntee muuntelun, sopeutumisen ja lajien välisten suhteiden merkityksen elämän kehitykselle
- osaa jäsentää nykyisen eliökunnan rakenteen ja tulkita sen kehitystä
- tuntee ekosysteemien keskeiset toimintaperiaatteet.

Keskeiset sisällöt

- Mitä elämä on?
- biologia tieteenä
- luonnon monimuotoisuuden ilmeneminen
- evoluutio – elämän kehittyminen
- nykyinen eliökunta ja eliökunnan pääryhmät
- Miten luonto toimii?

2. Solu ja perinnöllisyys (BI2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää solun merkityksen elämän perusyksikkönä, tunnistaa erilaisia soluja ja niiden rakenteita
- ymmärtää solurakenteiden kehityksen ja merkityksen sekä evoluutioprosessin kokonaisuuden
- osaa solun kemiallisen rakenteen ja toiminnan sekä osaa kytkeä ne yksilön toimintaan
- hallitsee solun energiatalouden prosessit ja niiden merkityksen
- tuntee geneettisen informaation rakenteen sekä sen siirtymisen solusta soluun ja sukupolvelta toiselle
- tietää, miten geenit ohjaavat solun toimintaa
- osaa periytymisen lainalaisuuksien peruseriaatteet
- tietää, kuinka soluja tutkitaan, ja osaa arvioida uusimman solututkimuksen merkitystä

Keskeiset sisällöt

- solun rakenne ja toiminta
- solun energiatalous
- solujen toiminnan ohjaaminen
- solujen lisääntyminen
- periytymisen perusteet
- populaatiogenetiikka ja synteettinen evoluutioteoria

Syventävät kurssit

3. Ympäristöekologia (BI3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa ekologian perusteet ja ymmärtää ihmisen toiminnan vaikutuksen elolliseen luontoon
- ymmärtää biodiversiteetin merkityksen ihmiskunnan tulevaisuudelle
- hahmottaa ympäristöongelmien syitä ja niiden seurauksia ekosysteemeissä
- tutustuu suomalaisiin ekosysteemeihin ja niiden erityispiirteisiin sekä perehtyy myös ihmisen muokkaamiin ekosysteemeihin
- tuntee menetelmiä, joilla voidaan tarkkailla ympäristön tilaa ja ratkaista syntyneitä ongelmia
- kehittää ympäristölukutaitoaan, ymmärtää vastuunsa ympäristön tilasta ja osaa toimia kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Keskeiset sisällöt

- ekologinen tutkimus ja ekologiset peruskäsitteet
- biodiversiteetti luonnonvarana
- ekologiset ympäristöongelmat, niiden syyt ja ratkaisumahdollisuudet
- Suomen luonnon ekologiset piirteet ja haavoittuvuus
- kestävä tulevaisuus

4. Ihmisen biologia (BI4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa ihmissolun erilaistumisen pääpiirteet sekä kudosten ja elinten rakenteet ja toimintaperiaatteet
- ymmärtää ihmisen kemiallisen tasapainon säätelymekanismeja sekä ulkoisten ja sisäisten tekijöiden vaikutuksia niihin
- ymmärtää hermoston toiminnan ja hormonaalisen viestinnän merkityksen yksilön toimintojen ohjaajana
- ymmärtää lisääntymiseen ja ihmisen elinkaareen liittyviä fysiologisia muutoksia sekä ihmisen yhteisöllisyyden merkityksen terveyden kannalta
- pystyy selittämään elimistön kykyä sopeutua muutoksiin ja puolustautua ulkoisia uhkia vastaan ja tuntee merkityksellisimpien sairauksien syntymekanismeja
- ymmärtää ihmisen lajinkehityksen sekä perimän ja ympäristön yhteisvaikutuksen ihmisen terveyteen
- pystyy tarkastelemaan oppimiaan asioita arkielämän esimerkkien valossa ja tutustumaan alan uutisiin ja arvioimaan niitä kriittisesti.

Keskeiset sisällöt

- ihmisen solujen ja kudosten erityispiirteet
- elimistöjen rakenne, toiminta ja merkitys
- elintoimintojen säätely
- ihmisen lisääntyminen
- ihmisen elämänskaari
- perimän merkitys
- elimistön sopeutuminen ja puolustusmekanismit

5. Bioteknologia (BI5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan solun hienorakenteesta ja solun eri osien toiminnasta
- ymmärtää elämän keskeisten molekyylien rakenteen ja merkityksen solun toiminnassa
- hallitsee tärkeimpien mikrobiryhmien kuten bakteerien ja virusten rakenteen, toiminnan ja lisääntymisen periaatteet
- tuntee geenien toiminnan ja sen säätelyn
- tuntee geenien etsintä- ja tunnistusmenetelmiä sekä geenien siirtämisen tekniikan pääpiirteet sekä hallitsee geeni- ja biotekniikan keskeiset käsitteet
- tuntee biotekniikan tarjoamia sovellusmahdollisuuksia eri biotieteissä ja teollisuudessa
- pystyy arvioimaan biotekniikan kehittymisen luomia mahdollisuuksia, uhkatekijöitä ja eettisiä ongelmia sekä tekemään niiden pohjalta perusteltuja arkielämän ratkaisuja.

Keskeiset sisällöt

- solun hienorakenne ja solujen välinen viestintä
- solut proteiinien valmistajina
- geenien toiminta
- geeniteknologia ja sen mahdollisuudet
- mikrobit ja niiden merkitys
- biotekniikka teollisuudessa
- kasvien ja eläinten jalostus
- geeniteknikan etiikka ja lainsäädäntö

Oppilaitoskohtaiset syventävät kurssit

6. Kertauskurssi (BI6)

Ylioppilaskirjoituksiin valmentava kurssi.

Tavoitteet

- Hyvä suoriutuminen YO- kirjoituksissa.
- Jatko-opiskelumahdollisuuksien parantaminen.

Keskeiset sisällöt

- Kerrataan valtakunnallista kurssiaineistoa ylioppilastehtävien ja muiden menetelmien avulla.
- Opetellaan vastaustekniikkaa ja biologisten käsitteiden täsmällistä käyttöä.
- Harjoitellaan oppiainerajat ylittävien tehtävien aihepiirejä.

Arviointi

- Numeroarviointi tai suoritusmerkintä
- Kurssin hyväksytyt suorittaminen edellyttää tietyn määrän kotona tehtäviä ja palautettavia harjoituksia.

5.8 Maantiede

Maantiedon/maantieteen opetus kehittää opiskelijan maantieteellistä maailmankuvaa ja ohjaa häntä jäsentämään ympäröivää maailmaa. Opetuksen tavoitteena on kehittää opiskelijan kykyä tarkastella luonnonympäristöä, rakennettua ympäristöä ja sosiaalista ympäristöä. Opiskelijaa ohjataan tiedostamaan luonnon ja ihmistoiminnan vuorovaikutussuhteita sekä tarkastelemaan maailmaa muuttuvana ja kulttuurisesti monimuotoisena elinympäristönä. Opetuksen tulee kehittää opiskelijan valmiuksia toimia aktiivisena ja kestäväan elämäntapaan sitoutuneena kansalaisena.

Maantieteessä integroituvat luonnontieteelliset ja yhteiskuntatieteelliset aiheet. Opetuksessa tarkastellaan elottoman ja elollisen luonnon sekä ihmisen luomien järjestelmien rakennetta ja toimintaa. Opetuksen tulee auttaa opiskelijaa ymmärtämään maailmanlaajuisia, alueellisia ja paikallisia ilmiöitä ja ongelmia sekä niiden ratkaisumahdollisuuksia. Tavoitteena on, että opiskelija oppii maantieteellisen tiedon avulla havaitsemaan muuttuvaan maailmaan vaikuttavia tekijöitä, muodostamaan perusteltuja mielipiteitä, ottamaan kantaa lähialueilla ja koko maailmassa tapahtuviin muutoksiin sekä toimimaan aktiivisesti luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Opetuksen tavoitteet

Maantieteen opiskelun tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- osaa hankkia, tulkita ja kriittisesti arvioida maantieteellistä tietoa, kuten karttoja, tilastoja sekä kirjallisia, digitaalisia ja muita medialähteitä sekä osaa hyödyntää monipuolisesti tietotekniikkaa maantieteellisten tietojen esittämisessä
- ymmärtää, mitä alueellisuus, tila ja paikka merkitsevät maantieteessä ja maantieteellisessä ajattelussa
- osaa kuvata luonnon ja ihmistoiminnan alueellisia ilmiöitä, rakenteita ja vuorovaikutussuhteita sekä osaa kriittisesti arvioida ajankohtaisia maailman tapahtumia
- osaa havainnoida, analysoida ja arvioida luonnonympäristön ja rakennetun ympäristön tilaa, niissä tapahtuvia muutoksia sekä ihmisten hyvinvointia paikallisesti ja maailmanlaajuisesti
- ymmärtää, mitä alueellinen kehittyneisyys merkitsee, ja osaa pohtia mahdollisuuksia ratkaista taloudellisia ja sosiaalisia eriarvoisuusongelmia
- tuntee ja ymmärtää erilaisia kulttuureja sekä suvaitsee ja kunnioittaa erilaisuutta
- tuntee suunnittelun keinoja eri aluetasoilla ja tietää mahdollisuudet vaikuttaa oman ympäristönsä kehitykseen
- osaa toimia ympäröivän maailman kysymyksiin kantaaottavana ja kestäväan kehityksen puolesta toimivana aktiivisena maailmankansalaisena.

Arviointi

Maantieteessä arvioidaan maantieteellisen ajattelun kehittymistä tietojen ja taitojen suhteen. Arvioinnin kohteina ovat peruskäsitteiden hallinta, valmius perustella maantieteellisiä väittämiä ja kannanottoja sekä taito havaita alueellisia riippuvuuksia. Arvioinnissa otetaan huomioon myös taito tulkita ja arvioida maantieteellistä tietoa sekä soveltaa maantieteellistä tietoa eri tilanteissa. Arvioitavia taitoja ovat maantieteellisen tiedon analysointi-, käsittely- ja esittämistaidot kuten kartan tulkintataito ja muut graafiset taidot.

Pakollinen kurssi

1. Sininen planeetta (GE1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää luonnonmaantieteen peruskäsitteitä
- ymmärtää maapallon planetaarisuudesta johtuvat ilmiöt
- osaa kuvata ilma-, vesi- ja kivikehän rakenteen ja toiminnan
- ymmärtää, miten ja miksi luonnonmaisemat muuttuvat, sekä osaa tulkita kuvista ja kartoilta luonnonmaisemien rakennetta, syntyä ja kehitystä
- ymmärtää elottoman ja elollisen luonnon vyöhykkeisyyden maapallolla
- osaa soveltaa hankkimaansa luonnonmaantieteellistä tietoa sekä paikallisesti että maailmanlaajuisesti.

Keskeiset sisällöt

- maantieteen tehtävät, maantiede luonnontieteenä, maantieteellinen tietoaaines ja tutkimusmenetelmät
- maan planetaarinen luonne
- ilmakehä liikkeessä
- vesikehä liikkeessä
- sää ja ilmasto
- maapallon muuttuvat pinnanmuodot
- maapallon kasvillisuusvyöhykkeet
- luonnonmaisemien tulkinta karttojen ja kuvien avulla

Syventävät kursit

2. Yhteinen maailma (GE2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää kulttuurimaantieteen käsitteitä sekä osaa tulkita ihmisen toimintaan liittyviä ilmiöitä ja rakenteita kulttuurimaantieteen teorioita ja malleja hyväksi käyttäen
- tuntee eri kulttuureja ja osaa arvioida niiden kehittymiseen vaikuttaneita tekijöitä
- osaa analysoida maapallon eri alueiden väestönkehitystä ja asutuksen piirteitä sekä kaupungistumisen syitä ja seurauksia
- osaa arvioida luonnonvarojen ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien vaikutusta ihmisen toimintaan eri alueilla sekä ymmärtää ekologisesti ja taloudellisesti kestävä kehityksen merkityksen
- tuntee aluesuunnittelun tavoitteita ja vaikuttamiskeinoja
- tuntee kehittyneisyserojen erilaiset ilmenemismuodot
- osaa arvioida ihmisten hyvinvointia, ympäristön tilaa sekä kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävä kehitystä nyt ja tulevaisuudessa maapallon eri alueilla.

Keskeiset sisällöt

- kulttuurimaantieteen olemus ja tehtävät
- väestö ja asutus
- muuttoliikkeet ja kaupungistuminen
- kulttuurit ja kulttuurien muuttuminen sekä vähemmistökulttuurit

- luonnonvarat ja niiden riittävyys
- alkutuotanto ja ympäristö
- teollisuus ja energia
- liikkuminen ja vuorovaikutus
- ihmistoiminnan alueellinen rakenne
- kulttuurimaisemien tulkinta karttojen ja kuvien avulla
- kehityksen ohjailu ja kestävä kehitys

3. Riskien maailma (GE3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee luonnon toimintaan, ihmisen toimintaan sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutussuhteeseen liittyvät riskit maapallolla sekä osaa arvioida niiden merkitystä ihmisen ja ympäristön kannalta
- tuntee, millaisia riskejä maapallon eri alueilla ilmenee, sekä osaa vertailla ja arvioida eri alueiden riskiherkkyyttä sekä maailmanlaajuisesti että paikallisesti
- osaa arvioida alueiden kehittyneisyyden ja alueilla ilmenevien riskien välistä suhdetta
- osaa seurata ja kriittisesti arvioida ajankohtaisia riskiuutisia eri medioissa sekä osaa soveltaa oppimaansa tietoa riskiuutisten analysointiin ja arviointiin
- tietää, millaisten ratkaisujen avulla uhkia voidaan välttää tai niiden vaikutuksia lieventää
- ymmärtää, että ihminen vaikuttaa omalla toiminnallaan maapallon elinkelpoisuuteen sekä ihmisten hyvinvointiin ja turvallisuuteen
- tietää mahdollisuudet ennakoida ja varautua riskeihin, säädellä ristiriitoja sekä toimia kestäväen kehityksen mukaisesti.

Keskeiset sisällöt

- riskien maantiede, riskien luokittelu ja merkitys
- luonnon toimintaan liittyvät riskit ja riskialueet sekä luonnonriskeihin varautuminen
- ihmisen ja luonnon riippuvuussuhteeseen liittyvät ympäristöriskit ja riskialueet sekä mahdollisuudet estää ja pienentää ympäristöriskejä kestäväen kehityksen keinoin
- ihmiskunnan riskit ja riskialueet sekä ristiriitojen säätelymahdollisuudet
- tekniset hazardit

4. Aluetutkimus (GE4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa kartografian perusteet
- tuntee maantieteellisten paikkatietojärjestelmien periaatteita ja sovellusmahdollisuuksia
- osaa kerätä tiettyyn alueeseen liittyvää maantieteellistä tietoa erilaisista lähteistä, kuten kartoista ja tilastoista sekä sähköisistä ja muista medialähteistä
- osaa visualisoida alueellista tietoa karttoina, diagrammeina ja valokuvina
- osaa analysoida ja tulkita hankkimaansa aineistoa sekä laatia aineiston avulla kuvauksen alueesta

- osaa tieteellisen kirjoittamisen periaatteet, kuten kriittisen lähteiden käytön ja viitustekniikan, sekä tuntee tekijänoikeudet.

Keskeiset sisällöt

- kartografian perusteet ja maantieteelliset lähdeaineistot
- paikkatietojärjestelmät ja niiden sovellusmahdollisuudet
- aluetutkimus: tutkimusalueen valinta, aineiston keruu, käsittely ja tulkinta sekä pienimuotoisen aluekuvauksen raportointi: tutkimusalueen sijainti osana laajempia aluekokonaisuuksia, alueen koko, luonnonolot, väestö ja asutus, luonnonvarat ja maankäyttö, elinkeinot, liikenne ja palvelut, alueen jako osa-alueisiin sekä alueen ongelmat ja kehittäminen

Oppilaitoskohtaiset syventävät kurssit

5. Kertauskurssi (GE5)

Ylioppilaskirjoitukseen valmentava kurssi.

Tavoitteet

- Hyvä suoriutuminen YO- kirjoituksissa.
- Jatko-opiskelumahdollisuuksien parantaminen.

Keskeiset sisällöt

- Harjoitellaan diagrammien, kuvien, karttojen ja tilastojen analysointia.
- Syvennetään maantieteellistä tietämystä ja kehitetään maantieteellistä ajattelua sekä kerrataan valtakunnallista kurssiaineistoa ylioppilastehtävien ja muiden menetelmien avulla.
- Opetellaan vastaustekniikkaa ja maantieteellisten käsitteiden täsmällistä käyttöä.
- Harjoitellaan oppiainerajat ylittävien tehtävien aihepiirejä.

Arviointi

- Numeroarviointi tai suoritusmerkintä
- Kurssin hyväksytyt suorittaminen edellyttää tietyn määrän kotona tehtäviä ja palautettavia harjoituksia ja -töitä.

5.9 Fysiikka

Fysiikka on empiirinen luonnontiede, jossa luonnon perusrakennetta ja -ilmiöitä pyritään ymmärtämään ja selittämään käyttämällä luonnosta kokeellisin menetelmin saatavaa tietoa. Tavoitteena on löytää luonnossa yleispäteviä lainalaisuuksia ja esittää ne matemaattisina malleina.

Fysiikan opiskelulle luonteenomainen kokeellisuus voi olla aihepiirin, opetuksen vaiheen ja välineiden mukaan opiskelijoiden omakohtaista työskentelyä, opettajan esittämiä demonstraatioita, vierailujen, videoiden tai vain kerronnan kautta tapahtuvaa toimintaa. Kokeellisuudella tuetaan opiskelijaa omaksumaan uusia luonnontieteellisiä käsitteitä, periaatteita ja malleja. Aikuisopiskelijalle voi hänen päivittäisessä toimin-

työympäristössään tarjoutua mahdollisuuksia soveltaa oppimaansa fysiikan tarkastelutapaa ja kokeellisuutta käytännössä.

Luonnontieteiden opiskelussa tiedon hankkimiseen käytetään kokeellisia menetelmiä, erilaisia tiedon lähteitä sekä tapoja käsitellä tietoa. Fysikaalisen tiedon lähteenä on ensisijaisesti luonto. Aikuisopiskelijalle luonnontieteellisen tiedon lähteinä ovat lisäksi oppi- ja tietokirjat, digitaaliset tietovarannot ja alan asiantuntijat sekä oma työ- ja toimintaympäristö.

Fysiikan opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin elämän eri tilanteissa. Opetus antaa oppilaalle valmiuksia keskustella ja kirjoittaa fysiikan ja teknologian tiedonalaan kuuluvista asioista ja ilmiöistä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen sekä auttaa häntä ymmärtämään fysiikan ja teknologian merkityksen jokapäiväisessä elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa.

Fysiikan opiskelu tukee opiskelijan persoonallisuuden kehittymistä ja maailmankuvan muodostamista.

Opetuksen tavoitteet

Fysiikan opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- tiedostaa ihmisen osana luontoa ja ymmärtää fysiikan merkityksen luonnon ilmiöiden mallintamisessa
- ymmärtää kokeellisen toiminnan ja teoreettisen pohdiskelun merkityksen luonnontieteellisen tiedon muodostumisessa
- pystyy ratkaisemaan luonnontieteiden ja teknologian alaan kuuluvia ongelmia fysiikan lakeja ja käsitteitä luovasti hyväksi käyttäen
- hankkii ja käsittelee tietoa yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa sekä omassa toimintaympäristössään asiantuntijayhteisön tapaan
- suunnittelee ja tekee yksinkertaisia mittauksia, kykenee tulkitsemaan ja arvioimaan tuloksia sekä soveltamaan niitä
- hyödyntää erilaisia tietolähteitä tiedonhankinnassa sekä kykenee esittämään ja julkistamaan tietoja monipuolisella tavalla myös teknisiä apuvälineitä käyttäen.

Arviointi

Fysiikassa arvioidaan opetussuunnitelman perusteissa esitettyjen kurssikohtaisten fysiikan tietojen ja niiden soveltamistaitojen saavuttamista erityisesti matemaattisia malleja käyttäen. Arvioinnin kohteena ovat myös tiedonkäsittelytaitojen, kokeellisen työskentelyn taitojen sekä muiden opiskelua tukevien taitojen kehittyminen, kuten fysikaalisen ongelman ratkaisuprosessin jäsennetty kuvaaminen.

Pakollinen kurssi

1. Fysiikka luonnontieteenä (FY1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa tyydytystä tiedon ja ymmärtämisen tarpeelleen sekä saa vaikutteita, jotka heittävät ja syventävät kiinnostusta fysiikkaa kohtaan
- tutustuu aineen ja maailmankaikkeuden rakenteeseen liittyviin peruskäsitteisiin ja osaa jäsentää käsitystään luonnon perusrakenteista ja ilmiöistä fysiikan käsitteiden ja periaatteiden avulla
- ymmärtää, kuinka luonnontieteellinen tieto rakentuu kokeellisen toiminnan ja siihen kytkeytyvän mallintamisen kautta
- tulkitsee ja mallintaa kokeellisen työn tuloksia graafisesti
- käyttää opiskelun tukena tieto- ja viestintätekniikkaa.

Keskeiset sisällöt

- fysiikan merkitys historian eri vaiheissa ja nykyaikana
- aineen ja maailmankaikkeuden rakenteet ja perusvuorovaikutukset
- energian, erityisesti säteilyn, sitoutuminen ja vapautuminen luonnon ja ihmisen aikaansaamissa prosesseissa
- kokeellisuus ja mallintaminen perustana fysikaalisen tiedon rakentumisessa, mittaaminen, tulosten esittäminen ja niiden luotettavuuden arviointi
- voima liikkeen muutoksen aiheuttajana
- liikkeen kuvaamisessa tarvittavat peruskäsitteet ja liikkeen graafinen esitys

Syventävät kurssit

Syventävien kurssien tavoitteena on, että opiskelija

- saa valmiuksia opiskella luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla
- tutkii luonnon ilmiöitä sekä mallintaa ja esittää niitä algebrallisten ja graafisten menetelmien avulla
- rakentaa fysiikan malleja ja käyttää niitä ennusteiden tekemiseen
- tutkii ja havainnollistaa malleja tieto- ja viestintätekniikan avulla
- tutustuu klassisen fysiikan osa-alueisiin ja modernin fysiikan alkeisiin
- tutustuu fysiikan eri osa-alueisiin liittyvään teknologiaan
- tutustuu fysiikan merkitykseen yhteiskunnan eri alueilla
- tutustuu fysiikan sovelluksiin ja niihin liittyviin turvallisuustekijöihin.

2. Lämpö (FY2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee lämpöön liittyvät ilmiöt
- tutkii aineen termodynaamiseen tilaan tai lämpöopin pääsääntöihin liittyviä ilmiöitä
- saa valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan kriittiseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Keskeiset sisällöt

- kaasujen tilanmuutokset ja lämpölaajeneminen
- paine, hydrostaattinen paine
- kappaleiden lämpeneminen, jäähtyminen, olomuodon muutokset ja lämpöenergia
- mekaaninen energia, työ, teho ja hyötysuhde
- lämpöopin pääsäännöt, sisäenergia

- energiavarat

3. Aallot (FY3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa yleiskuvan luonnon jaksollisista ilmiöistä ja perehtyy niitä selittäviin keskeisiin periaatteisiin
- perehtyy värähdys- ja aaltoliikkeen perusteisiin tutkimalla mekaanista värähtelyä, ääntä tai sähkömagneettisia aaltoja.

Keskeiset sisällöt

- harmoninen voima ja värähdysliike
- aaltoliikkeen synty ja aaltojen eteneminen
- aaltoliikkeen interferenssi, diffraktio ja polarisoituminen
- heijastuminen, taittuminen ja kokonaisuheijastuminen
- valo, peilit ja linssit
- ääni, melun terveystaikutukset ja kovalta ääneltä suojautuminen

4. Liikkeen lait (FY4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää liikkeeseen liittyviä ilmiöitä ja käsittelee niitä selittäviä malleja
- tutkii etenemisliikkeeseen liittyviä ilmiöitä kokeellisesti ja perehtyy niiden avulla Newtonin lakeihin
- ymmärtää säilymislakien merkityksen fysiikassa.

Keskeiset sisällöt

- liikkeen mallit ja Newtonin lait
- etä- ja kosketusvoimat, erityisesti liikettä vastustavat voimat, noste
- liikemäärän säilyminen ja impulssiperiaate
- liike- ja potentiaalienergia sekä työperiaate
- värähdysliikkeen energia

5. Pyöriminen ja gravitaatio (FY5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää osaamistaan mekaniikassa sekä statiikkaan ja pyörimiseen liittyvien ilmiöiden laskennallista hallintaansa
- syventää mekaniikan maailmankuvan tuntemustaan.

Keskeiset sisällöt

- momentti ja tasapaino pyörimisen suhteen
- pyörimisliikkeen mallit, tasainen ja tasaisesti kiihtyvä pyörimisliike
- pyörimisen liikeyhtälö
- pyörimismäärän säilyminen
- pyörimisliikkeen energia

- ympyräliike ja ympyräliikkeen kiihtyvyys
- gravitaatio ja gravitaation alainen liike
- heittoliike ja planeettojen liike
- satelliitit ja niiden käyttö

6. Sähkö (FY6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää sähkөөn liittyviä peruskäsitteitä ja tutustuu mittaustekniikkaan
- osaa tehdä sähköopin perusmittauksia sekä rakentaa ja tutkia yksinkertaisia virtapiirejä.

Keskeiset sisällöt

- sähköpari, sähkövirran kulku metallijohteessa
- jännitteen ja sähkövirran mittaaminen
- Ohmin laki
- Joulen laki
- vastukset, vastusten kytkennät ja Kirchoffin lait
- Coulombin laki, homogeeninen sähkökenttä ja aine sähkökentässä
- kondensaattori, kytkennät ja energia
- sähkövirran kulku puolijohteessa, esimerkkinä diodi

7. Sähkömagnetismi (FY7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tuntemustaan sähkömagnetismin ilmiöistä
- perehtyy sähköturvallisuuteen
- syventää sähkömagneettisten ilmiöiden yhteiskunnallisen merkityksen tuntemustaan.

Keskeiset sisällöt

- magneettinen voima, magneettikenttä ja aine magneettikentässä
- varattu hiukkanen homogeenisessa sähkö- ja magneettikentässä
- induktiolaki ja Lenzin laki
- induktioilmiöitä - pyörrevirrat, generaattori ja itseinduktio
- energian siirto sähkövirran avulla
- tehollisen jännitteen ja sähkövirran mittaaminen sekä impedanssin taajuusriippuvuuden määrittäminen
- värähtelypiiri ja antenni, sähkömagneettinen viestintä
- sähköturvallisuus
- energiateollisuus

8. Aine ja säteily (FY8)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu kvantittumiseen, dualismiin sekä aineen ja energian ekvivalenssiin aineen rakennetta ja rakenneosien dynamiikkaa hallitsevina periaatteina
- syventää kokonaiskuvaansa fysiikan kehityksestä ja sen pätevyysalueesta luonnonilmiöiden tulkitsijana.

Keskeiset sisällöt

- sähkömagneettinen säteily
- röntgensäteily
- mustan kappaleen säteilyvalosähköilmiö
- valosähköilmiö
- säteilyn hiukkasluonne ja hiukkasten aaltoluonne
- atomimallit esimerkkinä Bohrin atomimalli
- kvantittuminen, viivaspektri, atomin energiatilat ja energiatasokaavio
- atomiytimen rakenne
- radioaktiivisuus ja säteilyturvallisuus
- massan ja energian ekvivalenssi
- ydinreaktiot ja ydinenergia
- aineen pienimmät osat ja niiden luokittelu

5.10 Kemia

Kemian opetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus auttaa ymmärtämään jokapäiväistä elämää, luontoa ja teknologiaa sekä antaa opiskelijalle valmiuksia tehdä jokapäiväisiä valintoja ja keskustella erityisesti energian tuotantoon, ympäristöön ja teollisuuteen sekä tuotteiden elinkaareen liittyvistä asioista. Opetus välittää kuvaa kemiasta yhtenä keskeisenä perusluonnontieteenä, joka pyrkii tutkimaan ja kehittämään materiaaleja, menetelmiä, laitteita ja prosesseja kestäväen kehityksen edistämiseksi. Kemian opetukselle luonteenomaista on kemiallisten ilmiöiden ja aineiden ominaisuuksien havaitseminen ja tutkiminen kokeellisesti, ilmiöiden tulkitseminen ja selittäminen mallien ja rakenteiden avulla, ilmiöiden kuvaaminen kemian merkkikielellä sekä ilmiöiden mallintaminen ja matemaattinen käsittely.

Monipuolisin työtavoin ja arviointimenetelmin opiskelijoita ohjataan aktiiviseen kemian tietojen ja taitojen kehittämiseen. Kemian opetuksen toteutuksessa otetaan huomioon aikuisopiskelijoiden lähtötaso ja opiskelunvalmiudet sekä luodaan myönteinen kuva kemiaa ja sen opiskelua kohtaan.

Opetuksen tavoitteet

Kemian opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- osaa kemian keskeisimmät peruskäsitteet ja tietää kemian yhteyksiä jokapäiväisen elämän ilmiöihin sekä ihmisen ja luonnon hyvinvointiin
- osaa kokeellisen työskentelyn tai muun aktiivisen tiedonhankinnan avulla etsiä ja käsitellä tietoa elämän ja ympäristön kannalta tärkeistä kemiallisista ilmiöistä ja aineiden ominaisuuksista sekä arvioida tiedon luotettavuutta ja merkitystä
- kykenee tulkitsemaan ja arvioimaan kokeellisesti tai muutoin hankkimaansa tietoa ja keskustelemaan siitä sekä esittämään sitä muille

- perehtyy tieto- ja viestintätekniiikan mahdollisuuksiin tiedonhankinnan ja mallintamisen välineinä
- perehtyy nykyaikaiseen teknologiaan teollisuudessa ja ympäristötekniikassa,
- osaa käyttää kemiallista tietoa kuluttajana ja terveyden edistämisessä sekä osallistuttaessa luontoa, ympäristöä ja teknologiaa koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon
- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta kemiaa ja sen opiskelua kohtaan.

Arviointi

Kemiassa arvioinnin kohteena on kemiallisen tiedon ymmärtäminen sekä soveltamisen taito. Arvioinnissa tulee lisäksi ottaa huomioon kokeellisen tiedonhankinnan ja -käsittelytaitojen kehittyminen.

Kemiassa arvioinnin menetelminä käytetään kurssikokeita, osallistumisaktiivisuuden seuranta, kokeellista työskentelyä, työselostuksia, projektitöitä, esitelmiä tai tutkielmia. Lisäksi opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen kehittymistä seurataan jatkuvasti.

Pakollinen kurssi

1. Ihmisen ja elinympäristön kemia (KE1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kuvan kemiasta, sen mahdollisuuksista yhteiskunnassa, elinympäristön toiminnoissa sekä haitallisten ympäristövaikutusten valvonnassa ja torjunnassa
- syventää aiemmin opittujen kemian perusteiden ymmärtämistä kurssilla käsiteltävien asioiden yhteydessä
- osaa orgaanisten yhdisteiden rakenteita, niiden ominaisuuksia ja reaktioita sekä ymmärtää niiden merkityksen ihmiselle ja elinympäristölle
- tuntee erilaisia seoksia sekä niihin liittyviä käsitteitä
- oppii kriittisen tiedonhankinnan ja -käsittelyn taitoja
- osaa tutkia kokeellisesti tai mallien avulla orgaanisten yhdisteiden ominaisuuksia ja reaktioita.

Keskeiset sisällöt

- kemia ympäristön tutkimuksessa, päästöjen vähentämisessä ja haitallisten ympäristövaikutusten torjunnassa
- orgaanisia yhdisteryhmiä kuten hiilivetyjä, orgaanisia happiyhdisteitä, orgaanisia typpiyhdisteitä sekä niiden ominaisuuksia ja sovelluksia
- orgaanisissa yhdisteissä esiintyvät sidokset sekä poolisuus
- erilaiset seokset, ainemäärä, pitoisuus
- orgaanisten yhdisteiden hapettumis- ja pelkistymisreaktioita sekä protoninsiirtoreaktioita

Syventävät kurssit

2. Kemian mikromaailma (KE2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee aineen rakenteen ja ominaisuuksien välisiä yhteyksiä
- osaa käyttää aineen ominaisuuksien päättelyssä erilaisia kemian malleja, taulukointia ja järjestelmiä
- tuntee orgaanisten yhdisteiden rakenteita ja tuntee rakenteen määrittämisessä käytettäviä menetelmiä
- osaa tutkia kokeellisesti tai erilaisia malleja käyttäen aineiden rakenteeseen, ominaisuuksiin ja reaktioihin liittyviä ilmiöitä.

Keskeiset sisällöt

- alkuaineiden ominaisuudet ja jaksollinen järjestelmä
- elektroniverhon rakenne ja atomiorbitaalit
- hapetuslukujen määräytyminen ja yhdisteen kaava
- kemiallinen sidos, sidosenergia ja aineen ominaisuudet
- atomiorbitaalien hybridisoituminen ja orgaanisten yhdisteiden rakenne
- isomeria

3. Reaktiot ja energia (KE3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kemiallisen reaktion tapahtumiseen vaikuttavia tekijöitä sekä niiden merkityksen elinympäristössä ja teollisuudessa
- ymmärtää energian sitoutumisen ja vapautumisen kemiallisissa reaktioissa sekä niiden merkityksen yhteiskunnassa
- osaa kirjoittaa reaktioyhtälöitä ja käsitellä reaktioita matemaattisesti
- osaa tutkia kokeellisesti tai erilaisia malleja käyttäen reaktioihin, reaktionopeuteen ja -mekanismeihin liittyviä ilmiöitä.

Keskeiset sisällöt

- kemiallisen reaktion symbolinen ilmaisu
- epäorgaanisia ja orgaanisia reaktiotyyppejä sekä sovelluksia
- stoikiometrisia laskuja, kaasujen yleinen tilanyhtälö
- energianmuutokset kemiallisessa reaktiossa
- reaktionopeus ja siihen vaikuttavat tekijät

4. Metallit ja materiaalit (KE4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee teollisesti merkittäviä raaka-aineita sekä niiden jalustusprosesseja
- tuntee hapettimia ja pelkistimiä ja niiden käyttöä sekä osaa kirjoittaa hapettumis-pelkistymisreaktioita
- osaa sähkökemiallisten ilmiöiden periaatteet sekä niihin liittyviä kvantitatiivisia sovelluksia

- tuntee erilaisia materiaaleja, niiden koostumusta, ominaisuuksia ja valmistusmenetelmiä sekä kulutustavaroiden ympäristövaikutusten arviointiin käytettäviä menetelmiä
- osaa tutkia kokeellisesti tai malleja käyttäen metalleihin ja sähkökemian liittyviä ilmiöitä.

Keskeiset sisällöt

- sähkökemiallinen jännitesarja, normaalipotentiali, kemiallinen pari ja elektrolyysi
- hapettumis-pelkistymisreaktiot
- metallit ja epämetallit sekä niiden happi- ja vety-yhdisteet
- bio- ja synteettiset polymeerit sekä komposiitit

5. Reaktiot ja tasapaino (KE5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää reaktion tasapainotilan muodostumisen ja siihen liittyviä laskennallisia tasapainosovelluksia
- ymmärtää tasapainon merkityksen ja tutustuu tasapainoon teollisuuden prosesseissa ja luonnon ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti tai malleja käyttäen kemialliseen tasapainoon liittyviä ilmiöitä.

Keskeiset sisällöt

- reaktiotasapaino
- happo-emästatasapaino, vahvat ja heikot protolyytit, puskuriliuokset ja niiden merkitys
- liukoisuus ja liukoisuustasapaino
- tasapainoon liittyvät graafiset esitykset

Oppilaitoskohtaiset syventävät kurssit

6. Makromolekyylien kemia (KE6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää orgaanisen kemian tuntemusta keskittyen elämän kannalta keskeisiin biokemiallisiin yhdisteisiin, reaktioihin ja ilmiöihin.

Keskeiset sisällöt

- Isomeria
- Hiilivetyjen systemaattinen nimistö, kaavat ja reaktiot
- Tärkeimmät aineryhmät ja niiden reaktiot
- Valkuaisaineet, hiilihydraatit, kolloidit
- Heterosykliset yhdisteet
- Hiilen hybridisaatiot
- Isomerialajit
- Polymeerit
- Lipidit

- Fysiologisesti merkittäviä yhdisteitä
- Jokin biokemiallisesti merkittävä prosessi

7. Korkeakouluihin valmentava kurssi (KE7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaa lukion kemian keskeiset asiat ja
- vahvistaa laskennallisia valmiuksia.

Keskeiset sisällöt

- Aineet ja kemialliset ilmiöt
  - Bohrin ja kvanttimekaaninen atomimalli
  - Alkuaineiden jaksollinen järjestelmä
  - Sidokset, olomuodot, liuokset, diffuusio ja osmoosi
- Kemiallinen reaktio
  - Reaktioyhtälön kvantitatiivinen merkitys
  - Reaktion nopeus
  - Käänteisreaktiot
  - Massavaikutuksen laki
  - Tasapainoaseman muuttaminen
  - Happo-emästasapaino, liuoksen pH
  - Suolojen liukoisuus
  - Liukoisuustulo
  - Hapettumis-pelkistymisreaktiot
  - Normaalipotentialit
  - Elektrolyysi
- Stökiometriaa
  - Reaktioyhtälön kertoimien määrittäminen
  - Kaasulait
  - Reaktioyhtälön kvantitatiivinen merkitys
  - Yhdisteen kaavan määrittäminen
- Alkuaineiden kemiaa

5.11 Uskonto

Uskonnonopetuksen keskeinen tehtävä on syventää aikuisopiskelijan oman uskonnon ja sen kulttuuriperinnön tuntemusta. Opiskelussa perehdytään uskonnosta nousevaan elämäntarkasteluun ja eettiseen ajatteluun. Muihin uskontoihin tutustutaan niiden omista lähtökohdista käsin. Uskonnonopetuksessa uskontoa tarkastellaan laajasti osana kulttuuria ja yhteiskuntaa sekä yhteisön ja yksilön elämää.

Uskonnonopetus on erilaisia näkemyksiä huomioon ottavaa ja yksilöllistä vakaumusta kunnioittavaa. Oppiaineksen opetuksessa hyödynnetään viimeaikaista teologista ja uskontotieteellistä tutkimusta. Koska uskonto on osa kulttuuria ja yhteiskuntaa, uskonnonopetuksella on luontaiset kytkennät myös humanistis-yhteiskunnallisiin tieteisiin ja taideaineisiin.

Uskonnonopetuksessa luodaan edellytykset ymmärtää uskontoja ja soveltaa tätä tietoa oman maailmantarkastuksen, kulttuurin ja yhteiskunnan jäsentämisessä sekä kulttuu-

rien välisessä vuorovaikutuksessa. Opetuksessa käytetään hyväksi uskontojen omia lähteitä, tutkimusta ja eri medioiden välittämää ajankohtaista materiaalia. Opetuksessa painottuvat aktivoivat työtavat, joiden avulla uskonnon sisältöjä liitetään opiskelijoiden kokemusmaailmaan ja autetaan heitä prosessoimaan ja sisäistämään kurssien sisältöjä ja kasvamaan asetettujen tavoitteiden suuntaan.

Arviointi

Uskonnon opetuksessa arviointi kohdistuu katsomuksellisten ajattelutaitojen hallintaan, mikä tarkoittaa kykyä yhdistellä, eritellä ja arvioida uskontoja, uskonnon ja kulttuurin sekä uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutusta. Opetuksessa opiskelijoita ohjataan arvioimaan asetettujen ja omien tavoitteiden saavuttamista. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan työn määrä ja laatu sekä opiskelijoiden yksilölliset taidot. Arvioinnin tulee kannustaa opiskelijoita oman työskentelynsä suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen.

Evangelisluterilaisen uskonnon opetuksen ydintehtävä on syventää ja laajentaa opiskelijan oman ja muiden uskontojen tuntemusta perehdyttämällä hänet uskontojen luonteeseen ja merkitykseen yksilön, kulttuurin ja yhteiskunnan kannalta. Opiskelija tarkastelee opiskeltavan aineksen valossa myös eettisiä valintoja sekä niiden vaikutuksia yksilön elämään ja yhteiskuntaan.

Uskonnon opetuksen tavoitteet lukiokoulutuksessa

Uskonnon opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- hallitsee uskontoihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa niin, että hän ymmärtää uskonnon merkityksen ja vaikutuksen niin yksityisen ihmisen ja yhteisön elämässä kuin yhteiskunnassa ja kulttuurissakin
- hallitsee käsitteitä, tietoa ja taitoa, joiden avulla hän osaa pohtia ja analysoida erilaisia uskontoihin liittyviä kysymyksiä
- kykenee jäsentämään ja arvioimaan omaa maailmankatsomustaan ja kulttuuri-identiteettiään sekä arvostaa oman kulttuurinsa ja muiden kulttuurien uskonnollista perinnettä
- kunnioittaa ihmisiä, joilla on erilainen vakaumus ja pystyy elämään ja toimimaan eri kulttuureista tulevien ja eri tavoin ajattelevien ja uskovien ihmisten kanssa monikulttuurisessa yhteiskunnassa ja maailmassa
- ymmärtää henkilökohtaisen vastuun merkityksen sekä tiedostaa erilaisten eettisten ratkaisujen taustalla vaikuttavat arvot ja niiden merkityksen
- hallitsee uskonnollisiin ja moraalisiin kysymyksiin liittyviä keskustelu- ja ajattelutaitoja sekä uskontoihin liittyvän tiedon itsenäistä hankintaa ja kriittistä arviointia.

Pakollinen kurssi

1. Uskonnon luonne ja merkitys (UE1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tietää, millainen ilmiö uskonto on, ja tuntee Raamatun ominaislaadun pyhän kirjallisuuden edustajana
- ymmärtää uskonnon yleismaailmallisen luonteen ja vaikutuksen kulttuuriin

- tuntee Raamatun syntyhistorian ja tutkimuksen pääpiirteet sekä Raamatun vaikutuksen länsimaiseen kulttuuriin.

Keskeiset sisällöt

- uskonnon määrittely ja tutkiminen, uskonnon kieli
- uskonnon ominaispiirteet
- uskonto yksilön ja yhteisön elämässä
- Raamatun vaikutus maailmankuvaan ja kulttuuriin
- Raamatun synty ja sisältö sekä tutkimus- ja tulkintatavat

Syventävät kurssit

2. Kirkko, kulttuuri ja yhteiskunta (UE2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, miten kristillinen kirkko on muotoutunut, levinnyt ja vaikuttanut ympäristöönsä eri aikoina
- ymmärtää, miten kristinuskon opin muovautuminen ja jumalanpalveluselämän kehitys heijastuvat niin kirkkorakennuksiin, kirkkotaiteeseen kuin musiikkiinkin
- havaitsee yhteiskunnan ja uskonnon välisen vuorovaikutuksen ja sen merkityksen eri aikoina
- hahmottaa kristinuskon ilmenemisen erilaisina kirkkokuntina eri puolella maailmaa ja ymmärtää kristinuskon yhteisen perustan.

Keskeiset sisällöt

- kristillisen kirkon synty
- alkukirkosta idän ja lännen kirkon eroon
- lännen kirkko keskiajalla
- idän kirkon kehitys
- reformaatio ja kirkkojen kehitys uudella ajalla
- nykyinen kristikunta ja kirkkojen rooli nykyajan maailmassa
- kirkkojen ja uskontojen vuoropuhelu

3. Ihmisen elämä ja etiikka (UE3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee eettisen kysymyksenasettelun ja ymmärtää elämänskysymysten ja eettisen pohdinnan merkityksen
- saa käsitteellisiä välineitä eettisten kysymysten tarkasteluun
- ymmärtää tekevänsä päivittäin moraalisia valintoja ja tietää olevansa vastuussa ratkaisuksistaan
- saa käsityksen Raamatun kirjojen elämänskysymysten pohdinnasta
- tuntee kristillisen etiikan perusteet ja kirkkojen eettisten kannanottojen taustalla olevia teologisia perusteita.

Keskeiset sisällöt

- ihmisen tärkeät elämänskysymykset: elämän tarkoitus, kärsimys ja kuolema

- kristillinen jumala- ja ihmiskäsitys
- ihmisen ja luonnon suhde
- kristillinen etiikka ja etiikan teoriat
- keskeisiä yksilö- ja yhteiskuntaeettisiä kysymyksiä

4. Uskontojen maailmat (UE4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee maailmanuskontojen ominaispiirteet
- ymmärtää uskontoihin liittyvän sisäisen monimuotoisuuden ja niiden vaikutuksen ajatteluun, kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- ymmärtää eri uskonnoissa ilmenevien ihmiselämän peruskysymysten samankaltaisuuden ja oppii arvostamaan muiden kulttuurien uskonnollista perinnettä.

Keskeiset sisällöt

Käsitellään hindulaisuutta, buddhalaisuutta, Kiinan ja Japanin uskontoja, juutalaisuutta ja islamia alla olevien teemojen näkökulmasta:

- uskontojen syntyhistoria, levinneisyys ja kannattajamäärät
- uskontojen pyhät kirjat ja oppi
- uskontojen eettiset ohjeet
- uskontojen myytit ja riitit
- uskontojen suuntaukset ja tulkinnat
- uskonnot ja taide
- uskonnot ja yhteiskunta

5. Mihin suomalainen uskoo? (UE5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee uskonnon ilmenemismuodot Suomessa muinaissuomalaisesta uskonnosta nykypäivän uskonnollisuuteen
- ymmärtää Suomessa uskonnollisista ja maailmankatsomuksellisista kysymyksistä käytävää keskustelua ja sen taustatekijöitä
- osaa jäsentää Suomessa toimivien uskonnollisten yhteisöjen kenttää: liikkeiden opilliset korostukset ja toiminta.

Keskeiset sisällöt

- muinaissuomalainen uskonto
- Suomen kirkkohistorian yleislinjat
- luterilainen kirkko ja muut kristilliset kirkot nykypäivän Suomessa
- ei-kristilliset yhteisöt Suomessa
- kristinuskon vaikutus suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan

5.12 Elämänkatsomustieto

Elämänkatsomustieto oppiaineena on perustaltaan monitieteinen. Filosofian ohella se hyödyntää niin ihmis-, yhteiskunta- kuin kulttuuritieteitäkin. Elämänkatsomustiedon

opetuksessa ihmisiä pidetään luonnollisina, tajunnallisina ja kulttuurisina toimijoina, jotka luovat ja uusintavat merkityksiä keskinäisessä kanssakäymisessään. Inhimilliset katsomukset ja käytännöt nähdään yksilöiden, yhteisöjen ja traditioiden vuorovaikutuksen tuloksena syntyneinä.

Elämänkatsomustiedon opetus rakentuu ihmiskäsitykselle, joka korostaa ihmisten mahdollisuutta elää vapaina ja keskenään tasavertaisina, aktiivisina ja tavoitteellisina. Oppiaineen opetuksessa painotetaan ihmisten kykyä tutkia maailmaansa ja laajentaa sitä koskevaa tietämystään sekä yhteisellä toiminnallaan tietoisesti ohjata elämäänsä. Näistä lähtökohdista oppiaine tukee opiskelijoiden elämänkatsomuksen ja identiteetin muotoutumista sekä heidän yhteisöllisten hyvän elämän ihanteidensa ja käytäntöjensä hahmottumista.

Elämänkatsomustieto kartuttaa pohdiskelevasti ja keskustellen opiskelijoiden kulttuurista ja katsomuksellista yleissivistystä, toiminnallista arviointikykyä ja tilannetajua, eettisiä valmiuksia ja suvaitsevaisuutta sekä keskustelun, kuuntelun ja itseilmaisun taitoja. Katsomuksellisen arviointikyvyn kehittyminen on avain hyvään elämään sekä yksilöllisesti että yhteisöllisesti.

Tavoitteet

Elämänkatsomustiedon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija saa tukea pyrkimyksilleen

- rakentaa identiteettiään ja elämänkatsomustaan
- laajentaa katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään
- kehittää arvostelu-, harkinta ja toimintakykyään
- sisäistää ihmisoikeuksien, myönteisen monikulttuurisuuden, yhteiskunnallisen ja globaalin oikeudenmukaisuuden sekä kestävän kehityksen periaatteita.

Arviointi

Elämänkatsomustiedossa arvioidaan sisällöllisen tiedon omaksumisen ja katsomuksellisen ymmärryksen kehittymisen lisäksi opiskelijan valmiutta tarkastella sekä ilmaista katsomuksellisia aiheita monipuolisesti, taitavasti ja luovasti. Katsomukselliset kysymykset ovat usein henkilökohtaisia, mutta niiden pohdiskelun perustana ovat ajattelun tiedolliset hyveet: kriittisyys, johdonmukaisuus, ristiriidattomuus ja systemaattisuus. Katsomusten, arvostusten ja uskomusten arviointi- ja ilmaisutavoissa arvostetaan suvaitsevaisuutta, eri näkökulmien ja toisten katsomustapojen huomioimista.

Pakolliset kurssit

1. Hyvä elämä (ET1)

Kurssilla pohditaan, mitä on hyvä elämä, millaisista aineksista identiteetti ja yksilöllinen elämä koostuvat ja millaiset mahdollisuudet ihmisillä on tavoitella hyvää elämää.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kasvattaa kykyään sitoutua valitsemiinsä moraalisiin periaatteisiin ja haluaan toimia arvostustensa mukaisesti

- kasvattaa valmiuttaan ja haluaan välittää ja kantaa vastuuta itsestään, toisista ihmisistä, yhteiskunnasta ja luonnosta
- kehittää kykyään nähdä kokonaisuuksia yhä monimuotoisemmaksi käyvässä maailmassa ja näin vahvistaa kykyään muodostaa omaa identiteettiään ja elämäntavustaan
- oppii arvioimaan uskomuksia ja elämäntavustuksia koskevia väitteitä
- kehittää taitojaan ilmaista identiteettiään ja elämäntavustaan sekä niihin liittyviä näkemyksiään ja tunteuksiaan suvaitsevaisesti, johdonmukaisesti ja luovasti.

Keskeiset sisällöt

- peruskäsitteet: elämäntavustus, elämäntavustustieto, hyvä elämä, minuus, identiteetti
- hyvä elämä: ihmisen perustarpeita, maallisia ja uskonnollisia hyvän elämän malleja
- ihmisen yksilöllisen olemassaolon peruskysymykset: vapaa tahto ja valinnat, syntymä ja kuolema, optimismi, pessimismi ja realismi
- elämäntavustuksen keinot: yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä, perimän ja ympäristön merkitys
- identiteetin muodostaminen ihmisen elämäntavustuksen aikana sekä eettiset valinnat eri elämäntavustuksissa
- yksilöllinen elämä ennen sekä nykyisessä monien mahdollisuuksien yhteiskunnassa
- hyveitä ja paheita koskevia käsityksiä ennen ja nyt sekä niiden suhde elämäntavustukseen ja tottumuksiin

2. Maailmankuva (ET2)

Kurssilla pohditaan maailmankuvan muodostumista ja maailmankuvien eroja. Kurssilla perehdytään maailman käsitteellistämisen tapoihin sekä tiedon ja eri yhteisöllisten instituutioiden merkitykseen siinä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan historiallisesti merkittäviä ja nykyajassa vaikuttavia maailmankuvia sekä kasvattaa tietämystään niiden perustalla olevista uskomusjärjestelmistä
- oppii kysymään ja arvioimaan väitteiden ja uskomusjärjestelmien perusteluja
- kehittää ymmärrystään eri instituutioiden merkityksestä maailmankuvan muokkajina ja välittäjinä
- jäsentää omaa maailmankuvaansa samalla pitäen sen avoimena mielekkäälle keskustelulle.

Keskeiset sisällöt

- maailmankuvan, maailmankatsomuksen ja elämäntavustuksen käsitteet ja niiden keskinäinen suhde
- maailmankuvan rakenne ja ydinalueet: käsityksiä ihmisestä, yhteiskunnasta, kulttuurista ja luonnosta sekä todellisuuden rakenteesta
- maalliset ja uskonnolliset katsomukset maailmankuvan perustana: tieteiden, näennäistieteiden ja uskontojen rajankäynti
- koulu, media ja taide maailmankuvaa luovina ja välittävinä instituutioina

- länsimaisen maailmankuvan murrokset ja mullistajat
- kokemusten, arkikäsitteiden ja uskomusten synty ja tiedollinen luotettavuus
- maailmankuvien ja tiedon lähteiden järkipöytäarviointi

3. Yksilö ja yhteisö (ET3)

Kurssilla pohditaan yksilöä, yhteisöllisyyttä, yhteiskuntaa ja ihmisten välistä vuorovaikutusta. Kurssilla perehdytään oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien ja demokratian toteutumiseen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää yhteisöllisyyden merkityksen ihmisyydelle ja yksilölliselle identiteetille
- oppii arvioimaan omaa asemaansa yksilönä yhteisöissä ja yhteiskunnassa, kansalaisena valtiossa ja toimijana talousjärjestelmässä
- oppii tarkastelemaan yksilöiden, yhteisöjen ja instituutioiden toimintaa osana yhteiskunnallista vallankäyttöä
- oppii arvioimaan poliittisia keinoja ja päämääriä sekä kasvattaa kykyään ja haluaan rakentamaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen
- ymmärtää ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeudenmukaisuuden merkityksen hyvän yhteiskunnan ja tulevaisuuden kannalta.

Keskeiset sisällöt

- ihminen sosiaalisena olentona, yksilöiden vuorovaikutus ja yhteisöllisyys, yksityinen ja julkinen
- vallan käsite, vallan muodot ja valtasuhteet sekä erilaiset vaikuttamiskeinot
- teorioita yhteiskunnan rakenteesta ja muutoksesta
- hyvä kansalainen suomalaisena, eurooppalaisena ja maailmankansalaisena
- ihmisoikeudet ja niiden historia
- poliittiset ihanteet, ideologiat, utopiat ja demokratian muodot
- oikeudenmukaisuus yhteiskunnallisena, maailmanlaajuisena ja ekologisena kysymyksenä

Syventävät kurssit

4. Kulttuuriperintö ja identiteetti (ET4)

Kurssilla pohditaan kulttuuriperintöä hyvän elämän lähtökohdaksi ja hyvän elämän mittana sekä toisaalta jatkuvasti kehittyvänä ja muuttuvana ilmiönä. Kurssilla perehdytään sekä maailman että suomalaisen nyky-yhteiskunnan monikulttuurisuuteen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan kulttuuria merkityksiin perustuvana inhimillisenä toimintana
- tutustuu erilaisiin kulttuuriperintöihin ja niihin liittyviin elämäntapoihin
- kehittää kykyään arvioida ihmisten käsityksiä ja tekoja suhteessa heidän omiin arvostuksiinsa ja uskomusjärjestelmiinsä

- oppii suvaitsevaisuutta erilaisia elämäkatsomuksellisia ratkaisuja ja identiteetti- valintoja kohtaan
- perehtyy suomalaisen identiteetin ilmenemismuotoihin
- ymmärtää rasismia, muukalaisvihan ja syrjinnän ihmisoikeusloukkauksina.

Keskeiset sisällöt

- kulttuurin käsite ja merkitys ennen ja nyt
- identiteetti, etnisyys ja kulttuuriperintö
- saamelaiset, suomalaiset ja eurooppalaiset kulttuuripiirteet ja niiden nykyinen merkitys
- kulttuurien ja sivilisaatioiden vuorovaikutus
- etninen ja kulttuurinen moninaisuus Suomessa ja maailmassa
- elämä monikulttuurisessa yhteiskunnassa
- etnosentrisyys sekä rasismia ja suvaitsevaisuuden historiaa

5. Maailman selittäminen katsomusperinteissä (ET5)

Kurssilla pohditaan erilaisia tapoja selittää maailmaa myyttisissä, uskonnollisissa ja katsomuksellisissa perinteissä. Kurssilla perehdytään erilaisten katsomusten syntyyn, historiaan ja tutkimukseen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää herkkyyttään arvioida arvostuksissa ja uskomusjärjestelmissä esiintyviä eroja ja yhtäläisyyksiä
- oppii arvioimaan uskomuksia ja elämäkatsomuksia koskevia väitteitä
- tuntee eri kulttuureissa vaikuttavia ja tärkeitä pidettyjä uskomusjärjestelmiä ja elämäkatsomuksellisia ratkaisuja sekä kasvattaa tietämystään niiden taustoista sekä niiden välittymisestä nykyajassa
- ymmärtää myyttien ja uskonnollisten käsitysten historiallisen synnyn ja nykyisen merkityksen maailman ilmiöiden selittäjinä
- oppii hahmottamaan maailman selittämistä eurooppalaisessa kulttuuriperinnössä.

Keskeiset sisällöt

- maailman myyttinen selittäminen ennen ja nyt
- uskonnon ja uskonnollisuuden olemus
- uskontokritiikki: sosiologinen, moraalinen, antropologinen ja psykologinen
- ateismi ja agnostismi
- sekulaarin humanismin ja vapaa-ajattelun historiaa ja nykysuuntauksia
- humanismi ja kristinusko länsimaiden katsomuksellisina perusvirtauksina

6. Kertauskurssi (ET6)

Ylioppilaskirjoituksiin valmentava kurssi niille opiskelijoille, jotka ovat ainereaaliseen valinneet ET:n. Ennen ylioppilaskirjoituksia käydään läpi pakollisten ja syventävien kurssien keskeiset asiat, harjoitellaan aikaisempia ylioppilastehtäviä ja keskustellaan ajankohtaisista mahdollisista elämäkatsomustietoon liittyvistä asioista.

Suoritusjärjestys

Kursseilla ei ole ehdotonta suoritusjärjestystä, mutta opiskelijoille edullisinta olisi ensin Hyvä elämä (ET1), jossa selviävät elämänkatsomustiedon perusasiat ja oppiaineen luonne.

Vanhan ja uuden opetussuunnitelman vastaavuus

Uskonnon kanssa yhteinen Vieraat kulttuurit (ET4) jää pois, ja tilalle tulee kaksi uutta kurssia Kulttuuriperintö ja identiteetti (ET4) ja Maailman selittäminen katsomusperinteissä (ET5).

Kummassakin uudessa kurssissa on samoja asioita kuin vanhassa Vieraat kulttuurit (ET4) –kurssissa, mutta tulevien kurssien suurin osa käsittelee uusia asioita. Yhteistä kurssia uskonnon kanssa ei enää ole.

5.13 Filosofia

Filosofinen ajattelu käsittelee koko todellisuutta, sen monimuotoista hahmottamista sekä ihmisen toimintaa siinä. Filosofian erityisluonne on sen tavassa jäsentää ongelmia käsitteellisesti, järkipäisesti ja keskustellen. Filosofian opiskelu tukee opiskelijoiden yksilöllistä kehitystä ja edistää yleisiä oppimisen ja ajattelun valmiuksia, joita tarvitaan muuttuvassa ja monimutkaisessa yhteiskunnassa.

Filosofian käytännön merkitys perustuu siihen, että opiskelija oppii jäsentämään käsitteellisesti arvoja, normeja ja merkityksiä koskevia kysymyksiä. Filosofian opiskelu auttaa näkemään, mitä merkitystä erilaisilla tiedoilla ja taidoilla on yksilölle ja yhteiskunnalle. Tietojen ja taitojen erikoistumisen vastapainona filosofian opiskelu opettaa hahmottamaan laajempia käsitteellisiä kokonaisuuksia ja yhteyksiä.

Filosofian opetuksen keskeinen tavoite on edistää luovan ja itsenäisen ajattelun kehitystä. Filosofiasa annetaan runsaasti tilaa opiskelijoiden yksilöllisten näkemysten muodostamiselle. Kun opiskelijat paneutuvat filosofian peruskysymyksiin, joihin ei ole yksinkertaisia ratkaisuja, he oppivat muodostamaan ja perustelemaan omia näkemyksiään sekä samalla kunnioittamaan toisenlaisia perusteltuja näkemyksiä. Mutkikkaiden kysymysten pohdiskelu ryhmässä kasvattaa opiskelijoissa kykyä luottaa omiin yksilöllisiin mahdollisuuksiinsa selvittää vaikeitakin ongelmia. Filosofian opiskelu tukee opiskelijoiden kasvua aktiivisiksi, vastuullisiksi, kriittisiksi ja suvaitsevaisiksi kansalaisiksi.

Opetuksen tavoitteet

Filosofian opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- osaa hahmottaa filosofisia ongelmia ja niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja
- osaa jäsentää filosofian lähtökohdista omaa elämäänsä
- osaa jäsentää puhetta ja tekstiä käsitteellisesti sekä tunnistaa väitteitä ja niiden perusteluita
- ymmärtää erilaisten filosofisten käsitysten perusteluita sekä pystyy keskustelemaan niistä johdonmukaisesti ja järkevästi
- hallitsee yleissivistävät perustiedot sekä filosofian historiasta että nykysuuntauksista ja osaa suhteuttaa niitä kulttuurin ilmiöihin.

Arviointi

Filosofiassa arvioidaan filosofisten käsitteiden ja teorioiden omaksumista sekä kykyä ilmaista omaa filosofista ajatteluaan. Opiskelijan suhde filosofisiin kysymyksiin on yksilöllinen, mutta kysymysten käsittelyn perustana ovat ajattelun tiedolliset hyveet: kriittisyys, johdonmukaisuus, ristiriidattomuus ja järjestelmällisyys.

Pakollinen kurssi

1. Johdatus filosofiseen ajatteluun (FI1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa filosofisia ongelmia ja niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja
- tunnistaa erilaisia sekä tieteellisiä että arkisia käsityksiä todellisuudesta, sen tietämisestä ja siinä toimimisesta
- hahmottaa kuvailevien ja normatiivisten väitteiden eroja ja osaa perustella käsityksiä hyvästä ja oikeasta.

Keskeiset sisällöt

- mitä filosofia on, filosofisten kysymysten luonne ja niiden suhde käytännöllisiin, tieteellisiin ja uskonnollisiin kysymyksiin, filosofian osa-alueet
- todellisuuden luonnetta koskevia filosofisia perusnäkökulmia: hengen ja aineen suhde sekä vapaus ja välttämättömyys
- tietämistä koskevia filosofisia perusnäkökulmia ja niiden suhde tieteellisiin ja arkiin näkökulmiin: käsitteellisen ja kokemuksellisen suhde, totuus ja perustelu
- arvot, toimintaa ja elämää ohjaavien arvojen luonne: moraalisien arvojen suhde muihin arvoihin sekä hyvän ja onnellisuuden käsitteet, oikeudenmukaisuus ja vapaus

Syventävät kurssit

2. Filosofinen etiikka (FI2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy filosofisen etiikan tärkeimpiin ongelmiin, käsitteisiin ja teorioihin
- osaa arvioida elämää ja toimintaa moraalisista näkökulmista sekä perustella arviotaan etiikan käsittein
- kykenee jäsentämään omia moraalisia ratkaisujaan ja perusteitaan filosofisen etiikan välinein
- oppii kriittisyyttä ja suvaitsevaisuutta niin itseä kuin toisia kohtaan.

Keskeiset sisällöt

- moraalit ja sitä pohtiva soveltava ja normatiivinen etiikka sekä metaetiikka
- moraalisia arvoja ja normeja koskevien vakaumusten erilaiset perustat, moraalin suhde oikeuteen ja uskoon, järjen ja tunteiden asema moraalisissa vakaumuksissa

- moraalisten arvojen ja normien objektiivisuus ja subjektiivisuus, kysymys eettisten perusteiden tiedollisuudesta ja eettisten totuuksien mahdollisuudesta
- klassisen hyve-etiikan sekä seuraus- ja velvollisuusetiikan perusteet
- filosofinen etiikka ja kysymys hyvästä elämästä

3. Tiedon ja todellisuuden filosofia (FI3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa, mitä tieto ja tietäminen ovat filosofiassa, tieteessä ja arkielämässä
- osaa arvioida, minkälaisia kuvia todellisuuden perusrakenteesta muodostuu filosofiassa, tieteessä ja katsomuksissa
- erittelee ja arvioi kriittisesti tiedollisia uskomuksia ja väitteitä
- hahmottaa tieteellisen tutkimuksen ja päättelyn luonnetta.

Keskeiset sisällöt

- metafysiikan keskeisiä kysymyksiä ja peruskäsitteitä, erilaisia käsityksiä metafysiikan luonteesta, todellisuuden rakenne luonnontieteellisen, ihmistieteellisen ja käytännöllisen tiedon valossa
- totuuden luonne ja totuusteoriat
- tiedon mahdollisuus ja rajat, tiedon oikeuttaminen
- tietäminen, ymmärtäminen ja tulkinta, käytännöllisen ja tieteellisen tiedon eroja ja yhtäläisyyksiä, tietäminen luonnontieteissä ja ihmistieteissä
- tieteellisen tutkimuksen luonne ja sen metodologisia peruskäsitteitä
- argumentoinnin ja päättelyn perusteita

4. Yhteiskuntafilosofia (FI4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy yhteiskuntafilosofian keskeisiin käsitteisiin ja suuntauksiin
- oppii hahmottamaan yhteiskunnan luonnetta ja sen keskeisten instituutioiden toimintaa
- osaa arvioida yhteiskunnallisen järjestyksen oikeutusta
- osaa jäsentää yhteiskunnan ja yksilön suhdetta sekä yhteiskunnallista ja poliittista toimintaa.

Keskeiset sisällöt

- yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus
- yksilön oikeudet ja velvollisuudet, rikos ja rangaistus
- yhteiskuntajärjestyksen, vallan ja omistamisen oikeuttaminen: yhteiskuntasopimusteoriat, anarkismi ja yhteiskunnalliset utopiat
- poliittinen filosofia: konservatismi, liberalismi ja sosialismin perusajatukset ja niiden yhteiskuntafilosofiset nykytulkinnot
- nykykulttuuriin liittyviä filosofisia kysymyksiä: sukupuoli ja sukupuolisuus, identiteetti ja identiteetin rakentuminen, toiseus, vieraus ja monikulttuurisuus

5.14 Historia

Aikuisille tarkoitettu historian opetus luo opiskelijoille edellytyksiä ymmärtää eri aikakausien luonnetta, oman aikansa ongelmia ja muutosprosesseja sekä auttaa hahmottamaan kansainvälistä maailmaa. Historia on yksilöllistä, kansallista ja eurooppalaista identiteettiä luova oppiaine.

Historian opetuksen tehtävänä on ohjata opiskelijaa kehittymään vastuullisena toimijana, joka osaa käsitellä oman aikansa ja menneisyyden ilmiöitä kriittisesti. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään oma kulttuurinsa ja muut kulttuurit historiallisen kehitysprosessin tuloksena. Opetuksessa käsitellään sekä yleistä että Suomen historiaa.

Opetuksen tavoitteet

Historian opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- oppii tuntemaan Suomen ja maailmanhistorian päälinjat ja keskeisimmät historialliset tapahtumat sekä niiden taustat ja seuraamukset
- ymmärtää nykyhetken historiallisen kehityksen tuloksena ja tulevaisuuden lähtökohdista, kykenee suhteuttamaan oman aikansa ja itsensä historian jatkumoon ja näin rakentamaan historiatietoisuuttaan
- osaa hankkia menneisyyttä koskevaa tietoa ja arvioida sitä kriittisesti sekä ymmärtää sen monitulkintaisuuden, suhteellisuuden ja syy-yhteyksien monisäikeisyyden
- osaa arvioida menneisyyden ihmisen toimintaa ja historiallisia ilmiöitä kunkin ajan omista lähtökohdista sekä nykyajan näkökulmasta
- ymmärtää kulttuurin erilaisia ilmenemismuotoja ja niiden erilaisuutta
- saa aineksia ihmisoikeuksia ja demokratiaa arvostavan maailmankuvan luomiseen sekä toimintaan vastuullisena kansalaisena.

Arviointi

Oppimisen arvioinnin perusteina ovat historialle ominaiset taidot ja ajattelutavat sekä oppimäärän keskeisten sisältöjen hallinta. Arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota opiskelijan valmiuteen rakentaa tiedoistaan jäsentyneitä kokonaisuuksia, erottaa olennainen ja epäolennainen tieto, hallita aikasuhteita ja syy-yhteyksiä sekä arvioida historian ilmiöitä ja tiedonlähteitä kriittisesti. Kurssien arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä: kokeiden asemasta voidaan käyttää opintotehtäviä, tutkielmia ja muita vaihtoehtoisia arviointikeinoja.

Pakolliset kurssit

1. Eurooppalainen ihminen (HI1)

Kurssilla tarkastellaan eurooppalaisen kulttuurin keskeisiä saavutuksia sekä eurooppalaisen ihmisen maailmankuvan muutosta ja sen taustalla vaikuttanutta tieteellistä ja aatehistoriallista kehitystä. Kurssilla tutustutaan eurooppalaisen kulttuurin tuotoksiin erityyppisen historiallisen lähdeaineiston avulla. Kulttuuri ymmärretään laaja-alaisena käsitteenä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää tutustumalla Euroopan keskeiseen kulttuuriperintöön, mistä eurooppalaisuus rakentuu

- ymmärtää tieteen saavutusten merkityksen ihmisen maailmankuvan muokkaajana
- osaa analysoida kulttuuri-ilmiöitä aikakautensa ilmentäjinä
- tuntee yhteiskunnallisen kehityksen taustalla vaikuttavia aatehistoriallisia virtauksia
- tuntee eri aikakausien elämäntapoja ja maailmankuvaa.

Keskeiset sisällöt

- Antiikin aika
- demokratian synty
- antiikin kulttuuri

Keskiajan yhtenäiskulttuuri

- keskiajan ihmisen maailmankuva ja tapakulttuuri
- uskonnon merkitys kulttuurissa

Uuden ajan murros

- renessanssi ja tiedon vallankumous
- uskonpuhdistus
- barokki itsevaltiuden ja vastauskonpuhdistuksen ilmentäjänä
- luonnontieteellisen maailmankuvan synty

Valistuksen aikakausi

- valistusfilosofia ja sen vaikutukset yhteiskuntaan ja taiteeseen
- Yhdysvaltain itsenäistymisen ja Ranskan suuren vallankumouksen aatteellinen perintö

Aatteiden vuosisata

- keskeiset aatesuuntaukset ja taidevirtaukset
- tiede haastaa uskonnon
- porvariston vuosisata

Nyky aika

- kulttuurin pirstoutuminen
- populaarikulttuuri massaviihdeksi

2. Kansainväliset suhteet (HI2)

Kurssilla tarkastellaan kansainvälisen politiikan keskeisiä tapahtumia, taustoja ja muutoksia 1800-luvun lopulta lähtien. Kurssilla analysoidaan kansainvälisen politiikan ilmiöitä taloudellisen ja aatteellisen kilpailun perusteella. Kurssin keskeisiä tarkastelukulmia ovat demokratia vastakohtanaan diktatuuri.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee kansainvälisen politiikan pääpiirteet ja teoriaa
- ymmärtää kansainvälisten yhteistyörakennelmien sekä vastakkainasettelujen perusteita
- ymmärtää aatteiden ja taloudellisten eturistiriitojen vaikutuksen kansainvälisten suhteiden historiassa.

Keskeiset sisällöt

- Suurvaltojen ylivalta-yritykset
- maailmanpolitiikan peruskäsitteet
- imperialismien teoria ja käytännöt
- ensimmäinen maailmansota ja sen vaikutukset kansainväliseen politiikkaan

Maailmansotien välinen aika ja toinen maailmansota

- eurooppalaiset ääriliikkeet, demokratian kriisi ja kansanvainot
- toinen maailmansota seurausilmiöineen

Kylmä sota

- kylmän sodan teoriat: Yhdysvallat ja Neuvostoliitto kaksinaapaisen maailman johtajina
- kylmän sodan ideologiset, taloudelliset ja sotilaalliset rintamat
- kylmän sodan kriisien luonne
- Saksa kylmän sodan näyttämönä
- Kiinan rooli kansainvälisessä politiikassa

Uusi epävarmuuden aika

- Neuvostoliiton hajoaminen ja kaksinaapaisuuden purkautuminen
- kansainväliset rauhanpyrkimykset
- kolmas maailma toisen maailmansodan jälkeen
- Lähi-idän ongelmakenttä
- Yhdysvaltain aseman muutos maailmanpolitiikassa
- uudet kansainväliset rakenteet

3. Suomen historian käännekohtia (HI3)

Kurssin tarkoituksena on analysoida Suomen historian keskeisiä muutosprosesseja ja kehityslinjoja 1800-luvulta nykyaikaan. Keskeisiä tarkastelukohteita ovat Suomen valtiollisen ja kansainvälisen aseman muuttuminen, muutoksiin liittyvät kriisit, siirtyminen sääty-yhteiskunnasta kansalaisyhteiskuntaan sekä taloudelliset ja kulttuuriset murrokset.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee keskeiset yhteiskunnalliset ja taloudelliset muutokset
- osaa suhteuttaa Suomen valtiollisen kehityksen yleiseurooppalaiseen ja maailmanpoliittiseen taustaan
- ymmärtää talouden, yhteiskunnan, kulttuurin, aatteellisen ja valtiollisen elämän ilmiöiden keskinäisen riippuvuuden.

Keskeiset sisällöt

Ruotsin vallan perintö

Vallanvaihdos

- Suomen liittäminen Venäjään
- autonomian synty

Suomalaisuuden synty ja kansallinen herääminen

- aatteellinen ydin ja keskeiset vaikuttajat

Yhteiskunnallinen ja taloudellinen murros

- elinkeinovapaus ja Suomen teollistuminen
- sääty-yhteiskunnan hajoaminen ja kansalaisyhteiskunnan synty
- sortokaudet ja kansanvallan synty

Suomen itsenäistymisprosessi

- Suomen itsenäistyminen
- sisällissota
- hallitusmuoto

Kahtiajaosta eheytymiseen

- oikeistoradikalismien nousu
- elintason nousu
- kulttuurista kulutustavaraa

Toinen maailmansota jälkiseurauksineen

- sodat ja jälleenrakentaminen
- ulkopolitiikan muutos

Hyvinvointivaltion rakentaminen

- rakennemuutos
- 1960- ja 1970-lukujen kulttuurinen ja yhteiskunnallinen muutos

Suomen uusi kansainvälinen asema

- kytkeytyminen kansainväliseen talouteen kulttuurisesti, taloudellisesti ja poliittisesti
- suomalaisten tulevaisuus osana globaalia järjestelmää

Syventävät kurssit

4. Ihminen, ympäristö ja kulttuuri (HI4)

Kurssi tarkastelee ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta sekä tämän tuloksena tapahtunutta kulttuuriympäristön rakentumista ja kehittymistä esihistoriasta nykyaikaan.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää

- ihmisen ja luonnon välisen riippuvuussuhteen osana kestävästä kehityksestä
- miten ihminen käyttää luonnonvaroja toimeentulon lähteenä ja miten se vaikuttaa ympäristöön ja yhteiskuntarakenteeseen
- tuotantotalouden kehityslinjat ja vaikutukset elämäntapaan
- väestönkasvun pääpiirteet ja siihen vaikuttavat tekijät.

Keskeiset sisällöt

Esihistoria – pyyntikulttuurin aika

- ihmisen kehitysvaiheet
- keräilijöiden ja metsästäjien elämäntapa

Maanviljely ja sen aiheuttamat muutokset

- työnjako ja kulttuurien synty
- suurten jokilaaksojen kulttuurit

Välimeren talousalue antiikin aikana

- Kreikan talouselämä
- Rooma – miljoonakaupunki ja imperiumi
- orjuus ja antiikin ajan tekniikka

Keskiajan talous- ja yhteiskuntajärjestelmä

- feodaaliyhteiskunta
- keskiajan väestö, kauppa ja kaupunki

Löytöretket

- löytöretkien edellytykset ja seuraukset
- maailmantalouden syntyminen

Teollistuva maailma

- tekniset innovaatiot ja koneteollisuuden alkuvaiheet
- muutokset sukupuolten työnjaossa
- yhteiskunnalliset muutokset ja ympäristövaikutukset
- muutokset kaupunkirakenteessa

Globaali kulutusyhteiskunta

- raaka-aineiden ja markkinoiden jakaminen
- massatuotanto ja kulutusyhteiskunta
- sosialistinen suunnitelmatalous
- kolmannen maailman muotoutuminen
- kasvun rajat ja uudet haasteet

5. Suomen vaiheet esihistoriasta autonomian aikaan (HI5)

Kurssi tarkastelee Suomen historian keskeisiä kehityslinjoja ennen vuotta 1809 sekä suomalaista kulttuuriperintöä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee maamme historialliset kehityslinjat ja niiden yhteydet Itämeren alueeseen
- tuntee Suomen väestö-, sosiaali- ja taloushistoriallisen kehityksen
- ymmärtää suomalaisen sivistyksen yhteydet länsimaiseen kulttuuriin
- oppii arvostamaan suomalaista kulttuuriperintöä
- oppii yhdistämään historialliset kehityslinjat oman kotiseudun historiaan ja näkee kehityksen myös yksittäisen ihmisen kannalta.

Keskeiset sisällöt

Esihistoria

- esihistoria ja tulkinnat suomalaisten alkuperästä
- asutus, elinehdot, uskonnot ja uskomukset sekä ulkoiset yhteydet

Suomen liittyminen länsieurooppalaiseen kulttuuriyhteisöön keskiajalla

- Suomi idän ja lännen välimaastossa
- sääty-yhteiskunnan synty
- asutus, elinkeinot, uskonnolliset ja poliittiset muutokset

Uuden ajan uudet tuulet

- uskonpuhdistus ja keskusvallan voimistuminen

Suurvaltakausi

- suurvaltakauden vaikutukset Suomessa
- talous, väestö, koulutus

Vapauden ja hyödyn aika

- kulttuurinen ja taloudellinen kehitys
- kustavilaiset uudistukset
- kansallisen tietoisuuden ensi askeleet

6. Kulttuurien kohtaaminen (HI6)

Kurssilla tarkastellaan valinnaisesti jonkin tai joidenkin kulttuuripiirien ominaispiirteitä ja nykyaikaa sekä kulttuurien välistä vuorovaikutusta. Kulttuuri ymmärretään kokonaisvaltaisena käsitteenä. Käsiteltävät kulttuurialueet valitaan Euroopan ulkopuolelta.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee kulttuurin peruskäsitteitä ja oppii ymmärtämään omasta kulttuuristaan poikkeavan kulttuurin arvomaailmaa ja elämäntapaa
- ymmärtää kulttuurin, yhteiskuntarakenteen, talouselämän ja luonnonolosuhteiden keskinäisen riippuvuuden
- tuntee tarkasteltavan kulttuurin historiallisen kehityksen sekä sen vuorovaikutuksen muiden kulttuurien kanssa
- oppii analysoimaan kulttuurin erilaisia ilmenemismuotoja esimerkiksi taiteissa, uskonnoissa ja sosiaalisissa rakenteissa
- osaa ottaa huomioon kulttuuritaustojen erilaisuuden vuorovaikutustilanteissa.

Keskeiset sisällöt

Tarkasteltavaksi kulttuurialueeksi valitaan yksi tai useampi seuraavista:

- Afrikka
- arktiset kulttuurit
- Australian ja Oseanian alkuperäiskulttuurit
- Intia
- islamin maailma
- Japani

- Kiina
- Korea
- Latinalainen Amerikka
- Pohjois-Amerikan alkuperäiskulttuurit

5.15 Yhteiskuntaoppi

Yhteiskuntaopin opetuksen tehtävänä on tukea ja ohjata aikuisopiskelijaa yhteiskunnan aktiivisena ja vastuullisena toimijana. Yhteiskuntaopin opetus antaa perustiedot ja -taidot yhteiskunnan rakenteesta ja toiminnasta sekä kansalaisen vaikutusmahdollisuuksista. Yhteiskunnan rakennetta ja keskeisiä ilmiöitä, valtaa, taloutta ja vaikuttamista tarkastellaan suomalaisen yhteiskunnan, Euroopan ja maailman näkökulmasta. Yhteiskuntaoppi rakentuu eri yhteiskuntatieteiden ja oikeustieteiden sisällöistä.

Opetuksen tavoitteena on tukea opiskelijaa aktiivisena, suvaitsevaisena ja demokraattisena kansalaisena sekä antaa hänelle kokemuksia yhteiskunnallisesta toimimisesta ja demokraattisesta vaikuttamisesta. Opetus perustuu myönteisiin yhteiskuntaeettisiin arvoihin kuten sosiaaliseen vastuuntuntoon, ihmisoikeuksiin, työn ja yrittäjyyden arvostukseen sekä aktiiviseen kansalaisuuteen.

Opetuksen tavoitteet

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- ymmärtää yhteiskunnan olemuksen historiallisen kehityksen tuloksena
- tuntee Suomen yhteiskuntajärjestelmän ja talouselämän perusteet ja toimintatavat ja osaa suhteuttaa ne eurooppalaisiin ja kansainvälisiin yhteyksiin
- hallitsee keskeisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen käsitteistön
- on selvillä vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksista kansalaisyhteiskunnassa ja osaa myös käyttää niitä
- pystyy hankkimaan ajankohtaista tietoa eri lähteistä sekä arvioimaan kriittisesti verbaalista, kuvallista ja tilastollista informaatiota
- kykenee muodostamaan itselleen perustellun näkemyksen ristiriitaisista ja arvosidonnaisista yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä
- saa edellytyksiä vastuuntuntoisen, tasa-arvoa kunnioittavan ja suvaitsevan yhteiskuntakäsityksen rakentamiseen.

Arviointi

Yhteiskuntaopin oppimisen arvioinnissa huomio kiinnitetään oppimäärän asiasisällön ja keskeisten käsitteiden hallintaan, opiskelijan valmiuteen ilmaista tietonsa jäsenyneesti sekä arvioida ja tulkita yhteiskunnallisia ilmiöitä ja eri tavoin esitettyä sanallista, numeerista ja graafista informaatiota kriittisesti. Näitä valmiuksia arvioidaan kurssien yhteydessä monipuolisten koetehtävien avulla tai käyttämällä vaihtoehtoisia arviointikeinoja.

Pakollinen kurssi

1. Yhteiskuntatieto (YH1)

Kurssi perehdyttää valtiolliseen ja yhteiskunnalliseen järjestelmään ja keskittyy suomalaisen yhteiskunnan analyysiin valtio-opin, sosiaalipolitiikan ja sosiologian käsitteistöä ja teorioita hyödyntäen. Keskeisiä näkökulmia ovat yhteiskunnan perusrakenteiden kehitys, valta ja vaikuttaminen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää suomalaisen yhteiskunnan perusrakenteet
- tuntee kansalaisen perusoikeudet, vaikuttamiskeinot ja -mahdollisuudet
- omaksuu tasapainoisen ja analyyttisen näkökulman yhteiskuntaan
- tuntee hyvinvointiyhteiskunnan perusteet.

Keskeiset sisällöt

Suomalaisen yhteiskunnan kehitys

- Suomen väestörakenne
- hyvinvointivaltion rakentuminen
- hyvinvointivaltion mahdollisuudet

Valta

- valta käsitteenä ja vallankäytön muodot
- poliittiset järjestelmät

Vaikuttaminen

- demokratia ja kansalaisyhteiskunta
- globaali vaikuttaminen
- vaikuttamisen haasteet

Oikeusvaltio ja turvallisuusjärjestelmät

- perusoikeudet
- tuomio- ja järjestysvalta
- turvallisuuspolitiikka ja vaihtuvat uhkakuvat

Sosiaalipolitiikka

- tarkoitus, tehtävä ja muodot

Syventävät kurssit

2. Taloustieto (YH2)

Kurssi johdattaa ymmärtämään talouselämän toimintaperiaatteita. Se pohjautuu taloustieteisiin. Kurssilla käsitellään mikro- ja makrotalouden kysymyksiä kuluttajan, yritysten ja valtioiden näkökulmasta. Kurssilla tutustutaan talouselämään erityyppisten tilastojen ja muiden lähteiden avulla.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu kansantalouden keskeisiin perusteisiin, käsitteisiin ja teorioihin

- tutustuu Suomen ja kansainvälisen talouselämän nykytilaan ja tulevaisuuden näkymiin
- saa taitoja tehdä jokapäiväisiä taloudellisia päätöksiä ja tarkastelee taloudellisia kysymyksiä myös eettiseltä kannalta
- tuntee työnteon ja yrittäjyyden merkityksen kansantaloudelle.

Keskeiset sisällöt

Suomalaisten elinkeinot

- alkutuotanto
- teknologia ja teollistuminen
- palveluyhteiskunta

Taloudellinen toiminta ja yritykset

- talouden peruskäsitteet
- kysyntä, tarjonta ja tasapaino markkinatalouden perusteina
- kilpailu ja sen muodot
- yritystoiminta ja kuluttaja

Talouselämän vaihtelut ja häiriöt

- taloudellinen kasvu
- keynesiläisyys ja monetarismi talouden häiriöiden vaihtoehtoisina ratkaisumalleina

Rahapolitiikka ja rahoitusmarkkinat

- markkinoiden vapautuminen
- rahoitusmarkkinoiden rakenne
- rahapolitiikka ja korko

Julkinen talous ja talouspolitiikka

- verotus ja finanssipolitiikka
- politiikka ja markkinavoimat
- tulopolitiikka

Suomi kansainvälisessä kaupassa

- kansainvälistyvä talous ja Suomi
- globalisaation vaikutuksia

Suomen talouden tulevaisuudennäkymät

- uhkatekijät, mahdollisuudet ja kasvun rajat

3. Kansalaisen lakitieto (YH3)

Kurssi antaa perustiedot Suomen oikeusjärjestyksestä ja opettaa opiskelijaa valvomaan omia oikeuksiaan sekä hoitamaan yksinkertaiset oikeustoimet itse.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii perustiedot Suomen oikeusjärjestyksestä ja sen keskeisistä periaatteista

- saa perustiedot Suomen tuomioistuinlaitoksesta ja kansalaisen kannalta merkittävistä kansainvälisistä tuomioistuimista
- oppii hoitamaan itse tavanomaisimmat oikeusasiat
- tuntee oikeutensa, etunsa ja velvollisuutensa kansalaisena, työntekijänä ja kuluttajana
- kykenee löytämään ja oppii käyttämään keskeisiä oikeudellisen tiedon lähteitä
- haluaa toimia oikein ja lainmukaisesti.

Keskeiset sisällöt

Lakitiedon perusteet

- Suomen oikeushistoria
- oikeusjärjestys ja oikeusjärjestelmä
- peruskäsitteet
- oikeudellisen tiedon hankkiminen

Kansalaisen yleisimmät oikeustoimet

- perheoikeus
- työoikeus
- kuluttajansuoja
- velka, takaus ja maksukyvyttömyys
- asuminen
- muutoksenhaku viranomaisten päätöksiin

Rikos- ja prosessioikeus

- oikeudenkäynti ja sen vaihtoehdot
- rangaistukset
- kansainvälinen oikeus ja siihen vetoaminen

4. Eurooppalaisuus ja Euroopan unioni (YH4)

Kurssi perehdyttää opiskelijat Euroopan unionin toimintaan, yksittäisen kansalaisen asemaan yhdentyvässä Euroopassa sekä kannustaa osallistumaan ajankohtaiseen Euroopan unionista käytävään keskusteluun.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa monipuolista ja syventävää tietoa Euroopan unionista ja sen toiminnasta
- oppii toimimaan Euroopan unionin kansalaisena
- tuntee Euroopan yhdentymisen tarjoamia etuja ja haittoja, mahdollisuuksia ja uhkia
- osaa hankkia Euroopan unionia ja kansalaisia koskevaa vertailevaa tietoa
- ymmärtää Euroopan yhdentymisen merkityksen oman elämänsä ja Suomen poliittisen järjestelmän kannalta.

Keskeiset sisällöt

Eurooppalainen identiteetti

- yhteiset eurooppalaiset arvot
- Euroopan unionin kansalaisuus

Vaikuttaminen ja vallankäyttö Euroopan unionissa

- Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmä
- suomalaiset Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmässä
- erilaiset jäsenet

Euroopan unionin alueelliset vaikutukset

- nuorten opiskelu ja työnteko Euroopan unionissa
- alueitten unioni kansalaisen näkökulmasta

Euroopan unionin haasteet

- Euroopan unionin laajeneminen
- yhteinen turvallisuuspolitiikka
- Euroopan unioni ja globaalit järjestelmät

5.16 Psykologia

Ihmisen toimintaa tutkivana tieteenä psykologia antaa aikuisopiskelijalle valmiuksia havainnoida ja ymmärtää monipuolisesti ihmistä ja hänen toimintaansa vaikuttavia tekijöitä. Psykologisen tiedon ja käsitteiden avulla opiskelija voi omakohtaisesti tunnistaa, tiedostaa ja käsitellä psyykkisiä ilmiöitä. Psykologian tiedot ja taidot tukevat itse-tuntemusta, itsensä kehittämistä ja psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämistä. Psykologian yhtäältä empiirinen ja toisaalta pohdiskeleva ote luo opiskelijalle mahdollisuuden kehittää omaa kriittistä ajatteluaan.

Opetuksessa luodaan edellytykset psykologisen tiedon ymmärtämiseen ja omakohtaiseen soveltamiseen. Opiskelijaa autetaan oivaltamaan psykologisen tiedon yhteys sosiaalisiin, kulttuurisiin ja ajankohtaisiin kysymyksiin sekä ymmärtämään psyykkisten, biologisten ja sosiaalisten tekijöiden välistä vuorovaikutusta ja vastavuoroista riippuvuutta.

Opetuksessa käsitellään psykologisen tiedon luonnetta ja tiedon muodostumista painottaen ajankohtaisen tutkimuksen ja tutkimusperinteen keskeisiä sisältöjä. Opetuksessa hyödynnetään aikuisopiskelijoiden omakohtaisia kokemuksia ja elämäntilanteita.

Opetuksen tavoitteet

Psykologian opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- hahmottaa tutkimustiedon pohjalta ihmisen toiminnan kokonaisuutena, joka perustuu psyykkisten, biologisten ja sosiaalisten tekijöiden vuorovaikutukseen
- hallitsee psykologian keskeisiä käsitteitä, kysymyksenasetteluja ja tiedonhankintakeinoja sekä tietää psykologian tutkimustuloksia ja pystyy niiden pohjalta arvioimaan tieteellisen tiedon mahdollisuuksia ja rajoituksia
- ymmärtää psykologista tietoa siten, että pystyy soveltamaan tietojaan elämäntilanteidensa ja mahdollisuuksiensa tunnistamiseen, oman psyykkisen kehityksensä ja hyvinvointinsa edistämiseen, opiskeluunsa sekä ajattelunsa, ihmissuhteidensa ja vuorovaikutustaitojensa kehittämiseen

- osaa hankkia psykologista tietoa eri tietolähteistä ja kykenee arvioimaan tiedon luotettavuutta
- kehittää valmiuksiaan sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan, yhteiskunnallisten ja kulttuurillisten muutosten – kuten teknologisen kehityksen – tunnistamiseen ja kohtaamiseen sekä erilaisista kulttuuritaustoista ja yhteiskunnallisista oloista tulevien ihmisten toiminnan ymmärtämiseen.

Arviointi

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijoiden kognitiivisesti korkeatasoiseen ymmärrykseen tähtäävään osaamiseen. Arvioinnissa painotetaan tiedon muokkaamista ja kokonaisuuksien hallintaa yksittäisten tietojen toistamisen sijasta. Opiskelijan tulee osoittaa, että hän on ymmärtänyt opiskelemissaan asiat ja että hän pystyy soveltamaan oppimaansa tietoa.

Syventävät kurssit

1. Psykykinen toiminta, oppiminen ja vuorovaikutus (PS1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu psykologiaan tieteenä ja psykologian soveltamiseen yhteiskunnan eri alueilla
- ymmärtää erilaisia tapoja tutkia ja selittää ihmisen toimintaa
- tietää psykologian keskeisiä aihepiirejä, kuten emootio, motivaatio ja kognitiiviset toiminnot, sekä osaa havainnoida ja pohtia ihmisen toimintaa näitä kuvaavien käsitteiden avulla
- ymmärtää oppimista psykologiseen tietoon tukeutuen ja osaa pohtia psykologisen tiedon avulla omaa opiskeluaan
- osaa soveltaa sosiaalipsykologista tietoa sosiaalisen vuorovaikutuksen tarkastelussa ja ymmärtää itseään ryhmän jäsenenä.

Keskeiset sisällöt

- psykologia tieteenä: psykologian tutkimuskohteet ja sovellusalueet, psykologisen tiedon muodostuminen, keskeisiä lähestymistapoja psykologisten ilmiöiden selittämiseen
- psyykkisen toiminnan luonne: psykologian peruskäsitteitä, toimintaa ohjaavia psyykkisiä, biologisia ja sosiaalisia tekijöitä
- oppimisen psykologian perusteet ja sovelluksia
- sosiaalipsykologian perusteita, kuten ryhmädynamiikka, roolit ja normit

2. Ihmisen psyykinen kehitys (PS2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää yksilön psyykkisen kehityksen perustana olevia psykologisia, biologisia ja sosiaalisia tekijöitä ja näiden keskinäistä riippuvuutta
- tietää keskeisiä kehityspsykologisia teorioita ja osaa soveltaa kehityspsykologista tietoa omaan elämäänsä

- ymmärtää yksilön psyykkisen kehityksen jatkuvan monimuotoisena koko elämän ajan
- ymmärtää yksilön kehitykseen liittyviä mahdollisia ongelmia ja ymmärtää, että kehitykseen voidaan vaikuttaa
- ymmärtää, miten psyykkistä kehitystä tutkitaan.

Keskeiset sisällöt

- yksilön psyykkinen kehitys elämän eri vaiheissa
- psyykkisen kehityksen osa-alueet kehityspsykologisten teorioiden valossa
- psyykkisen kehityksen yhteydet biologisiin tekijöihin, esimerkiksi perintötekijöihin ja hermoston kehitykseen
- sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kulttuurin merkitys ihmisen psyykkisessä kehityksessä
- psyykkisen kehityksen ongelmia ja niihin vaikuttaminen
- psyykkisen kehityksen tutkiminen

3. Ihmisen tiedonkäsittelyn perusteet (PS3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kognitiivisten perusprosessien, kuten tarkkaavaisuuden, havaitsemisen ja muistin toiminnan periaatteita, ja osaa hyödyntää niitä omaan oppimiseensa
- ymmärtää vireystilan säätelyä ja sen merkitystä ihmisen hyvinvoinnin kannalta
- ymmärtää hermoston perusrakenteen ja toiminnan periaatteita sekä niiden yhteyden kognitiivisiin perustoimintoihin
- tietää, miten kognitiivisia perusprosesseja ja hermoston toimintaa tutkitaan.

Keskeiset sisällöt

- kognitiiviset perusprosessit
- vireystilan säätely, nukkuminen ja uni
- hermoston rakenne, hermosolun ja hermoverkkojen toiminta ja niiden yhteys psyykkisiin toimintoihin
- kognitiivisen toiminnan häiriöt ja aivovauriot sekä niiden kuntoutus
- kognitiivisen psykologian ja neuropsykologian tutkimus ja sovelluksia

4. Motivaatio, tunteet ja älykäs toiminta (PS4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ihmisen toiminnan olevan sekä tietoisien ohjauksen että tiedostamattomien tekijöiden vaikutuksen alaista
- tutustuu motivaation ja emootioiden perusteorioiden ja tietää, miten ihmisen motivaatiota ja emootioita koskeva tutkimustieto syntyy niiden pohjalta
- ymmärtää, miten motivaatio, emootiot ja kognitiiviset toiminnot muodostavat dynaamisen toimintaa ohjaavan kokonaisuuden
- ymmärtää, miten motivaatio ja emootiot ovat yhteydessä yksilön ja yhteisön hyvinvointiin
- ymmärtää tietoisuuden, ajattelun ja kielen merkityksen ihmisen toiminnassa

- ymmärtää taitavan ajattelun, älykkyyden, asiantuntijuuden ja luovuuden edellytyksiä ja kehittämismahdollisuuksia yksilön ja yhteisön näkökulmasta.

Keskeiset sisällöt

- eritasoiset motiivit sekä motivaation kehittäminen ja ylläpitäminen
- tunteet moniulotteisina prosesseina sekä niiden muodostuminen, ilmeneminen ja merkitys
- motivaation ja emootioiden perusteoriat ja tutkimus
- motivaation, emootioiden ja kognitiivisten toimintojen keskinäiset vaikutukset ihmisen toiminnassa
- motivaation, emootioiden ja niiden säätelyn yhteys hyvinvointiin yksilö- ja yhteisötasolla
- motivaation ja tunteiden yhteydet sosiaalisiin ja kulttuurisiin tekijöihin sekä motivaation ja tunteiden biopsykologinen perusta
- korkeatasoinen kognitiivinen toiminta, kuten ajattelu, ongelmanratkaisu ja päätöksenteko

5. Persoonallisuus ja mielenterveys (PS5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää persoonallisuuskäsitteen laaja-alaisuuden ja tietää, millaisin tutkimusmenetelmin persoonallisuutta koskeva tieto on syntynyt
- ymmärtää erilaisia lähestymistapoja persoonallisuuden kuvaamiseen
- ymmärtää mielenterveyden määrittelyn vaikeuden sekä sen, miten psyykkiset, biologiset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät ovat yhteydessä mielenterveyteen
- tietää keskeisiä mielenterveyden häiriöitä ja niiden erilaisia hoitomuotoja
- tietää psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämisen keinoja.

Keskeiset sisällöt

- persoonallisuuspsykologian keskeisiä käsitteitä, esimerkiksi minuus ja identiteetti
- persoonallisuuden määrittely ja selittäminen psykologian eri näkökulmista
- persoonallisuuden tutkiminen
- mielenterveyteen vaikuttavat tekijät ja mielenterveyden häiriöt
- psykoterapia ja lääkehoito mielenterveyden ongelmien hoidossa
- psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitäminen

5.17 Musiikki

Musiikinopetuksen tehtävänä on tarjota elämyksiä, taitoja ja tietoja, jotka lisäävät aikuisopiskelijan musiikillista yleissivistystä ja kannustavat häntä elinikäiseen musiikin harrastamiseen. Oppisisältöjen valinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden erilainen suuntautuminen ja lähtötaso. Musiikin kursseilla pyritään tarjoamaan jokaiselle mielekkäitä musiikillisia tehtäviä.

Musiikinopetus perustuu ajatukselle, että musiikki on merkittävä osa ihmisen kulttuuria. Musiikinopiskelu syventää oman ja muiden kulttuurien tuntemusta. Se auttaa arvostamaan kulttuurien monimuotoisuutta ja ymmärtämään kulttuurien- ja taiteidenvälisestä vuorovaikutuksesta. Opiskelija saa valmiuksia taiteelliseen työskentelyyn, aktiivi-

seen kulttuurivaikuttamiseen, teknologian hyödyntämiseen musiikin alalla ja median tarjonnan kriittiseen tarkasteluun.

Opetuksen tavoitteet

Musiikin opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- kehittää taitoaan kuunnella musiikkia ja tulkita kuulemaansa
- ilmaisee itseään musiikillisesti, laulaen ja soittaen, yksin ja ryhmässä
- syventää tietojaan musiikin eri tyyleistä, lajeista ja historiasta
- tiedostaa oman suhteensa musiikkiin ja ymmärtää musiikkikulttuurien monimuotoisuutta
- ymmärtää musiikin ja äänen merkitystä mediassa.

Arviointi

Musiikinopetus tarjoaa samanaikaisesti useita tapoja kehittää opiskelijoiden muusikkoutta ja musiikillista osaamista. Kukin opiskelija syventää musiikillisia valmiuksiaan sekä itsenäisesti että yhdessä ryhmän kanssa. Nämä musiikinopiskelun erityispiirteet edellyttävät jatkuvaa ja monipuolista arviointia, jolla suunnataan ja tarkennetaan oppimisprosessin kulkua. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan lähtötaso sekä se, että opiskelijan osaaminen voi ilmetä millä tahansa musiikin osa-alueella. Opiskelijan itsearviointi on olennainen osa arviointia. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa, ei hänen musikaalisuuttaan.

Pakolliset kurssit

1. Musiikki ja minä (MU1)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija löytää oman tapansa toimia musiikin alueella. Hän pohtii oman musiikkisuhteensa kautta musiikin merkitystä ihmiselle ja ihmisten väliselle vuorovaikutukselle. Hän tutkii omia mahdollisuuksiaan musiikin tekijänä ja tulkitsijana. Kurssilla tutustutaan opiskelijoiden omaan ja muuhun paikalliseen musiikkitoimintaan. Kurssilla syvennetään musiikin peruskäsitteiden tuntemusta käytännön musisoinnin avulla sekä perehdytään kuolonhuoltoon.

2. Moniääninen Suomi (MU2)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan suomalaista musiikkia ja vahvistaa omaa kulttuurista identiteettiään. Kurssilla tutkitaan erilaisia Suomessa esiintyviä musiikkikulttuureja ja niiden sisäisiä osakulttuureja sekä niiden taustatekijöitä, kehitystä ja olennaisia piirteitä. Kurssilla tarkastellaan eurooppalaisen taidemusiikin vaikutuksia suomalaiseen musiikkikulttuuriin. Sisältöjen tulee edustaa eri musiikinlajeja: populaari-, taide- ja perinnesiikkia.

5.18 Kuvataide

Kuvataideopetuksen tavoitteena on kehittää opiskelijan kuvailmaisua ja kykyä tulkita kuvia. Opiskelija oppii arvottamaan ja arvostamaan omaa sekä muiden kulttuuria. Opiskelun kohteina ovat kuvailmaisussa vaadittavat taidot ja tiedot sekä ympäristön visuaaliset ilmiöt: kuvataide, rakennettu ympäristö ja median kuvat. Opiskelija ohja-

taan pohtimaan esteettisten ja eettisten arvovalintojen suhdetta ja vaikutusta. Opetuksessa käsitellään yhteiskunnassa vallitsevien arvojen ja merkityksien ilmenemistä taiteessa ja visuaalisessa ympäristössä.

Taiteellisella prosessilla on persoonallisuutta eheyttävä vaikutus. Aistihavaintojen, muodon ja sisällön tutkiminen sekä visualisoiminen ovat taiteellisen työskentelyn välineitä ja kuvataidetta opiskellaan tekemällä kuvaa. Opetuksessa tuetaan opiskelijan mielikuvituksen ja assosiaatiokyvyn kehittymistä. Tavoitteena on, että opiskelija saa onnistumisen elämyksiä ja kauneuden kokemuksia ja että hänelle syntyy elinikäinen suhde taiteeseen sekä kyky havaita esteettisiä laatuja.

Opiskeltavat kuvataiteen sisällöt liitetään kulttuuriseen viitekehykseensä yhdistämällä teorialtetta käytännön työskentelyyn. Oppisisällöistä rakennetaan teemallisia kokonaisuuksia. Taiteen ja median kuvia käytetään opetuksessa rinnakkain tarkasteltaessa visuaalisia ilmiöitä. Taiteen historia ja nykytaide ovat kuvataideopetuksen läpäiseviä aihekokonaisuuksia. Opetus tukee taiteidenvälisyyttä sekä yhteistyötä eri tiedonalojen ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Kuvataiteen opetuksessa on otettava huomioon paikallisuus.

Opetuksen tavoitteet

Kuvataiteen opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- oppii tunnistamaan, ymmärtämään ja arvottamaan kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria omassa elämässään ja yhteiskunnassa
- tuntee kuvataiteen ja visuaalisen kulttuurin keskeisiä käsitteitä ja osaa käyttää niitä taideteosten, visuaalisten viestien sekä omien ja toisten töiden tulkinnaissa, arvioinnissa ja työskentelyprosessin kuvailussa
- harjaantuu tavoitteelliseen prosessinomaiseen työskentelyyn ja itsearviointiin sekä yhteistyöhön
- oppii valitsemaan ja käyttämään tarkoituksenmukaisesti eri materiaaleja, tekniikoita ja välineitä kuvallisessa ilmaisussaan
- tuntee nykytaidetta ja kuvataiteen historiaa
- ymmärtää mediakulttuuria ja sen vaikutusta ihmiseen ja yhteiskuntaan
- oppii mediatuotannon visuaalisen sisällön suunnittelua, tuottamista ja esteettistä arviointia ja osaa soveltaa mediateknologiaa omassa kuvallisessa työskentelyssään
- tuntee arkkitehtuurin, muotoilun ja esinekulttuurin visuaalista kieltä ja historiaa
- tiedostaa oman toimintansa vaikutukset luontoon, kulttuurimaisemaan, rakennettuun ympäristöön ja niitä koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon
- osaa käyttää ja arvostaa kulttuuripalveluja.

Arviointi

Kuvataiteen arviointi on opiskeluajan kestävä ja vuorovaikutteista. Arvioinnin tulee antaa tietoa opiskelijan edistymisestä ja samalla kannustaa häntä ilmaisemaan itseään rohkeasti luottaen omaan kuvalliseen ilmaisuunsa. Kuvataideopetuksen tulee kehittää opiskelijan itsearviointitaitoja. Arvioinnin kohteina ovat työprosessit, työskentelyn tulokset, sisällölliset, ilmaisulliset ja tekniset taidot ja kyky soveltaa teorialtetta omassa ilmaisussaan. Kuvataidekurssien arvioinnissa otetaan huomioon kuvalliset ja kirjalliset yksilö- ja ryhmätehtävät, luonnokset, itsenäisesti suoritettavat tehtävät ja yleinen aktiivisuus.

Pakolliset kurssit

1. Minä, kuva ja kulttuuri (KU1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee visuaalisen kulttuurin sisältöjä ja perusteita
- oppii ilmaisemaan itseään kuvataiteen keinoin ja tekemään omakohtaisia ratkaisuja
- oppii käyttämään taiteen käsitteistöä tarkastellessaan ja arvioidessaan omia, muiden opiskelijoiden, taiteen ja median kuvia
- oppii tarkastelemaan visuaalisen kulttuurin ilmiöitä kriittisesti ja tulkitsemaan niiden sisältöjä, muotoja ja merkityksiä yksilön ja yhteiskunnan kannalta sekä soveltamaan oppimaansa omassa työskentelyssään
- ymmärtää kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään ja yhteiskunnassa.

Keskeiset sisällöt

- mitä taide on: taide yksilön ja yhteiskunnan kannalta ja erilaiset taidekäsitteet
- kuvan valta ja vallan kuva kulttuurissa
- taide kulttuurin tulkina: suomalaisuus, pohjoismaisuus, eurooppalaisuus ja Euroopan ulkopuolisia kulttuureita
- oma kuvallinen ilmaisu: piirtäminen, maalaaminen, kolmiulotteinen työskentely, digitaalisen kuvan käyttö
- kuvan rakentamisen keinot: sommittelu, muoto, väri, liike, tila ja aika
- kuvan tulkinta ja analysointi kuvallisin ja sanallisin keinoin, analysointitapoihin, kuten formalistiseen, semioottiseen, ikonografiseen ja reseptioanalyttiseen tulkitaan tutustuminen

2. Ympäristö, paikka ja tila (KU2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii muotoilun ja arkkitehtuurin perusteita, ilmaisutapoja, materiaalituntemusta, estetiikkaa ja suunnitteluprosesseja
- oppii ympäristön suunnittelussa ja muotoilussa tekemään havaintoja eri näkökulmista, kuten esteettiseltä ja eettiseltä sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen kannalta
- oppii tarkastelemaan ympäristöä luonnonvaraisena, rakennettuna, sosiaalisena ja psyykkisenä ilmiönä sekä kulttuurisena viestinä
- ymmärtää yhteisö- ja ympäristötaiteen merkityksen ympäristösuunnittelussa ja laajemmin visuaalisessa kulttuurissa.

Keskeiset sisällöt

- tila käsitteenä: tilan kokeminen psyykkisenä, fyysisenä ja sosiaalisena paikkana
- arkkitehtuurin ja muotoilun peruskäsitteet: mittakaava, liike, tila, suhdejärjestelmät, rakenne, väri, muoto ja materiaali

- maisema, rakennus, esine ja taideteos materiaalisena, henkisenä, esteettisenä ja oman aikansa kulttuurihistoriallisena viestinä
- arkkitehtuuri ja muotoilu kulttuurisesti kestävän kehityksen ja talouselämän näkökulmasta
- mallintaminen, havainnekuvat, pienoismallit ja materiaalikokeilut

5.19 Liikunta

Liikunnanopetuksen tehtävänä on edistää aikuisopiskelijoiden fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä. Liikunnan positiiviset kokemukset vahvistavat psyykkistä vireystilaa ja jaksamista. Liikunnanopetus tarjoaa opiskelijalle taitoja, tietoja ja kokemuksia, joiden avulla luodaan valmiuksia omaehtoiseen liikunnan harrastamiseen. Opetuksessa painotetaan eettisiä arvoja. Fyysisen kunnon harjoittamisen ja seurannan avulla opiskelijoita ohjataan ymmärtämään hyvän kunnon merkitys jaksamiselle.

Liikuntaa opetetaan monipuolisesti ottaen huomioon paikalliset olosuhteet. Opetusjärjestelyinä käytetään yksilö-, pienryhmä- ja ryhmäopetusta. Erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille opetusta eriytetään yksilöllisten tarpeiden pohjalta.

Opetuksen tavoitteet

Liikunnan opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- kehittää taitojaan ja tietojään eri liikuntamuodoissa
- kokee omaehtoisen liikunnan harrastamisen mielekkääksi
- osaa arvioida omaa fyysistä kuntoaan sekä asettaa itselleen tavoitteita
- ymmärtää liikunnan ja hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä
- osaa työskennellä rakentavasti, turvallisesti ja vastuullisesti sekä itsenäisesti että ryhmässä.

Arviointi

Liikunnan arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan aktiivisuus, vastuullisuus ja asennoituminen sekä taidot, tiedot ja toimintakyky.

Pakollinen kurssi

Pakollisella kurssilla syvennetään perusopetuksessa opittuja taitoja ja tietoja sekä annetaan mahdollisuus tutustua uusiin lajeihin. Kurssin sisällön suunnittelussa otetaan huomioon paikalliset olosuhteet ja paikkakunnan tarjoamat mahdollisuudet.

1. Kuntokurssi (LI1)

Tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija

- saa ohjausta monipuoliseen liikuntaan
- saa perustiedot kunto-ohjelman laatimiseen ja toteuttamiseen
- oppii arvostamaan terveyttä ja työkykyä
- tutustuu rentoutusmenetelmiin
- kehittyy sosiaalisessa kanssakäymisessä.

Keskeiset sisällöt

- fyysisen kunnon harjoittelu ja rentoutusharjoitukset
- sisä- ja ulkopalloilu, mailapelit
- voimistelu ja tanssi eri muodoissaan
- uinti- ja vesipelastustaito
- suunnistus ja luontoliikunta
- talviliikunta
- yleisurheilu

5.20 Terveystieto

Terveystieto on monitieteiseen tietoperustaan nojautuva oppiaine, jonka tarkoitus on edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista. Tämä osaaminen ilmenee tiedollisina, sosiaalisina, tunteiden käsittelyä ohjaavina, toiminnallisina, eettisinä sekä tiedonhankintavalmiuksina. Terveysosaamiseen kuuluu valmius ottaa vastuuta oman ja toisten terveyden edistämisestä. Lukion terveystiedon opetuksessa terveyttä ja sairautta sekä terveyden edistämistä ja sairauksien ehkäisyä ja hoitoa tarkastellaan yksilön, perheen, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta.

Terveys ymmärretään fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena työ- ja toimintakykynä. Lukion terveystiedon opiskelussa terveyteen ja sairauksiin liittyviä ilmiöitä tarkastellaan tutkimus- ja kokemustiedon avulla. Tärkeää on myös terveyttä koskeva arvopohdinta.

Opetuksen tavoitteet

Terveystiedon opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- ymmärtää työ- ja toimintakyvyn, turvallisuuden sekä sairauksien ehkäisyn ja terveyden edistämisen merkityksen
- osaa käyttää terveyden edistämiseen, terveyteen ja sairauteen liittyviä keskeisiä käsitteitä
- ymmärtää sairauksien, erityisesti kansantautien ja tartuntatautien, ehkäisyn merkityksen ja tuntee niiden keskeisiä ehkäisy- ja hoitomahdollisuuksia yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta
- pohtii terveyttä koskevia arvokysymyksiä ja osaa perustella omia valintojaan ja oppii arvostamaan terveyttä voimavarana sekä edistämään terveyttä
- tuntee kansanterveyden historiallista kehitystä ja väestöryhmien välisten terveyserojen syntyyn vaikuttavia tekijöitä
- tuntee terveyden- ja sosiaalihuollon peruspalveluja sekä kansanterveyteen liittyvää kansalaistoimintaa
- perehtyy terveyttä koskevan tiedon hankintamenetelmiin sekä osaa kriittisesti arvioida ja tulkita terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa ja erilaisia terveystietokulttuuriin liittyviä ilmiöitä.

Arviointi

Arvioinnissa korostetaan terveyttä ja sairautta koskevan tiedon ymmärtämistä ja soveltamista. Huomio kiinnitetään siihen, miten opiskelija osaa käyttää ja yhdistää erilaisiin lähteisiin perustuvaa tietoa. Arvioinnin kohteena ovat opiskelijan valmius ter-

veyttä ja sairautta koskevaan eettiseen arvopohdintaan ja taito perustella omia terveysvalintoja sekä taito arvioida yhteisössä tehtyjä terveyttä ja sairautta koskevia ratkaisuja. Terveystiedon arvioinnissa voidaan käyttää kurssikokeita, yksilö- ja ryhmätehtäviä, esitelmiä, pienimuotoisia kartoituksia ja tutkimuksia.

Pakollinen kurssi

1. Terveystiedon perusteet (TE1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen työ- ja toimintakykyyn sekä työ- ja muuhun turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osaa arvioida niiden toteutumista omassa elämäntavassaan ja ympäristössään
- tietää kansantautien ja yleisimpien tartuntatautien ehkäisyn merkityksen yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta sekä oppii pohtimaan niiden ehkäisyyn liittyviä ratkaisuja yhteiskunnassa
- tunnistaa terveyserojen syntyyn vaikuttavia tekijöitä
- osaa hankkia, käyttää ja arvioida terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa sekä pohdita terveystieteen ja teknologiseen kehitykseen liittyviä ilmiöitä terveystieteen näkökulmasta
- tuntee keskeiset terveyden ja sosiaalihuollon palvelut.

Keskeiset sisällöt

- työ- ja toimintakykyyn sekä turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä: ravitsemus, uni, lepo ja kuormitus, terveystieteen ja liikunnan, mielenterveys, sosiaalinen tuki, työhyvinvointi, työturvallisuus, turvallisuus kotona ja vapaa-aikana, ympäristön terveys
- seksuaaliterveys, parisuhde, perhe ja sukupolvien sosiaalinen perintö
- kansantaudit ja yleisimmät tartuntataudit sekä niihin liittyvät riski- ja suojaavat tekijät sekä niihin vaikuttaminen
- sairauksien ja vammojen itsehoito, ensiapu ja avun hakeminen
- terveyserot maailmassa, terveyseroihin vaikuttaviin tekijöihin tutustuminen
- terveystieteen tiedonhankintamenetelmiä sekä terveyttä koskevan viestinnän, mainonnan ja markkinoinnin kriittinen tulkinta
- terveydenhuolto- ja hyvinvointipalvelujen käyttö, kansalaistoiminta kansanterveysystyössä

Syventävät kurssit

2. Terveystieteen ja arkielämä (TE2)

Kurssilla syvennetään pakollisen kurssin tavoitteita arkielämän terveystottumusten ja selviytymisen keinojen osalta. Eri sisältöalueiden avulla tarkastellaan terveystieteen ongelmia selittäviä kulttuurisia, psykologisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä ja niiden tulkintoja. Lisäksi perehdytään käsitykseen itsestä ja muista fyysisellä, psyykkisellä ja sosiaalisella tasolla. Erityisesti korostetaan terveyden ylläpitoon liittyvää vastuullisuutta.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan elämäänsä aikuisuuden ja vanhemmuuden näkökulmasta
- osaa pohtia ja tarkastella terveyteen ja sairauteen liittyviä arvoja ja arvostuksia
- osaa perustella omia valintojaan terveyden näkökulmasta ja arvioida elämäntapaa ja ympäristöön liittyvien valintojen merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille
- osaa kuvata koettua terveyttä ja terveysongelmia selittäviä ilmiöitä ja niiden erilaisia tulkintoja.

Keskeiset sisällöt

- itsetuntemus, aikuistuminen, sosiaalisen tuen merkitys perheessä ja lähiyhteisössä
- vanhemmuuteen ja perhe-elämään valmentautuminen
- elämänilo, mielenterveyden ylläpitäminen ja jaksaminen, masennuksen ja kriisien kohtaaminen
- ruoan terveydelliset, kulttuuriset ja yhteiskunnalliset merkitykset sekä painonhallinta, terveysliikunta, syömishäiriöt
- fyysinen ja psyykinen turvallisuus, väkivallaton viestintä
- seksuaaliterveys
- terveysongelmia selittäviin kulttuuriin, psykologisiin ja yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja niiden tulkintoihin tutustuminen, esimerkiksi elämän mielekkyyden kokeminen, ruumiinkuva/kehollisuus, mielihyvä ja riippuvuudet nykyaikana
- tupakka, alkoholi ja huumeet yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan sekä globaalista näkökulmasta

3. Terveys ja tutkimus (TE3)

Kurssilla perehdytään terveyteen vaikuttaviin historiallisiin tekijöihin ja näkökulmiin, terveyden ja sairauden tutkimiseen sekä kuolleisuuteen ja sairastavuuteen liittyviin kehityslinjoihin. Kurssilla käsitellään myös terveydenhuollossa ja itsehoitona toteutettaviin tavallisimpiin tutkimuksiin, niiden tulosten tulkintaan ja johtopäätöksiin. Lisäksi perehdytään pakollisen kurssin tavoitteita syventäen terveydenhuollon eri käytäntöihin, terveystalvelujen tarjontaan sekä yksilön asemaan terveyden- ja sairaudenhoitossa.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa pohtia kansanterveystieteen ja ehkäisevän terveydenhuollon kehityksen päälinjoja kansallisesti ja maailmanlaajuisesti
- osaa hankkia, arvioida ja tulkita terveyteen ja sairauksiin liittyvää tutkimus- ja arkitietoa
- toteuttaa pienimuotoisia terveys-/terveyskäyttämiskartoituksia omassa opiskeluympäristössään
- osaa käyttää terveydenhuollon palveluja sekä tuntee asiakkaan ja potilaan oikeudet
- osaa pohtia ja arvioida teknologisen kehityksen merkitystä terveyden ja turvallisuuden näkökulmasta.

Keskeiset sisällöt

- terveyden edistämiseen, sairauksien tunnistamiseen ja ehkäisyyn liittyviä eri aikakausien menetelmiä

- terveystietämisen ja koetun terveyden tutkiminen: fyysisen ja psyykkisen työ- ja toimintakyvyn mittaaminen, ergonomiamittaukset, työhyvinvointi ja siihen vaikuttavat tekijät
- terveydenhuollon ja hyvinvointipalvelujen käytäntöjä, asiakkaan ja potilaan oikeudet
- tutkimustiedon ja median terveydestä välittämien mielikuvien kriittinen lukutaito, medikalisaatio
- terveystottumusten arvioiminen ja seuranta sekä tutkimusten tekeminen

5.21 Muut oppiaineet

5.21.1 Tietotekniikka

Tietotekniikan opiskelun tavoitteena on, että opiskelija:

- ymmärtää tietotekniikan peruskäsitteet sekä hallitsee yleisimpien sovellusohjelmien käytön.
- osaa hyödyntää tietotekniikkaa muiden aineiden opiskelussa.
- oppii jatko-opinnoissa tarvittavia tietoja, taitoja ja asenteita.
- ymmärtää nykyaikaisen tietotekniikan merkityksen ja löytää sille kytkentäkohtia käytännössä

1. Mikro tutuksi (AT1)

Keskeiset sisällöt:

- perustiedot mikrotietokoneen ja sen oheislaitteiden toiminnasta
- käyttöliittymän hallinta
- tiedostojen ja hakemistojen käsittely
- grafiikkaohjelman käyttö.

Kurssiin liittyvän kirjallisuuden ja kurssilla saatujen taitojen avulla opiskelijalla on valmiudet suoriutua tietokoneen ajokorttikokeen moduuleista:

- Tietotekniikan merkitys ja peruskäsitteet (1.moduli)
- Laitteen käyttö ja tiedonhallinta (2. moduuli)
- Piirros-/CAD-ohjelmisto (6. moduuli)

2. Tekstinkäsittely (AT2)

Keskeiset sisällöt:

- hyvien tekstinkäsittelytapojen hallinta
- tekstinkäsittelyohjelman automaattiset toiminnot
- kaavaeditorin käyttö
- asiakirjamalleja

Kurssin suoritettuaan opiskelijalla on valmiudet suoriutua tietokoneen ajokorttikokeen moduulista Tekstinkäsittelyohjelmisto (3. moduuli).

3. Taulukkolaskenta (AT3)

Keskeiset sisällöt:

- käyttöympäristön hallinta
- kaavat, funktiot ja diagrammit

Kurssin suoritettuaan opiskelijalla on valmiudet suoriutua tietokoneen ajokorttikokeen moduulista Taulukkolaskentaohjelmisto (4. moduuli).

4. Tietokanta ja tietoverkkopalvelut (AT4)

Keskeiset sisällöt:

- tietokannan perustaminen
- lajittelu, kyselyt ja etsimiset
- raportit
- internet

Kurssin suoritettuaan opiskelijalla on valmiudet suoriutua tietokoneen ajokorttikokeen moduuleista: Kortistointi-/tietokantaohjelmisto (5. moduuli) ja Tietoverkkopalvelut (7. moduuli)

6. OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT PERUSOPETUKSESSA

6.1 Tuntijako

Aineryhmä Oppiaine Äidinkieli ja kirjallisuus	Pakolliset kurssit vähintään	Valinnaisena tarjottavien kurssien vähimmäismäärä
Kielet		
Ruotsi	6	2
Englanti	8	4
Matematiikka	8	1
Uskonto tai elämäkatsomustieto	1	2
Yhteiskunnalliset ja luonnontieteelliset aineet		12
Historia ja yhteiskuntaoppi		
Fysiikka		
Kemia		
Biologia		
Maantieto		
Muita perusopetukseen soveltuvia aineita tai aihealueita		
Yhteensä vähintään		44

6.2 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä

Opetuksen tavoitteet

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- syventää kieltä, kirjallisuutta ja viestintää koskevia perustietojaan sekä oppii käyttämään niihin liittyviä käsitteitä
- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan
- kehittää ilmaisuaan sekä puheessa että kirjoituksessa
- osaa eritellä, tulkita, arvioida, hyödyntää ja tuottaa erilaisia tekstejä
- oppii kirjoitetun kielen normeja ja ymmärtää kirjakielen tarpeellisuuden
- osaa käyttää erilaisia tietolähteitä ja arvioida tiedon luotettavuutta
- rakentaa kirjallisuuden tuntemustaan ja sen avulla ajatteluaan ja mielikuvitustaan sekä maailmankuvaansa
- nauttii kulttuurin ja taiteen moninaisuudesta
- kasvaa suvaitsevaisiksi eri kieltä puhuvia kohtaan.

Pakolliset kurssit

1. Äidinkielen ja kirjallisuuden perusteita (äi1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittyy luottamaan itseensä keskustelijana ja puhujana
- oppii tuntemaan kirjakielen ja puhekielen eroja
- oppii sanojen ryhmittelyä merkityksen ja taivutuksen perusteella
- tottuu tarkastelemaan omaa kielenkäyttöään
- luo omaa suhdetta kirjallisuuteen.

Keskeiset sisällöt

- ryhmä- ja parityöskentelytaidot
- puheenvuoron rakentamista vuorovaikutustilanteissa
- kirjakielen ja puhekielen käytänteiden erot
- oman tekstin rakentaminen: aloitus, lopetus, kappalejako
- sanaluokat, perussijamuodot
- iso ja pieni alkukirjain, yhdyssanat sekä muuta sanastoon liittyvää kielenhuoltoa
- lyhyitä kaunokirjallisia tekstejä oman lukukokemuksen näkökulmasta

2. Tekstien rakenteita ja merkityksiä (äi2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ilmaisemaan ja perustelemaan mielipiteensä suullisesti ja kirjallisesti
- kehittyy tekstien tuottajana
- syventää erilaisten tekstien lukutaitoaan
- syventää tietojaan kielen rakenteesta.

Keskeiset sisällöt

- perusteltuja puheenvuoroja, mahdollisuuksien mukaan väittelyjä ja neuvotteluja
- median tekstilajeja: uutinen, yleisönosastokirjoitus, pääkirjoitus, artikkeli
- suunniteltu, prosessoitu ja viimeistelty asiateksti ja mielipidekirjoitus
- verbin aikamuodot ja tapaluokat
- kaunokirjallisuuden lajien tunnistamista: runo, kertomus, novelli, romaani

3. Tekstien erittelyä ja tulkintaa (äi3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää vuorovaikutustaitojaan keskustelussa ja omien näkemystensä ilmaisussa
- löytää keskeisen sisällön erilaisista teksteistä
- tottuu työstämään omia tekstejään
- tarkastelee lauseita rakenteellisina ja toisiinsa liittyvinä yksikköinä
- tutustuu eri genreihin.

Keskeiset sisällöt

- keskustelua televisiosarjojen maailmasta, teatterista ja elokuvista
- asiatekstien referointi, juonitiivistelmä
- arvostelun kirjoittaminen
- lauseenjäsenet, pää- ja sivulause
- kirjallisuuden perusanalyysi: aihe, juoni, henkilö, aika ja paikka
- lyhyt kaunokirjallisen tekstin erittely
- kirjallisuuden eri genrejä: esimerkiksi dekkari, scifi, kauhu, fantasia, elämäkerta, ihmissuhderomaani

4. Suomen kielen ja kirjallisuuden ominaispiirteitä (äi4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää taitojaan ilmaisijana
- oppii perusasiat suomen kielestä, sen vaihtelusta ja muuttumisesta
- motivoituu huoltamaan tuottamiaan tekstejä
- oppii hankkimaan tietoa eri lähteistä
- tutustuu Suomen kirjallisuuden vaiheisiin.

Keskeiset sisällöt

- suomen kielen vaiheet ja sen asema muiden kielten joukossa
- keskeisiä teoksia Suomen kirjallisuudesta
- valinnaisista romaaneista keskustelua ja kirjoittamista
- oman tekstin huoltaminen tarkoitukseen sopivaksi
- laajahko kirjoitelma tietolähteiden pohjalta

Valinnainen kurssi

5. Puheviestintä (äi5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan vuorovaikutuksen luonteesta, ominaispiirteistä ja puhekuulttuurista
- kehittää puhumisrohkeuttaan ja ilmaisuvarmuuttaan sekä esiintymis- ja ryhmäviestintätaitojaan
- tunnistaa ja osaa analysoida sekä puhujan että sanoman luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Keskeiset sisällöt

- vuorovaikutustilanteiden osatekijät ja ominaispiirteet
- kielellinen ja nonverbaalinen viestintä
- esiintymisen, neuvottelujen, kokousten ja erilaisten keskustelujen ominaispiirteet ja menettelytavat
- esiintymisjännityksen lieventäminen
- esiintymistaitojen ja ryhmäviestintätaitojen harjoittelua erilaisissa vuorovaikutustilanteissa

Päätösarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Vuorovaikutustaidot

Opiskelija

- haluaa ja rohkenee ilmaista itseään kirjallisesti ja suullisesti sekä ryhmän jäsenenä että yksin esiintyessään
- osoittaa päättelevän ja arvioivan kuuntelemisen taitoa
- osaa ottaa ideointi- ja ongelmanratkaisukeskusteluissa sekä muissa ryhmäviestintätilanteissa puheenvuoron ja esittää ehdotuksen, kannanoton, kysymyksen, lisätietoja ja perusteluja
- edistää ryhmän pääsyä tavoitteeseen sekä osaa toimia rakentavasti myös silloin, kun asioista ollaan eri mieltä
- tuntee keskeisimmät puhutun ja kirjoitetun kielimuodon erot ja ottaa huomioon viestintätilanteen, vastaanottajan ja välineen muun muassa kielimuotoa valitessaan; hän pystyy vaihtamaan oman puhekielensä tarvittaessa yleispuhekieliseksi
- pystyy havainnoimaan ja arvioimaan äidinkielen taitojaan: hän ottaa vastaan palautetta ja hyödyntää sitä omien taitojensa kehittämiseksi, hän antaa myös rakentavaa palautetta toisille ja työskentelee tavoitteellisesti sekä yksin että ryhmässä.

Tekstien tulkinta ja hyödyntäminen

Opiskelija

- osaa keskustella erilaisten tekstien kanssa: hän osaa kysyä, tiivistää, kommentoida, väittää vastaan, esittää tulkintoja ja arvioita sekä pohtia tekstien yhteyksiä omiin kokemuksiinsa ja ajatuksiinsa
- tuntee erilaisten tekstien käyttömahdollisuuksia ja osaa suunnistaa monenlaisessa tekstiympäristössä
- lukee tekstejä, myös media- ja verkkotekstejä, tarkoituksenmukaista lukutapaa käyttäen
- tuntee tavallisten tekstityyppien keskeiset ominaisuudet ja erottaa niitä tekstikokonaisuuksista

- tunnistaa tavallisia kaunokirjallisuuden, median ja arjen tekstilajeja
- osaa vertailla tekstejä, löytää sisällön ydinasiat sekä tekijän mielipiteen ja sen perustelut
- pystyy tiivistämään fiktiivisen tekstin juonen, laatimaan henkilökuvia sekä seuraamaan henkilöiden ja heidän suhteittensa kehitystä
- osaa kuvata runoa ja esittää siitä ajatuksia
- tietää, että tekstillä on tekijä ja tarkoitus, jotka vaikuttavat sen sisältöön, muotoon ja ilmaisuun
- pystyy tekemään havaintoja tekstien visuaalisista ja auditiivisista keinoista
- pystyy tekemään havaintoja kielen keinoista ja huomaa esimerkiksi sanavalintojen, käytetyn kuvakielen, lausemuotojen sekä tyyliarvoltaan erilaisten ilmausten yhteyksiä tekstin tarkoitukseen ja sävyyn
- pystyy käyttämään opettuja kielitiedon käsitteitä kieltä havainnoidessaan ja kirjallisuustietoa fiktiivisiä tekstejä käsitellessään.

Tekstien tuottaminen ja tiedonhallintataidot

Opiskelija

- osaa käyttää kirjastoa, tieto- ja kaunokirjallisia teoksia, tietoverkkoja sekä suullisesti välitettyä tietoa tiedonhankinnassaan; hän osaa valita lähteensä ja myös ilmoittaa ne
- tuntee puhe-esityksen ja kirjoitelman laadintaprosessin ja soveltaa tietojaan tekstejä tuottaessaan
- kokoaa esitykseensä riittävästi aineksia, jäsentelee niitä sekä tuo asiasta esille olennaisen; hänen tekstinsä ajatuskulkua on helppo seurata
- pystyy laatimaan suullisia ja kirjoitettuja tekstejä eri tarkoituksiin, muun muassa kuvauksia, kertomuksia, määritelmiä, tiivistelmiä, selostuksia, kirjeitä, hakemuksia, yleisönosastokirjoituksia ja muita kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä
- pystyy tuottamaan tekstinsä sekä käsin että tekstinkäsittelyohjelmalla ja muutenkin hyödyntämään työskentelyssään tietotekniikkaa ja viestintävälineitä
- osaa hyödyntää kielitietoaan tekstien tuottamiseen ja tehdä tyyllillisiä, sanastollisia ja rakenteellisia valintoja, osaa säädellä virkkeiden rakennetta ja pituutta sekä tiivistää tekstiään
- soveltaa teksteihinsä tietoaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroista, kohteliaisuuskeinoista ja oikeinkirjoituskäytännöistä.

6.3 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä

Aikuisten perusopetuksessa edellytetään, että maahanmuuttaja tai muu tämän oppimäärän valinnut vieraskielinen on jo kotoutumiskoulutuksessa tai muualla opiskellut tai omaksunut suomen kielen perusteet ja ainakin sellaisen arkikielen hallinnan, joka vastaa tyydyttävästi kotoutumisohjelmien suomen kielen osaamisen tavoitteita sekä sisällöllisesti suurin piirtein aiemman suomi vieraana kielenä -oppimäärän neljää ensimmäistä kurssia tai yleisen kielitutkinnon perustasoa (tasot 1–2).

Opetuksen tavoitteet

Suomi toisena kielenä -opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- tiedostaa ja syventää aiemmin oppimaansa tai omaksumaansa kieli-taitoa
- saa sellaiset suomen kielen tiedot ja taidot, että hän tulee toimeen jokapäiväisissä viestintätilanteissa suomalaisessa yhteiskunnassa, työpaikoilla ja jatkopinnoissa
- saa tukea muiden oppiaineiden opiskeluun
- tuntee suomalaisen kulttuurin peruspiirteet oman kulttuurinsa verran sekä jonkin verran suomalaista kaunokirjallisuutta
- osaa arvioida oman kielellisen tasonsa ja on tietoinen tarjolla olevista suomen kielen opiskelumahdollisuuksista ja materiaaleista
- omaksuu jatko-opinnoissa tarvittavia suomen kielen opiskelustrategioita.

Pakolliset ja valinnaiset kurssit

1. Suomen kielen perusteiden varmentaminen (s21)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tiedostaa kielellisen tasonsa ja haluaa kehittää kielitaitoaan
- perehtyy suomalaiseen elämänmuotoon ja tapakulttuuriin
- huomaa kielen alueellisen ja sosiaalisen vaihtelun, mutta keskittyy standardikielen oppimiseen
- kertaa suomen kielen perusrakenteet ja perussanaston sekä parantaa niiden hallintaa mallien avulla
- oppii tarkastelemaan sanaston rakennetta sekä semanttisesti (aihepiireittäin) että morfologisesti: perus- ja lainasanasto, sanaston kasvu yhdyssanojen ja johdosten avulla
- harjaantuu kielen opiskelun menetelmiin ja välineisiin sekä muissa oppiaineissa tarvittaviin kielen ymmärtämistä edistäviin luku- ja ymmärtämisstrategoihin
- tutustuu kaunokirjallisuuden kielellisesti helppoihin lajeihin, kuten tarinoihin, sananparsiin, lauluteksteihin ja lyhyihin kertomuksiin
- osaa itse laatia ja esittää lyhyitä kertomuksia, pohdintoja ja viestejä.

Keskeiset sisällöt

- lyhyitä kertomuksia ja dialogeja jokapäiväisissä tilanteissa, esimerkiksi asumisesta, vaatetuksesta, aterioinnista ja liikenteestä
- nomini- ja verbiopin alkeiden kertaus: nominilausekkeiden, verbi- ja prepositiorakenteiden, kysymisen ja vastaamisen harjoittelua, puhekielen supistumat
- jokapäiväisessä elämässä tarvittavien tekstikatkelmien ja viestien, kuten opasteiden mainosten ja aikataulujen lukeminen ja hyödyntäminen sekä hinnan ja ajan ilmaiseminen
- sosiaalinen vuorovaikutus henkilökohtaisissa tapaamisissa ja asioinnissa
- erityyppisten viestien, kuten sähköpostiviestien, korttien ja kirjeiden laatiminen
- puhelin- ja kännykkäviestintää ja -kulttuuria Suomessa
- muissa oppiaineissa tarvittavia ohjeita ja käytänteitä
- edellisiin tilanteisiin ja aiheisiin liittyviä sanontoja, sananparsia, kaskuja ja runoja tai laulutekstejä

2. Luonto ja vapaa-aika, tekniikka ja ympäristö (s22)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan ja keskustelemaan tai kertomaan luonnosta ja luonnonilmiöistä, jotka kiinnostavat häntä ja ovat tärkeitä toimeentulon, virkistyksen tai ympäristön kannalta
- tutustuu omansa ja jonkin muun paikkakunnan nähtävyyksiin ja historiaan sekä Suomen maantiedon peruspiirteisiin lähinnä matkustelun ja yleistuntemuksen näkökulmasta
- osaa keskustella säästä, vapaa-ajan vietostaan ja suunnitelmistaan sekä kuunnella ja lukea muiden ihmisten elämyksistä ja ajatuksista
- tutustuu lähemmin arkitekniikkaan ja sen vaatimiin käsitteisiin ja ohjeisiin
- pystyy keskustelemaan tavallisista hyödykkeistä ja kulutuksesta sekä pohtimaan niitä ja niiden käyttöä kirjallisissa kannanotoissa tai lyhyissä selostuksissa.

Keskeiset sisällöt

- toimeentulon ja virkistyksen kannalta tärkeää luontosanastoa ja tilanteita, kuten lihan, kalan, juuresten ja vihannesten hankkiminen, ruuan valmistaminen, suomalainen ruokakulttuuri ja ruuan säilöntä
- oman paikkakunnan ja muun Suomen nähtävyyksiä; opastuksen hyödyntäminen, kokemuksista kertominen
- sää, elinkeinoja ja vapaa-ajan vietto
- katkelmia makailuoppaista ja matkakertomuksista tai muita luontokuvauksia esimerkiksi runon muodossa
- kodin ja arjen muun tekniikan ohjeita ja keskeistä sanastoa
- kulutus, jätahuolto ja luonnonsuojelu
- suomen kielen nominirakenteiden syventämistä: monikko, pronomien ja lukusanojen taivutus ja käyttöä, adjektiivien ja tavallisten adverbiin vertailumuodot

3. Suomen työelämän ja julkisen elämän käytänteitä (s23)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- selviää rutiiniasioista suomeksi julkisissa palveluissa ja työelämässä
- oppii kuuntelemaan, lukemaan ja ymmärtämään liikenteessä, virastoissa ja työssä annettavia pitempiäkin ohjeita ja neuvoja
- tutustuu kotiin tulevaan sekä liikenteessä, mediassa ja työpaikalla esiintyvään mainontaan, asumiseen liittyviin tiedotteisiin ja ohjeisiin, esimerkiksi taloyhtiön sääntöihin, sekä kodin tekniikan opasteksteihin ja osaa hyödyntää niitä
- osaa lukea työelämään ja julkisiin palveluihin liittyvää informaatiota
- pystyy auttavasti lukemaan edellisiin tilanteisiin liittyviä kaunokirjallisiakin kertomuksia tai uutisia taikka katselemaan videoesittelyjä sekä osaa kertoa tai keskustella niistä omiin kokemuksiin viitaten sekä suullisesti että kirjallisesti.

Keskeiset sisällöt

- julkisia palvelutilanteita, esimerkiksi postissa, muissa toimistoissa ja kouluissa; työelämän rutiiniasioita ja -tuokioita opiskelijoiden tarpeiden ja toivomusten mukaan
- liikenne- ja palveluoppaista erityyppisiä tekstejä ja taulukoita, virastojen esitteitä, oppaita ja www-sivuja
- lyhyitä sanomalehti uutisia ja ilmoituksia
- työhön ja kanssakäymiseen liittyviä helpohkoja kaunokirjallisia kertomuksia, pakinoita sekä radion ja television ohjelmia ja video- tai elokuvanäytteitä
- verbiopin hallinnan laajentaminen: lisää tempuksia, imperatiivi- ja modaalirakenteita, passiivin muodostus ja käyttö, infinitiivirakenteet ja partisiipit

4. Suomalainen kulttuuri ja yhteiskuntaelämä (s24)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii vuodenvuorokiertoon liittyvää sanastoa sekä tutustuu suomalaisiin uskomuksiin ja juhlaperinteisiin
- tutustuu johonkin maailmankirjallisuuden ja suomalaisen kirjallisuuden keskeiseen kirjailijaan tai teokseen sekä oppii ainakin jollakin tasolla referoimaan ja analysoimaan tekstin sisältöä
- perehtyy Suomen yhteiskuntaan ja politiikkaan sen verran, että hän pystyy seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia ja tarvittaessa sanomaan mielipiteensä niistä
- tutustuu valinnaisesti suomalaiseen kuvataiteeseen, musiikkiin, muotoiluun tai urheiluun esimerkkien kautta ja osaa ryhmän tai keskustelukumppanin tukemana keskustella niistä
- oppii jäsentämään, kirjoittamaan ja esittämään yksinkertaisia asiatekstejä, myös fiktiivistä tekstiä, kuten pieniä kertomuksia tai pakinoita.

Keskeiset sisällöt

- esiintyminen ja seurustelua juhlissa ja tilaisuuksissa
- radion ja television ohjelmatarjontaa
- sanomalehtiartikkeleita tai kuvallisia tallenteita ajankohtaisista asioista
- teksteissä esiintyviä suomen kielen vaativahkoja rakenteita: infinitiivit, partisiipit ja lauseenvastikkeita
- kaunokirjallisen analyysin alkeet
- omien tekstien suunnittelu ja työstäminen
- orientoivaa kirjasto-, kirjallisuus- ja kulttuuritietoutta
- suomalainen urheilu- ja muu yhdistystoiminta

5. Kielen taitoa ja taidetta (s25)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää perustietojaan kirjallisuudesta ja sen eri lajeista
- kykenee aiempaa syvällisemmin analysoimaan erilaisia tekstejä ja käyttämään niitä
- osaa ilmaista itseään sekä käyttää puheenvuoroja ja esiintyä suomeksi
- osaa hyödyntää median ja ympäristön kulttuuritarjontaa sekä kertoa ja keskustella siitä

- tiedostaa suomen kielen rakenteen ja sanaston ominaispiirteitä sekä avainsanojen merkityseroja omaansa tai muihin kieliin verraten
- oppii korjaamaan ja parantamaan omia tekstejään kielioppaiden, sanakirjojen, neuvonnan ja tietokoneohjelmien avulla.

Keskeiset sisällöt

- maailmankirjallisuuden ja Suomen kirjallisuuden keskeisiä nimiä, hahmoja ja teoksia; näytteitä myös opiskelijoiden toivomusten mukaan
- kaunokirjallisen analyysin perusteet
- esiintyminen ja vuorovaikutus
- suomen kielen sanaston, puhekielen vaihtelun ja rakenteiden erityispiirteitä
- kielenhuoltoa ja oikeakielisyyttä; kielenkäyttäjän apuneuvoja

Päätöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Päätöarvioinnissa otetaan aikuisten vieraskielisten opiskelijoiden osalta huomioon sekä heidän lähtökielensä ja -kulttuurinsa että heidän aikaisempi koulutuksensa. Saadakseen hyvän arvosanan (8) heidän on keskimäärin yllettävä opetussuunnitelman perusteiden liitteenä olevan taitotasoasteikon tasoille B.1.1–B.1.2, mutta heidän osaamisensa voi vaihdella osa-alueittain. Tämä taso (ks. päätöarvioinnin kriteerit) vastaa suurin piirtein yleisten kielitutkintojen keskitasoa (tasot 3–4).

Liitetaulukossa mainittujen kriteerien lisäksi opiskelijan on osoitettava, että hän

- tuntee yhteiskunnan, kulttuurin ja toimintatavat tarpeeksi hyvin tullakseen toimeen henkilökohtaisissa kontakteissa, palvelutilanteissa ja työelämässä
- arvostaa kaksi- tai monikielisyyttä sekä pystyy suhteuttamaan suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan arvot omaan taustakulttuuriinsa
- pystyy käyttämään tiedonhankintavälineitä ja opiskelustrategioita.

Suhde kieleen, kirjallisuuteen ja kulttuuriin

Opiskelija

- on saavuttanut lukutaidon, joka riittää myös kokonaisten kirjojen lukemiseen
- löytää itseään kiinnostavaa tieto- ja kaunokirjallisuutta sekä mediatuotteita ja osaa perustella valintojaan
- on lukenut sekä kotimaisesta että ulkomaisesta kaunokirjallisuudesta runoja, satuja, tarinoita, novelleja, esimerkkejä näytelmäteksteistä ja sarjakuvia sekä tuntee Kalevalan runoja ja muutakin kansanperinnettä, kokonaisteoksia hän on lukenut ainakin yhteisesti sovitun määrän
- tuntee kirjallisuuden pääajit, tekstien tyyllillisen pääjaon sekä joitakin kirjallisuuden klassikkoja, jotka edustavat eri aikakausia
- pystyy jakamaan luku- ja katselukokemuksensa muiden kanssa
- osaa puhua kielen äänne-, muoto- ja lauserakenteesta sekä sanastosta; hänellä on tietoa sanaluokista ja lauseenjäsensistä; hän tuntee suomen kielen keskeisimmät ominaispiirteet ja pystyy vertailemaan suomen kieltä muihin opiskelemiinsa kieliin; hänellä on käsitys kielisukulaisuudesta ja suomen sukukielistä
- tietää, että suomen kieli vaihtelee tilanteen, käyttäjän ja alueen mukaan

- tietää kielen muuttumista; hänellä on tietoa äidinkielen asemasta muiden kielten joukossa ja monikulttuurisessa kieliyhteisössä: opiskelija tuntee Suomen kielitilanteen, hänellä on perustietoa Suomessa puhuttavista kielistä.

6.4 Toinen kotimainen kieli

6.4.1 Ruotsi (B1-oppimäärä)

Ruotsin kielen opetus kehittää opiskelijoiden kulttuurien välisen viestinnän taitoja. Se antaa heille ruotsin kieleen ja sen käyttöön liittyviä tietoja ja taitoja sekä tarjoaa heille mahdollisuuden kehittää pohjoismaista yhteiskuntaa ja kulttuuria koskevaa tietoisuuttaan, ymmärtämystään ja arvostustaan. Se auttaa opiskelijoita syventämään tietojaan kaksikielisestä Suomesta. Ruotsin kielen opetus antaa opiskelijoille valmiudet ruotsin kielen omaehtoiseen opiskeluun saattamalla heidät ymmärtämään, että viestintätaidon saavuttaminen edellyttää pitkäjänteistä ja monipuolista viestinnällistä harjoittelua. Ruotsin kieli oppiaineena on taito-, tieto- ja kulttuuriaine.

B-oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- osaa kertoa perustietoja itsestään ja lähipiiristään ja viestiä arkipäivän tavanomaisissa puhetilanteissa tarvittaessa puhekumppanin apuun tukeutuen
- ymmärtää jokapäiväisen elämän tapahtumia käsittelevää tekstiä ja puhetta tilanteiden tukemana
- pystyy kirjoittamaan lyhyitä viestejä tutuissa, helposti ennakoitavissa arkisiin tarpeisiin ja kokemuksiin liittyvissä tilanteissa
- ymmärtää suomenruotsalaista, ruotsalaista ja muuta pohjoismaista elämänmuotoa
- viestii ruotsinkielisen kulttuurin edustajien kanssa jokapäiväisissä tilanteissa ruotsinkieliselle kulttuurille luontevalla tavalla
- käyttää erilaisia kielen opiskelulle tyypillisiä työtapoja ja strategioita ja osaa arvioida työskentelyään ja kielitaitoaan suhteessa tavoitteisiin ja osaa tarvittaessa muuttaa työskentelytapojaan.

Arviointi

Oppiaineen arvioinnissa otetaan huomioon kielitaidon kaikki alueet kurssikuvausten painotusten mukaisesti.

Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Kielen osaamisen taso luokalla 9 taitotasokuvausasteikon (liite 1) mukaan:

- Kuullun ymmärtäminen A2.1
- Puhuminen A1.3
- Luetun ymmärtäminen A2.1
- Kirjoittaminen A1.3

Tavoitteena on myös, että opiskelija

- tuntee oman ja kohdekulttuurin keskinäisiä suhteita, eroja ja yhtäläisyyksiä sekä historiallisia juuria
- käyttää säännöllisesti kielen opiskelun ja oppimisen kannalta tehokkaita työtapoja.

Kurssit

Kurssien aiheita käsitellään oman maan ja kulttuurin ja suomenruotsalaisen ja pohjoismaisen kulttuurialueen kannalta niin, että opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuus vertailuihin. Aiheiden käsittelyssä otetaan lisäksi huomioon aihekokonaisuudet. Kul-lakin kurssilla voidaan käsitellä myös muita aiheita aikuisopiskelijoiden elämäntekemuksen, työelämän ja harrastuneisuuden ja toisaalta ajankohtaisuuden vaatimusten huomioon ottamiseksi.

Opiskelijoilla tulee olla jokaisella kurssilla tilaisuuksia kuunnella, lukea, puhua ja kirjoittaa erilaisia tarkoituksia varten, vaikka painotukset vaihtelevat kurseittain. B-oppimäärään kuuluvat kaikkein keskeisin verbioppi, substantiivien ja adjektiivien taiputus ja keskeistä lauseoppia ja sidosrakenteita. Äidinkielenomaista oppimäärää opiskelevien opetuksessa otetaan huomioon opiskelijoiden jo olemassa oleva kielitaidon taso.

Äidinkielen ja ruotsinkielisen viestinnän eroihin ja eroja selittäviin kulttuurisiin tekijöihin kiinnitetään huomiota. Kulttuurisen herkkyyden kehittymiseksi tulee opiskelijoita ohjata tiedostamaan oman toiminnan ja omien arvostuksien kulttuurisidonnaisuus.

Opiskelijoiden opiskelutaitoihin kiinnitetään huomiota jokaisella kurssilla aikuisen oppimiseen liittyvät erityispiirteet huomioiden. Heitä ohjataan tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijöinä ja kielen opiskelijoina. Heitä ohjataan käyttämään strategioita, jotka ovat tarkoituksenmukaisia heidän oman kehittymistarpeensa ja kulloisenkin opiskele- ja viestintätehtävän kannalta.

B-oppimäärän kurssit 7–8 vankentavat perusrakenteiden hallintaa ja antavat opiskelijalle mahdollisuuksia harjoitella sekä suullista että kirjallista viestintää.

Pakolliset ja valinnaiset kurssit

1. Perhe ja lähiympäristö (rub1)

Kurssilla aloitetaan ruotsin kieleen tutustuminen. Äänneitä, intonaatiota, sanastoa ja lauseen perusrakennetta painotetaan. Aihepiireinä ovat yksinkertaisten henkilötietojen antaminen ja itseä koskevien perustietojen kertominen. Harjoiteltava kieli on tuttavallista ja epämuodollista. Rakenteita harjoitellaan alustavasti. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja suullista viestintää, mutta myös tekstin ymmärtämisen ja kirjoittamisen harjoittelu käynnistyvät.

2. Sosiaaliset verkostot (rub2)

Kurssin aihepiireinä ovat erilaiset sosiaaliset tilanteet perheen, suvun ja ystävien kesken. Kurssilla harjoitellaan epävirallisissa sosiaalisissa tilanteissa tarvittavaa yksinkertaista kieltä, kuten tervehdyksiä, keskustelun aloittamista, kysymistä ja vastaamista. Painopiste on puheen ymmärtämisen ja suullisen taidon lisäämisessä. Rakenteiden harjoittelemisessa keskitytään ruotsinkielisen lauseen perusidean hahmottamiseen.

3. Asioiminen ja palveluiden käyttö (rub3)

Kurssin aihepiireinä ovat palveluiden käyttö ja tarjoaminen. Esimerkiksi puhelinasiointia, neuvomista, tiedusteluja ja ostosten tekoa harjoitellaan. Edelleen painotetaan puheen ymmärtämistä ja suullista viestintää. Samalla harjoitellaan tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamista. Myös lausetyyppien valikoimaa laajennetaan ja monipuolistetaan.

4. Erilaisia elinympäristöjä (rub4)

Kurssin aihepiireinä ovat asuminen erilaisissa ympäristöissä sekä luonto ja luonnonsuojelu. Puheen ymmärtämisessä ja puheilmaisussa tarvittavan kieliaineksen lisäksi harjoitellaan myös suorasanaisten tekstin ymmärtämistä ja tuottamista. Rakennevalikoimaa laajennetaan.

5. Vapaa-aika ja harrastukset (rub5)

Kurssin aihepiirejä ovat harrastukset, liikunta, ajanviete ja juhlat sekä niihin liittyvät palvelut. Puhumisen, puheen ymmärtämisen ja lukemisen taitojen ohella painotetaan myös kieltä, jota voidaan hyödyntää kirjallisessakin esityksessä, esimerkiksi aiempien tapahtumien kertomisessa.

6. Työ ja opiskelu (rub6)

Kurssilla tutustutaan keskeisimpään työhön ja työtilanteissa toimimiseen liittyvään kieleen. Aihealueita ovat esimerkiksi työpaikan hankkiminen, haastattelut, jokin ammattiala ja työyhteisö. Toisena aihepiirinä käsitellään koulutusta, opiskelua ja ammattiin valmistumista. Kieliaineksen valinnassa huomioidaan myös muodollisten tilanteiden vaatimaa sanastoa ja rakenteita. Kielenkäyttötilanteissa huomioidaan sekä suullinen että kirjallinen viestintä.

7. Terveys ja hyvinvointi (rub7)

Ihminen, keho, sairaudet, terveys ja terveydenhoito sekä niihin liittyvien palveluiden käyttö ovat keskeisenä aihepiirinä tällä kurssilla. Kieliaineksen valinnassa huomioidaan sekä suullinen että kirjallinen viestintä.

8. Kulttuuri ja kansainvälisyys (rub8)

Kurssilla käsitellään suomenruotsalaista ja muiden Pohjoismaiden kulttuuria, elämäntapoja ja ihmisiä sekä maiden välisiä yhteyksiä ja yhteistoimintaa henkilökohtaisella ja yhteisöllisellä tasolla. Varmistetaan lauseen perusrakenteen monipuolista hallintaa sekä suullisessa että kirjallisessa ilmaisussa.

6.5 Vieraat kielet (A-oppimäärä)

Vieraiden kielten opetus kehittää opiskelijoiden kulttuurien välisen viestinnän taitoja: se antaa heille kieleen ja sen käyttöön liittyviä tietoja ja taitoja ja tarjoaa heille mahdollisuuden kehittää opiskeltavan kielen kielialueen tai yhteisön kulttuuria koskevaa tietoisuuttaan, ymmärtämystään ja arvostustaan. Tällöin otetaan huomioon erityisesti

eurooppalainen identiteetti ja eurooppalainen monikielisyys ja -kulttuurisuus. Kielten opetus antaa opiskelijoille valmiudet kielten omaehtoiseen opiskeluun saattamalla heidät ymmärtämään, että viestintätaidon saavuttaminen edellyttää pitkäjänteistä ja monipuolista viestinnällistä harjoittelua. Vieraskieli oppiaineena on taito-, tieto- ja kulttuuriaine. Vieraiden kielten kurssikoodit muodostuvat kielten kirjaintunnusten, oppimäärien tasotunnusten ja kurssinumeroiden mukaan. Esimerkiksi ena3 tarkoittaa englannin kielen A-oppimäärän kurssia numero 3 perusopetuksessa.

6.5.1 Englanti

Opetuksen tavoitteet

A-oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- pystyy kirjoittamaan suppeita viestejä ja luettelomaisia kuvauksia hyvin tutuista aiheista
- tuntee kohdekulttuuria ja ymmärtää sitä omaa kulttuuritaustaansa vasten
- osaa viestiä ja toimia kohdekulttuurissa hyväksyttävällä tavalla tavanomaisissa arkipäivän tilanteissa
- tiedostaa arvojen kulttuurisidonnaisuuden

- käyttää erilaisia kielen opiskelulle tyypillisiä työtapoja ja strategioita ja osaa arvioida työskentelyään ja kielitaitoaan suhteessa tavoitteisiin sekä osaa tarvittaessa muuttaa työskentelytapojaan englannin kielessä
- ymmärtää pääajatuksia ja keskeisiä yksityiskohtia myös laajempaa yleistietoa
- sisältävästä kuullusta tai luetusta, selvästi jäsennetystä tekstistä
- selviytyy myös hiukan vaativammista epävirallisista keskustelutilanteista sekä pystyy kertomaan suullisesti ja kirjallisesti arkisista asioista, jotka sisältävät myös jonkin verran yksityiskohtia
- tiedostaa joitakin keskeisiä eroja kielen eri varianteista

Arviointi

Oppiaineen arvioinnissa otetaan huomioon kielitaidon kaikki alueet kurssikuvausten painotusten mukaisesti.

Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Kielen osaamisen taso taitotasokuvausasteikon (liite 1) mukaan:

- Kuullun ymmärtäminen B1.1
- Puhuminen A2.2
- Luetun ymmärtäminen B1.1
- Kirjoittaminen A2.2

Tavoitteena on myös, että aikuisopiskelija

- tuntee kohdekielen kielialueen elämänmuotoa ja historiaa
- käyttää säännöllisesti kielten opiskelun ja oppimisen kannalta tehokkaita työtapoja.

Kurssit

Aiheita käsitellään oman maan, opiskeltavan kielen kulttuurialueen ja kielestä ja aiheesta riippuen myös laajemmasta näkökulmasta niin, että opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuus vertailuihin sekä tilaisuus monipuolisesti hyödyntää aikuisen ihmisen kokemusmaailmaa opiskeltavan aineksen omaksumisessa. Aiheiden käsittelyssä otetaan lisäksi huomioon aihekokonaisuudet. Kullakin kurssilla voidaan käsitellä myös muita aiheita opiskelijoiden harrastuneisuuden, aikuisten vaihtelevien elämäntilanteiden ja toisaalta ajankohtaisuuden vaatimusten huomioon ottamiseksi.

Opiskelijoilla tulee olla jokaisella kurssilla tilaisuuksia kuunnella, lukea, puhua ja kirjoittaa erilaisia tarkoituksia varten, vaikka painotukset vaihtelevat kurseittain. Perusopetuksessa keskitytään keskeiseen sanastoon sekä lauseenmuodostuksen ja viestinnän kannalta kullekin kielelle ominaiseen keskeiseen kielioppiin. Äidinkielen ja opiskeltavan kielen viestinnän eroihin ja eroja selittäviin kulttuurisiin tekijöihin kiinnitetään huomiota. Kulttuurisen herkkyyden kehittymiseksi tulee opiskelijoita ohjata tiedostamaan oman toiminnan ja omien arvostuksien kulttuurisidonnaisuus.

Aikuisopiskelijoiden opiskelutaitoihin kiinnitetään huomiota jokaisella kurssilla. Heitä ohjataan tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijöinä ja kielen opiskelijoina. Heitä ohjataan käyttämään myös strategioita, jotka ovat tarkoituksenmukaisia heidän oman kehittymistarpeensa ja kulloisenkin opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta.

A-oppimäärän kursseilla 9–12 vankennetaan perusrakenteiden hallintaa. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät monipuolisesti jokapäiväiseen elämiseen ja asioimiseen, opiskeluun, työn hakemiseen ja työelämään kohdekulttuurissa.

Pakolliset kurssit:

1. Perhe ja lähiympäristö (ena1)

Kurssilla aloitetaan opiskeltavaan kieleen tutustuminen. Äänneitä, intonaatiota, sanastoa sekä lauseen perusrakennetta painotetaan. Aihepiireinä ovat yksinkertaisten henkilö tietojen antaminen ja itseä koskevien perustietojen kertominen. Harjoiteltava kieli on tuttavallista ja epämuodollista. Rakenteita harjoitellaan alustavasti. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja suullista viestintää, mutta myös tekstin ymmärtämisen ja kirjoittamisen harjoittelu käynnistyvät.

2. Sosiaaliset verkostot (ena2)

Kurssin aihepiireinä ovat erilaiset sosiaaliset tilanteet perheen, suvun ja ystävien kesken. Kurssilla harjoitellaan epävirallisissa sosiaalisissa tilanteissa tarvittavaa yksinkertaista kieltä, kuten tervehdyksiä, keskustelun aloittamista, kysymistä ja vastaamista. Painopiste on puheen ymmärtämisen ja suullisen taidon lisäämisessä. Rakenteiden harjoittelemisessa keskitytään opiskeltavan kielen lauseen perusidean hahmottamiseen.

3. Asioiminen ja palveluiden käyttö (ena3)

Kurssin aihepiireinä ovat palveluiden käyttö ja tarjoaminen. Esimerkiksi puhelinasiointia, neuvomista, tiedusteluja ja ostosten tekoa harjoitellaan. Edelleen painotetaan puheen ymmärtämistä ja suullista viestintää. Samalla harjoitellaan myös tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamista. Myös lausetyyppien valikoimaa laajennetaan ja monipuolistetaan.

4. Erilaisia elinympäristöjä (ena4)

Kurssin aihepiireinä ovat asuminen erilaisissa ympäristöissä sekä luonto ja luonnon-suojelu. Puheen ymmärtämisessä ja puheilmaisussa tarvittavan kieliaineksen lisäksi harjoitellaan myös suorasanaisten tekstin ymmärtämistä ja tuottamista. Rakennevalikoimaa laajennetaan.

5. Vapaa-aika ja harrastukset (ena5)

Kurssin aihepiirejä ovat harrastukset, liikunta, ajanviette ja juhlat sekä niihin liittyvät palvelut. Puhumisen, puheen ymmärtämisen ja lukemisen taitojen ohella painotetaan myös kieliainesta, jota voidaan hyödyntää kirjallisessakin esityksessä esimerkiksi aiempien tapahtumien kertomisessa.

6. Työ ja opiskelu (ena6)

Kurssilla tutustutaan keskeisimpään työhön ja työtilanteissa toimimiseen liittyvään kieleen. Aihealueita ovat esimerkiksi työpaikan hankkiminen, haastattelut, jokin ammattiala ja työyhteisö. Toisena aihepiirinä käsitellään koulutusta, opiskelua ja ammattiin valmistumista. Kieliaineksen valinnassa huomioidaan myös muodollisten tilanteiden vaatimaa sanastoa ja rakenteita. Kielenkäyttötilanteissa huomioidaan sekä suullinen että kirjallinen viestintä.

7. Terveys ja hyvinvointi (ena7)

Ihminen, keho, sairaudet, terveys ja terveydenhoito sekä niihin liittyvien palveluiden käyttö ovat keskeisenä aihepiirinä tällä kurssilla. Kieliaineksen valinnassa huomioidaan sekä suullinen että kirjallinen viestintä.

8. Kulttuuri ja kansainvälisyys (ena8)

Kurssilla käsitellään kohdemaan tai -maiden kulttuuria, erilaisia elämäntapoja ja ihmisiä sekä eri maiden välisiä yhteyksiä ja yhteistoimintaa henkilökohtaisella ja yhteisöllisellä tasolla. Lauseen perusrakenteen monipuolista hallintaa varmistetaan sekä suullisessa että kirjallisessa ilmaisussa.

Valinnaiset kurssit:

9. Kuuntelen ja ymmärrän kuulemaani (ena9)

Kurssilla keskitytään suullisen viestinnän harjoitteluun.

10. Luen ja ymmärrän lukemaani (ena10)

Kurssilla keskitytään tekstin ymmärtämisen harjoitteluun.

11. Kielitaito käyttöön (ena11)

Kurssilla harjoitellaan kielen käyttöä sekä suullisissa että kirjallisissa viestintätilanteissa.

12. Kielen rakenteet viestinnän selkärangana (ena12)

Kurssilla keskitytään rakenteiden ja sanaston harjoitteluun.

6.6 Matematiikka

Matematiikan opetuksella kehitetään aikuisopiskelijan kykyä havaita ja ymmärtää matematiikan merkitys maailmassa, tehdä perusteltuja päätelmiä ja harjoittaa matematiikkaa nykyisten ja tulevien elämäntilanteidensa tarpeita vastaavasti rakentavasti ajattelevana ja asioista välittävänä kansalaisena.

Perusopetuksessa matematiikan opetuksen tehtävänä on tarjota mahdollisuuksia matemaattisten käsitteiden, ajattelutapojen sekä yleisimmin käytettyjen ratkaisumenetelmien oppimiseen. Opetuksen tulee kehittää aikuisopiskelijan luovaa ja täsmällistä ajattelutapaa ja sen tulee ohjata aikuisopiskelijaa oivaltamaan asioita ja asiayhteyksiä sekä etsimään ratkaisuja ongelmiin. Lisäksi opetuksen tulee ohjata tavoitteelliseen toimintaan ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen.

Matematiikan opetuksen on edettävä systemaattisesti, ja sen tulee luoda kestävä pohja matematiikan käsitteiden ja rakenteiden omaksumiselle. Konkreettisuus toimii tärkeänä apuvälineenä yhdistettäessä aikuisopiskelijan kokemuksia ja ajattelujärjestelmiä matematiikan abstraktiin järjestelmään. Arkipäivän tilanteissa eteen tulevia ongelmia, joita on mahdollista ratkoa matemaattisen ajattelun tai toiminnan avulla, tulee hyödyntää tehokkaasti. Tieto- ja viestintätekniikkaa tulee käyttää aikuisopiskelijan oppimisprosessin tukemisessa.

Opetuksen tavoitteet

Matematiikan opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija oppii

- ymmärtämään matemaattisten käsitteiden ja sääntöjen merkityksen sekä oppii näkemään matematiikan ja reaali maailman välisiä yhteyksiä
- laskutaitoja ja ratkaisemaan matemaattisia ongelmia
- loogista ja luovaa ajattelua
- soveltamaan erilaisia ajatteluprosesseja ja menetelmiä tiedon hankintaan
- ilmaisemaan ajatuksensa yksiselitteisesti ja perustelevaan toimintaansa ja päätelmiään
- esittämään kysymyksiä ja päätelmiä havaintojen perusteella
- näkemään säännönmukaisuuksia
- loogista ajattelua vaativia toimintoja, kuten vertailua, järjestämistä, mittaamista, rakentamista, mallintamista, sääntöjen ja riippuvuuksien etsimistä sekä niiden esittämistä

- käyttämään luokittelua ja järjestämistä työkaluna sekä ajattelua tukevia piirroksia ja välineitä
- kombinatoristen ongelmien ratkaisemista eri menetelmillä
- tuntemaan matematiikan historiaa
- keskittyneeseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä toimimaan ryhmässä.

Kaikilla kursseilla harjoitellaan seuraavia ajattelun taitoja ja menetelmiä:

- loogista ajattelua vaativia toimintoja, kuten vertailua, järjestämistä, mittaamista, rakentamista, mallintamista, sääntöjen ja riippuvuuksien etsimistä sekä niiden esittämistä
- vertailussa ja riippuvuuksissa tarvittavien käsitteiden tulkintaa ja käyttöä
- matemaattisten tekstien tulkintaa ja tuottamista
- todistamisen pohjustamista: perusteltuja arvauksia ja kokeiluja, systemaattisia yrityksiä ja erehdyksiä, vääräksi osoittamista, suoraa todistusta
- luokittelun ja järjestämisen käyttöä työkaluna
- kombinatoristen ongelmien ratkaisemista eri menetelmillä
- ajattelua tukevien piirrosten ja välineiden käyttöä
- matematiikan historiaa.

Pakolliset kurssit

1. Luvut ja laskutoimitukset I (ma1)

Keskeiset sisällöt

- luonnolliset luvut, kokonaisluvut, rationaaliluvut, reaali- luvut
- vastaluku, itseisarvo, käänteisluku
- peruslaskutoimitusten varmentaminen
- aikalaskut, aikaväli
- alkuluku, luvun jakaminen alkutekijöihin, lukujen jaollisuussääntöjä
- murtolukujen supistaminen ja laventaminen ja desimaaliluvun esittäminen murtolukuna
- kertominen ja jakaminen desimaaliluvuilla ja murtoluvuilla

2. Luvut ja laskutoimitukset II (ma2)

Keskeiset sisällöt

- lausekkeiden sieventäminen
- prosenttilasku
- pyöristäminen ja arviointi sekä laskimen käyttö
- potenssi, eksponenttina kokonaisluku
- juuren käsite ja laskutoimituksia neliöjuurella

3. Lausekkeet ja yhtälöt (ma3)

Keskeiset sisällöt

- polynomien käsite, polynomien yhteen-, vähennys- ja kertolasku
- potenssilauseke ja sen sieventäminen
- muuttujan käsite, lausekkeen arvon laskeminen

- yhtälö, epäyhtälö, määrittelyjoukko, ratkaisujoukko
- ensimmäisen asteen yhtälön ratkaiseminen

4. Yhtälöt ja lukujonot (ma4)

Keskeiset sisällöt

- suhde ja verrannollisuus
- verranto
- yhtälöpari ja sen ratkaiseminen algebrallisesti
- vaillinaisen toisen asteen yhtälön ratkaiseminen
- lukujonojen tutkimista ja muodostamista

5. Funktiot (ma5)

Keskeiset sisällöt

- riippuvuuden havaitseminen ja sen esittäminen muuttujien avulla
- funktion käsite
- lukuparin esittäminen koordinaatistossa
- yksinkertaisten funktioiden tulkitseminen ja niiden kuvaajien piirtäminen koordinaatistoon
- funktion kuvaajan tutkimista: funktion nollakohta, suurin ja pienin arvo, kasvaminen ja läheneminen
- lineaarinen funktio
- suoraan ja kääntäen verrannollisuus
- yhtälöparin ratkaiseminen graafisesti

6. Geometria (ma6)

Keskeiset sisällöt

- tasokuvioiden nimeäminen ja luokittelu
- kolmioihin ja nelikulmioihin liittyviä käsitteitä
- säännölliset monikulmiot
- ympyrä ja siihen liittyvät käsitteet
- tasokuvioiden piirin ja pinta-alan laskeminen
- mittayksiköt ja muuntaminen
- symmetria suoran ja pisteen suhteen
- yhtenevyyskuvauksia: peilaukset, kierto ja siirto tasossa
- kolmion ja ympyrän välisiä yhteyksiä

7. Geometria ja trigonometria (ma7)

Keskeiset sisällöt

- geometrista konstruointia
- kulmien välisiä yhteyksiä
- yhdenmuotoisuus ja yhtenevyys
- Pythagoraan lause
- trigonometriaa ja suorakulmaisen kolmion ratkaiseminen
- kappaleiden nimeäminen ja luokittelu

- kappaleen tilavuuden ja pinta-alan laskeminen

8. Todennäköisyys ja tilastot (ma8)

Keskeiset sisällöt

- todennäköisyyden käsite
- frekvenssi ja suhteellinen frekvenssi
- keskiarvon, tyyppiarvon ja mediaanin määrittäminen
- hajonnan käsite
- diagrammien tulkinta
- tietojen kerääminen, muuntaminen ja esittäminen käyttökelpoisessa muodossa

Valinnainen kurssi

9. Lausekkeita ja yhtälöitä II (ma9)

Keskeiset sisällöt

- polynomien yhteen- ja vähennyslaskun kertaus
- polynomien kertolaskun kertaus
- binomikaavat
- polynomien jakolasku
- polynomien jakaminen tekijöihin
- rationaalilausekkeen sieventäminen
- yhtälöitä

Päätöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Ajattelun ja työskentelyn taidot

Opiskelija

- huomaa eri tapauksien yhtäläisyydet ja säännönmukaisuudet
- osaa käyttää puheessaan loogisia elementtejä kuten ja, tai, jos niin, ei, on olemassa, ei ole olemassa
- osaa päätellä yksinkertaisten väitelauseiden totuusarvon
- osaa muuntaa yksinkertaisen tekstimuodossa olevan ongelman matemaattiseen esitysmuotoon ja tehdä suunnitelman ongelman ratkaisemiseksi, ratkaista sen ja tarkistaa tuloksen oikeellisuuden
- osaa myös käyttää luokittelua matemaattisten ongelmien ratkaisuihin
- osaa esittää järjestelmällisesti mahdolliset ratkaisuvaihtoehdot taulukkoa taikka puu-, polku- tai muuta diagrammia käyttäen.

Luvut ja laskutoimitukset

Opiskelija osaa

- arvioida mahdollista tulosta sekä laatia suunnitelman laskun ratkaisemisesta, ja hänellä on luotettava peruslaskutaito
- korottaa luvun potenssiin, jonka eksponenttina on luonnollinen luku ja pystyy jakamaan luvun alkutekijöihinsä
- ratkaista tehtäviä, joissa tarvitaan neliöjuurta

- käyttää prosenttilaskua ja muita laskutoimituksia arkielämässä eteen tulevien ongelmien ratkaisussa.

Algebra

Opiskelija osaa

- ratkaista ensimmäisen asteen yhtälön
- sieventää algebrallisia lausekkeita ja kertoa polynomin vakiolla
- potenssien laskutoimitukset
- muodostaa yksinkertaisesta arkielämään liittyvästä ongelmasta yhtälön ja ratkaista sen algebrallisesti tai pääättelemällä
- käyttää yhtälöparia yksinkertaisten ongelmien ratkaisemiseen
- arvioida tuloksen järkevyyttä sekä tarkastaa ratkaisunsa eri vaiheet.

Funktiot

Opiskelija

- osaa määrittää pisteen koordinaatit koordinaatistosta
- osaa laatia taulukon lukupareista annetun säännön mukaan
- osaa ratkaista lineaarisen funktion nollakohdan
- osaa jatkaa lukujonoa annetun säännön mukaan ja pystyy kertomaan sanallisesti yleisen säännön annetun lukujonon muodostumisesta
- tietää suoran yhtälön kulmakertoimen ja vakion merkityksen sekä osaa määrittää kahden suoran leikkauspisteen piirtämällä.

Geometria

Opiskelija osaa

- tunnistaa eri geometriset muodot ja tuntee niiden ominaisuudet
- soveltaa oppimiansa piirin, pinta-alan ja tilavuuden laskutapoja
- käyttää harppia ja viivoitinta yksinkertaisten geometrinen konstruktioiden tekemiseen
- löytää yhdenmuotoisia ja yhteneviä sekä symmetrisiä kuvioita ja pystyy sovelta-
maan tätä taitoa kolmioiden ja nelikulmioiden ominaisuuksien tutkimisessa
- soveltaa kahden kulman välisiä yhteyksiä yksinkertaisissa tilanteissa
- käyttää Pythagoraan lausetta ja trigonometriaa suorakulmaisen kolmion osien ratkaisemiseen
- suorittaa mittauksia ja niihin liittyviä laskelmia arkielämässä sekä osaa muuntaa tavanomaisimpia mittayksiköitä.

Tilastot ja todennäköisyys

Opiskelija osaa

- lukea erilaisia taulukoita ja diagrammeja sekä osaa määrittää annetusta aineistosta frekvenssit, keskiarvon, mediaanin ja tyyppiarvon
- määrittää mahdollisten tapausten lukumäärän ja osaa järjestää yksinkertaisen empiirisen tutkimuksen todennäköisyydestä sekä ymmärtää todennäköisyyden ja satunnaisuuden merkityksen arkielämän tilanteissa.

6.7 Biologia

Biologian opetuksessa tutkitaan elämää, sen ilmiöitä ja edellytyksiä. Opetus syventää aikuisopiskelijan luonnontuntemusta ja antaa ymmärryksen luonnon perusilmiöistä. Opetus kehittää opiskelijan luonnontieteellistä ajattelua, herättää kiinnostusta biotieteisiin sekä edistää opiskelijan luonnon monimuotoisuutta säilyttävää ja ympäristö vastuullista käyttäytymistä.

Opiskelija tutustuu evoluutioon, ekologian perusteisiin sekä ihmisen rakenteeseen ja elintoimintoihin. Opiskelijaa ohjataan kiinnittämään huomiota ihmisen ja muun luonnon välisiin vuorovaikutussuhteisiin sekä korostetaan ihmisen vastuuta luonnon monimuotoisuuden suojelussa.

Opetuksen tavoitteet

Biologian opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija oppii

- kuvaamaan elämän perusilmiöitä
- hahmottamaan ekosysteemien rakennetta ja toimintaa
- selvittämään ihmisen perusrakenteen ja keskeiset elintoiminnot sekä ymmärtämään seksuaalisuuden biologisen perustan
- tuntemaan perinnöllisyyteen liittyviä keskeisiä käsitteitä
- tunnistamaan ympäristömuutoksia, pohtimaan niiden syitä ja esittämään ongelmien ratkaisumahdollisuuksia
- ymmärtämään ympäristönsuojelun keskeiset tavoitteet ja luonnonvarojen kestävän käytön periaatteet sekä arvostamaan luonnon monimuotoisuutta.

Valinnaiset kurssit

1. Elämä ja evoluutio (bi1)

Keskeiset sisällöt

- solun rakenne ja toiminta
- elämän perusilmiöt ja edellytykset
- eliökunnan synty ja kehitys sekä eliökunnan järjestelmä
- biotekniikan mahdollisuudet ja niihin liittyvät eettiset kysymykset

2. Ekosysteemit ja ympäristönsuojelu (bi2)

Keskeiset sisällöt

- ekosysteemit, niiden rakenne ja toiminta
- metsä- tai vesiekosysteemi, niiden ravintoverkostot ja keskeiset lajit
- kestävä metsä- ja vesitalous
- ympäristönsuojelun sisältö ja tavoitteet
- jokamiehenoikeudet

3. Ihminen (bi3)

Keskeiset sisällöt

- ihmisen rakenne ja keskeiset elintoiminnot

- perimän ja ympäristön merkitys ihmisen ominaisuuksien kehittämisessä
- terveelliset ja kuluttavat elintavat sekä ympäristön terveysriskit

Päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Elämä ja evoluutio

Opiskelija osaa

- erottaa toisistaan kasvi- ja eläinsolun sekä nimetä keskeisiä solurakenteita ja mainita niiden tehtäviä
- selvittää fotosynteesin ja kuvata sen merkityksen eliökunnan kannalta
- kuvata kasvien, eläinten, sienten ja mikrobien lisääntymistä
- selostaa evoluution peruspiirteet ja ihmisen evoluution vaiheet
- jäsentää eliökunnan pääryhmiin ja perustella ryhmittelyä.

Ekosysteemit ja ympäristönsuojelu

Opiskelija osaa

- selvittää ekosysteemin perusrakenteen ja toiminnan
- kuvata metsä- tai järviyyppejä ja tunnistaa niiden keskeisiä lajeja
- kuvata esimerkein luonnon monimuotoisuutta ja perustella sen merkitystä ekologisen kestävyyskannalta sekä tuntee metsien kestävä käytön periaatteet
- selvittää ympäristönsuojelun tavoitteita ja merkitystä
- mainita esimerkkejä luonnonympäristön muuttumisesta ja tietää, millä tavalla voi itse toimia kestävä kehityksen tavoitteiden mukaisesti.

Ihminen

Opiskelija osaa

- kuvata ihmisen tärkeimpien kudosten, elinten ja elimistöjen rakenteen ja toiminnan pääpiirteet
- selvittää pääpiirteissään sukupuolisolujen synnyn, yhdyntän, hedelmöityksen, raskauden kulun ja synnytyksen
- käyttää periytymiseen liittyviä keskeisiä käsitteitä
- kuvata seksuaalisuuden erilaisia ilmenemismuotoja.

6.8 Maantieto/maantiede

Maantiedon/maantieteen opetus kehittää opiskelijan maantieteellistä maailmankuvaa ja ohjaa häntä jäsentämään ympäröivää maailmaa. Opetuksen tavoitteena on kehittää opiskelijan kykyä tarkastella luonnonympäristöä, rakennettua ympäristöä ja sosiaalista ympäristöä. Opiskelijaa ohjataan tiedostamaan luonnon ja ihmistoiminnan vuorovaikutussuhteita sekä tarkastelemaan maailmaa muuttavana ja kulttuurisesti monimuotoisena elinympäristönä. Opetuksen tulee kehittää opiskelijan valmiuksia toimia aktiivisena ja kestäväan elämäntapaan sitoutuneena kansalaisena.

Maantiedon opetuksessa tutkitaan maapalloa ja sen erilaisia alueita sekä alueellisia ilmiöitä. Maantiedon opetuksen tavoitteena on lisätä opiskelijan kulttuurien tuntemusta ja kehittää kykyä ymmärtää ihmisten elämän ja elinympäristöjen erilaisuutta maapal-

lolla. Opetuksen tulee ohjata opiskelijaa seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia maailmassa ja arvioimaan niiden vaikutusta luontoon ja ihmisen toimintaan.

Opetuksen tavoitteet

Maantiedon opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- oppii käyttämään ja tulkitsemaan karttoja, diagrammeja, tilastoja ja muita maantieteellisiä tietolähteitä ja myös itse esittämään ja havainnollistamaan maantieteellistä tietoa
- oppii ymmärtämään luonnon ja ihmisen toiminnan vuorovaikutusta Suomessa, Euroopassa ja muualla maailmassa sekä oppii tietämään syyt, jotka ohjaavat ihmisen toimintojen sijoittumista
- ymmärtää ja osaa arvostaa kulttuurien erilaisuutta Suomessa ja muualla maailmassa
- tuntee aluesuunnittelun keinoja ja tietää, miten itse voi vaikuttaa oman lähiympäristönsä kehittämiseen
- oppii ymmärtämään ja kriittisesti arvioimaan uutistietoa maailmanlaajuisista ympäristö- ja kehityskysymyksistä sekä oppii toimimaan itse kestävästä kehityksestä mukaisesti.

Valinnaiset kurssit

1. Kotiplaneettamme Maa (ge1)

Keskeiset sisällöt

- maapallon luonnonmaantieteellinen ja kulttuurimaantieteellinen karttakuva
- maan sisäiset ja ulkoiset tapahtumat sekä ihmisen toiminnan alueelliset piirteet maapallolla
- maailman alueellinen jäsentäminen: vyöhykkeisyyden tarkastelu kahden tai useamman maanosan avulla, maanosien luonnonolot ja ihmisen toiminta sekä maapallon erilaiset kulttuurialueet
- maapallonlaajuiset ympäristö- ja kehityskysymykset sekä niiden ratkaisumahdollisuudet

2. Eurooppa (ge2)

Keskeiset sisällöt

- Euroopan karttakuvan, luonnonolojen, maiseman ja ihmisen toiminnan peruspiirteet sekä niiden vuorovaikutus Euroopan eri alueilla
- Euroopan ympäristö- ja kehityskysymykset
- Euroopan maantieteellinen tarkastelu osana maailmaa

3. Suomi maailmassa (ge3)

Keskeiset sisällöt

- Suomen karttakuva ja maisema
- luonnon ja ihmisen toiminnan vuorovaikutus Suomen eri alueilla sekä rakennettu ympäristö ja perinnemaisemat
- Suomen väestö ja vähemmistökulttuurit

- aluesuunnittelun merkitys ja erilaiset vaikuttamismahdollisuudet omassa lähiympäristössä, kunnassa ja koko Suomessa
- Suomi osana maailmaa: ympäristökysymykset sekä taloudelliset, poliittiset ja kulttuuriset kysymykset
- oman lähiympäristön tai kotikunnan pienimuotoinen tutkiminen: luonnonympäristö, rakennettu ympäristö ja sosiaalinen ympäristö

Päätösarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Maantieteelliset taidot

Opiskelija osaa

- käyttää ja tulkita fyysisiä karttoja ja teemakarttoja
- havainnollistaa maantieteellistä tietoa kuvien, karttojen ja diagrammien avulla.

Maailman jäsentäminen

Opiskelija osaa

- hahmottaa ja jäsentää maailmaa sekä tunnistaa eri maanosien luonnon- ja kulttuurimaantieteelliset piirteet
- kuvata kehittyneisyseroja maailmassa ja esittää keinoja niistä johtuvien ongelmien ratkaisemiseksi
- soveltaa maantieteellistä tietoa ajankohtaisten tapahtumien analysointiin.

Euroopan jäsentäminen

Opiskelija osaa

- kuvata Euroopan eri alueiden luonnonoloja ja ihmisen toimintaa sekä ymmärtää Euroopan maisemallisen ja kulttuurisen rikkauden
- ymmärtää, että Eurooppa on vuorovaikutuksessa maailman muiden alueiden kanssa.

Suomen jäsentäminen

Opiskelija osaa

- selvittää, miten Suomen luonnonmaisemat ovat muotoutuneet ja miten luonnonolot vaikuttavat ihmisen toimintaan eri alueilla
- selvittää asutuksen ja elinkeinojen alueellisia piirteitä Suomessa
- tunnistaa oman kulttuurin piirteitä sekä tuntee Suomen ja lähialueiden vähemmistökuultuureja
- kuvata sitä, miten Suomi on vuorovaikutuksessa omien lähialueidensa sekä Euroopan ja koko maailman kanssa.

Yhteinen ympäristö

Opiskelija osaa

- selvittää, mitkä ovat keskeiset oman lähiympäristön ja Suomen ympäristöongelmat ja niiden ratkaisumahdollisuudet
- kuvata maapallonlaajuisia ympäristöongelmia ja niiden ratkaisumahdollisuuksia

- kuvata omia vaikutusmahdollisuuksiaan ympäristön tilan parantamiseksi
- selvittää, mitä aluesuunnittelu ja kaavoitus tarkoittavat, sekä tietää kansalaisen mahdollisuudet vaikuttaa osallistuvan suunnittelun keinoin oman ympäristönsä kehitykseen.

6.9 Fysiikka

Fysiikka on empiirinen luonnontiede, jossa luonnon perusrakennetta ja -ilmiöitä pyritään ymmärtämään ja selittämään käyttämällä luonnosta kokeellisin menetelmin saatavaa tietoa. Tavoitteena on löytää luonnossa yleispäteviä lainalaisuuksia ja esittää ne matemaattisina malleina.

Fysiikan opiskelulle luonteenomainen kokeellisuus voi olla aihepiirin, opetuksen vaiheen ja välineiden mukaan opiskelijoiden omakohtaista työskentelyä, opettajan esittämiä demonstraatioita, vierailujen, videoiden tai vain kerronnan kautta tapahtuvaa toimintaa. Kokeellisuudella tuetaan opiskelijaa omaksumaan uusia luonnontieteellisiä käsitteitä, periaatteita ja malleja. Aikuisopiskelijalle voi hänen päivittäisessä toimintaympäristössään tarjoutua mahdollisuuksia soveltaa oppimaansa fysiikan tarkastelutapaa ja kokeellisuutta käytännössä.

Luonnontieteiden opiskelussa tiedon hankkimiseen käytetään kokeellisia menetelmiä, erilaisia tiedon lähteitä sekä tapoja käsitellä tietoa. Fysikaalisen tiedon lähteenä on ensisijaisesti luonto. Aikuisopiskelijalle luonnontieteellisen tiedon lähteinä ovat lisäksi oppi- ja tietokirjat, digitaaliset tietovarannot ja alan asiantuntijat sekä oma työ- ja toimintaympäristö.

Fysiikan opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin elämän eri tilanteissa. Opetus antaa oppilaalle valmiuksia keskustella ja kirjoittaa fysiikan ja teknologian tiedonalaan kuuluvista asioista ja ilmiöistä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen sekä auttaa häntä ymmärtämään fysiikan ja teknologian merkityksen jokapäiväisessä elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa.

Fysiikan opiskelu tukee opiskelijan persoonallisuuden kehittymistä ja maailmankuvan muodostamista.

Opetuksen tavoitteet

Fysiikan opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija oppii

- tuntemaan luontoa
- työskentelemään luovasti ja kekseliäästi fysiikan laboratorioissa ja luonnossa hankkiessaan tietoa mittauksia tekemällä sekä muodostamaan yksinkertaisia malleja
- ymmärtämään ja soveltamaan hankkimaansa tietoa
- muodostamaan kokonaiskuvaa fysiikasta sen eri osa-alueisiin liittyvän tietämisen, ymmärtämisen ja soveltamisen kautta
- tutkimaan luonnonilmiöitä turvallisesti ja yhdessä toisten kanssa

- suunnittelemaan ja tekemään luonnontieteellisen tutkimuksen, jossa vakioidaan ja varioidaan luonnonilmiöissä vaikuttavia muuttujia ja selvitetään muuttujien välisiä riippuvuuksia
- käyttämään erilaisia graafisia ja algebrallisia malleja ilmiöiden selittämisessä, ennusteiden tekemisessä ja ongelmanratkaisussa myös tieto- ja viestintäteknikkaa hyväksi käyttäen
- ymmärtämään keksintöjen vaikutuksen yrittäjyyteen, uuden teknologian luomiseen, yhteiskunnan kehitykseen ja uusien työpaikkojen syntymiseen.

Valinnaiset kurssit

1. Liike ja työ (fy1)

Keskeiset sisällöt

- SI-järjestelmä, perussuureet
- mittaaminen ja tiedonhankinta fysiikassa, taulukoiden ja graafisten esitysten käyttö
- liike, tasaisen ja tasaisesti kiihtyvän liikkeen mallit, liikenneturvallisuus
- mekaniikan peruslait
- kappaleen massa ja paino, tiheys ja tiheyden vaikutukset esimerkiksi kellumiseen ja kuumailmapallon toimintaan
- vuorovaikutus ja niistä syntyvät voimat sekä niistä aiheutuvat liike- ja tasapainoilmiöt sekä niiden esiintyminen ympäristössä, kuten yksinkertaisissa koneissa
- voiman tekemä työ, kuten nostotyö, siirtotyö ja kitkatyö, työn ja energian välinen yhteys
- teho
- mekaaninen energia
- energian säilymislaki

2. Värähdysliike ja lämpö (fy2)

Keskeiset sisällöt

- erilaiset värähdys- ja aaltoliikkeiden perusilmiöt, jaksolliset värähtelijät ympäristössämme sekä aaltoliikkeen synty ja vastaanottaminen sekä havaitseminen, heijastuminen ja taittuminen sekä niihin liittyvät ominaisuudet, suureet ja lait
- ääniaaltojen luonne, merkitys, taajuus ja heijastuminen
- kaiku ja kaikuluotaus
- äänen voimakkuus, melu ja ääniturvallisuus
- valon luonne, merkitys ja sovellukset
- esineiden näkyminen, valon nopeus, heijastuminen ja taittuminen, kokonaisheijastus, valo tiedonsiirrossa, varjot, auringonpimennys, kuunpimennys
- optisten laitteiden toimintaperiaatteita, esimerkiksi tasopeilin ja pallopeilien muodostamat kuvat
- silmän näkövirheiden korjaaminen
- kappaleiden ja aineiden lämpenemiseen ja jäähtymiseen liittyvät ilmiöt sekä niiden kuvaaminen tarkoituksenmukaisilla käsitteillä ja laeilla sekä lämpöilmiöiden merkitys ja sovellukset
- lämmön luonne, lämpötila, lämpölaajeneminen
- lämpömäärä, ominaislämpökapasiteetti

- lämmön varastoituminen, johtuminen ja siirtyminen
- sulaminen, kiehuminen
- energian säilyminen ja huononeminen, lämpö energiamuotona

3. Sähkö ja luonnon rakenteet (fy3)

Keskeiset sisällöt

- kappaleiden väliset sähköiset ja magneettiset voimat
- johteet ja eristeet
- tasavirtapiiri ja virtapiirin peruskäsitteet, kuten sähkövirran kiertokulku, jännite, resistanssi
- jännitteen ja sähkövirran välineen yhteys, Ohmin laki, resistiivisyys, vastusten kytkennät
- sähköenergia, teho ja sähkölaskun muodostuminen, sähköenergian säästö
- sähkövirran vaikutukset, kuten lämpövaikutus, valovaikutus ja kemiallinen vaikutus ja liikeilojen muutokset ja magneettinen vaikutus
- vaihtovirta
- sähkömagneettinen induktio ja sen käyttö energian siirrossa, muuntaja, eri energialajien muuntuminen sähköenergiaksi voimalaitoksissa, erilaisten voimalaitosten etuja ja haittoja
- sähkön käyttö kotona, sähköinen viestintä
- sähköturvallisuus jokapäiväisessä elämässä ja tekniikassa
- luonnon rakenteet ja mittasuhteet, ytimen rakenne, atomin rakenne, aineen rakenne, Aurinkokunta ja maailmankaikkeus
- rakenneosia koossa pitävät vuorovaikutukset sekä energian sitoutuminen ja vapautuminen rakenneosien välisissä prosesseissa
- radioaktiivisten aineiden hajoaminen, fissio ja fuusio, ionisoiva säteily ja muut säteilylajit ja sen vaikutus elolliseen luontoon sekä säteilyltä suojautuminen
- energian muuntuminen energiamuodosta toiseen, energian säilyminen erilaisissa tapahtumissa, kuten puun palamisessa ja kiven putoamisessa

Päätöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Luonnon tutkimisen taidot

Opiskelija

- osaa työskennellä turvallisesti, ohjeita noudattaen ja yhdessä toisten kanssa
- osaa tehdä luonnontieteellisen tutkimuksen annetun ohjeen mukaan sekä suunnitella yksinkertaisia kokeita, sopia työnjaosta ja tehtävistä sekä osaa asettaa tavoitteita tai päämääriä yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa
- osaa laatia pienimuotoisia tutkimusselostuksia, esittää tulokset esimerkiksi taulukojen ja graafien avulla sekä tulkita niitä
- osaa tehdä kontrolloidun kokeen ja arvioida koejärjestelyn toimivuutta sekä tulosten luotettavuutta, tarkkuutta ja mielekkyyttä
- tietää, että fysiikka on perusluonnontiede, ja että fysiikan tietoja ja kokeellista tiedonhankintamenetelmää käytetään muissa luonnontieteissä ja tekniikassa.

Liike ja työ

Opiskelija

- osaa tutkia erilaisia vuorovaikutus- ja liikeilmiöitä sekä käyttää niitä kuvaavia suureita, kuten aika, matka, nopeus, kiihtyvyys ja voima
- osaa tehdä graafisia esityksiä sekä tulkita niitä sekä käyttää tasaisen liikkeen mallia liikettä koskevien ennusteiden tekemiseen ja keskinopeuden yhtälöä matkan tai ajan arviointiin ja laskemiseen
- ymmärtää yksinkertaisten mekaanisten koneiden toimintaperiaatteen ja tietää mekaanisten koneiden ja erilaisten rakenteiden sovelluksia
- osaa käyttää kappaleiden ja aineiden ominaisuuksia kuvaavia suureita ja osaa selittää niiden avulla havaitsemiaan ilmiöitä
- tuntee työn ja energian välisen yhteyden
- ymmärtää liikenneturvallisuutta koskevien määräysten fysikaalisen perustan.

Värähdysliike ja lämpö

Opiskelija

- tunnistaa aaltoliikkeitä ja niille luonteenomaisia ilmiöitä
- tunnistaa erilaisia jaksollisia ilmiöitä ja värähtelijöitä ympäristöstään ja niille ominaisia ilmiöitä sekä osaa luonnehtia kyseessä olevia ilmiöitä niitä kuvaavien suureiden avulla
- osaa tutkia valon heijastumista ja taittumista sekä selittää valonsädettä mallina käyttäen erilaisia näkemiseen liittyviä ilmiöitä ja peilien ja linssien toimintaa
- ymmärtää äänen ja valon merkityksen ihmisen ja yhteiskunnan kannalta, esimerkiksi melu ja siltä suojautuminen sekä valo tiedonsiirrossa.
- tunnistaa ympäristöstä lämmön siirtymiseen ja varastoitumiseen liittyviä ilmiöitä ja osaa tulkita niitä
- osaa luonnehtia lämpöopin perusilmiöitä, kuten lämpölaajenemista ja kappaleen lämpenemistä, niitä kuvaavien suureiden ja kokeellisten lakien avulla
- osaa käyttää lämpenemisen, olomuodon muutosten ja lämpölaajenemisen lakeja tarkastellessaan ja selittäessään ympäristössään tapahtuvia lämpöilmiöitä.

Sähkö ja luonnon rakenteet

Opiskelija

- osaa sähkölaitteiden ja lämpöä tuottavien laitteiden turvallisen ja taloudellisen käytön periaatteet sekä osaa arvioida ja laskea eritehoisten sähkölaitteiden käyttökustannuksia
- ymmärtää jännitteen ja sähkövirran välisen yhteyden suljetussa virtapiirissä ja vastuksien vaikutuksen sähkövirran suuruuteen sekä osaa tehdä ennusteita virtapiirin toiminnasta ja käyttää kytkentäkaaviota virtapiirin mallina
- tuntee sovelluksia, kuten sähkölaitteita ja sähköistä viestintää
- tuntee sähköän tuotantoon ja siirtoon liittyviä prosesseja, kuten muuntajan toimintaa, osaa selittää energian muuntumisen voimalaitoksessa sekä arvioida erilaisten voimalaitosten hyötyjä ja haittoja.
- tuntee säteilylajit ja säteilyn vaikutuksia, pystyy erottamaan vaaralliset säteilylajit vaarattomista ja osaa suojautua säteilyltä
- hahmottaa rakenneosien ketjun ja mittasuhteita alkeishiukkasista galakseihin ja osaa havainnollistaa näitä rakenteita ja järjestelmiä sopivilla malleilla

- osaa käyttää keskusteluissaan keskeisiä fysiikan käsitteitä muun muassa energia, vuorovaikutus ja säteily
- ymmärtää energian säilymisen periaatteen sekä osaa antaa esimerkkejä energian muuntumisesta erilaisissa prosesseissa, kuten puun palamisessa ja kiven putoamisessa.

6.10 Kemia

Kemian opetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus auttaa ymmärtämään jokapäiväistä elämää, luontoa ja teknologiaa sekä antaa opiskelijalle valmiuksia tehdä jokapäiväisiä valintoja ja keskustella erityisesti energian tuotantoon, ympäristöön ja teollisuuteen sekä tuotteiden elinkaareen liittyvistä asioista. Opetus välittää kuvaa kemiasta yhtenä keskeisenä perusluonnontieteenä, joka pyrkii tutkimaan ja kehittämään materiaaleja, menetelmiä, laitteita ja prosesseja kestäväen kehityksen edistämiseksi. Kemian opetukselle luonteenomaista on kemiallisten ilmiöiden ja aineiden ominaisuuksien havaitseminen ja tutkiminen kokeellisesti, ilmiöiden tulkitseminen ja selittäminen mallien ja rakenteiden avulla, ilmiöiden kuvaaminen kemian merkkikielillä sekä ilmiöiden mallintaminen ja matemaattinen käsittely.

Monipuolisin työtavoin ja arviointimenetelmin opiskelijoita ohjataan aktiiviseen kemian tietojen ja taitojen kehittämiseen. Kemian opetuksen toteutuksessa otetaan huomioon aikuisopiskelijoiden lähtötaso ja opiskeluvälmiudet sekä luodaan myönteinen kuva kemiaa ja sen opiskelua kohtaan.

Opetuksen tavoitteet

Kemian opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- osaa käyttää luonnontieteissä käytettäviä tyypillisiä tiedonhankinnan menetelmiä, myös tieto- ja viestintätekniikkaa, sekä arvioida tiedon luotettavuutta ja merkitystä
- osaa tulkita ja esittää tutkimustuloksia
- tuntee aineiden tasapainoon ja kiertokulkuun liittyviä prosesseja sekä ymmärtää niiden merkityksen luonnolle ja ympäristölle
- osaa käyttää ja tulkita kemian merkkikieltä
- tuntee aineiden ominaisuuksia kuvaavia fysikaalisia ja kemiallisia käsitteitä ja osaa käyttää niitä
- osaa käyttää aineen rakennetta ja kemiallisia sidoksia kuvaavia käsitteitä ja malleja
- osaa kuvailla ja mallintaa kemiallisia reaktioita reaktioyhtälöiden avulla
- osaa soveltaa tietojaan käytännön tilanteissa ja valinnoissa
- tuntee kemian ilmiöiden ja sovellusten merkityksen sekä ihmiselle että yhteiskunnalle.

Valinnaiset kurssit

1. Ilma ja vesi (ke1)

Keskeiset sisällöt

- ilmakehän aineet ja niiden merkitys ihmiselle ja luonnon tasapainolle
- vesi ja veden ominaisuuksia, kuten happamuus ja emäksisyys

- aineiden paloherkkyys, palamisreaktio, sen kuvaaminen kemian merkkikielellä sekä palamistuotteiden ominaisuudet ja vaikutukset ympäristössä
- alkuaineiden ja yhdisteiden ominaisuuksien ja rakenteiden selittäminen atomimallin avulla

2. Raaka-aineet ja tuotteet (ke2)

Keskeiset sisällöt

- tärkeimmät maankuoresta saatavat alkuaineet ja yhdisteet ja niiden ominaisuuksia sekä tuotteiden valmistus, käyttö, riittävyys ja kierrätettävyys
- sähkökemiallisia ilmiöitä, sähköpari, elektrolyysi ja niiden sovellukset
- alkuaineiden ja yhdisteiden merkitseminen, luokittelu ja erottaminen sekä reaktiionopeuksien vertailu
- reaktioyhtälöiden tulkitseminen sekä yksinkertaisten reaktioyhtälöiden tasapainottaminen

3. Elämän kemiaa (ke 3)

Keskeiset sisällöt

- fotosynteesi ja palaminen, energialähteet
- orgaanisten yhdisteiden hapettumisreaktioita ja reaktiotuotteita, kuten alkoholit ja karboksyylihapot sekä niiden ominaisuudet ja käyttö
- hiilivedyt, öljynjalostusteollisuus ja sen tuotteet
- hiilihydraatit, valkuaisaineet, rasvat, niiden koostumus ja merkitys ravintoaineina sekä teollisuuden raaka-aineina
- pesu- ja kosmeettiset aineet ja tekstiilit

Päätösarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Opiskelija

- tuntee työturvallisuutta koskevat määräykset, kemikaalien varoitusmerkinnät sekä osaa tulkita käyttöturvallisuustiedotteita
- osaa esittää koe- ja tutkimustuloksia sekä tulkita niitä
- tuntee aineiden kiertoprosesseja ja niiden aiheuttamia ilmiöitä luonnossa ja ympäristössä, esimerkiksi hiilen kiertokulku, kasvihuoneilmiö ja happamoituminen
- tuntee kemian ilmiöiden ja sovellusten merkityksen ihmiselle ja yhteiskunnalle, esimerkiksi fotosynteesin merkityksen elollisen luonnon energiavarannolle sekä korroosion ja korroosiolta suojaamisen merkityksen rakentamisessa ja metalliteollisuudessa
- tuntee ympäristöön vaikuttavia aineita, niiden lähteitä, leviämistapoja ja vaikutuksia ihmisen ja luonnon hyvinvointiin, esimerkiksi fossiilisten polttoaineiden palamistuotteita ja raskasmetalleja
- tuntee kemian teollisuuden eri aloja, kuten metalli- ja puunjalostusteollisuus, sekä niiden tuotteita ja niiden merkityksen jokapäiväisessä elämässä
- osaa tulkita tavaraselosteita, selittää tuotteen elinkaaren ja osaa tehdä valintoja kuluttajana
- osaa käyttää oikeita käsitteitä kuvaillessaan aineiden ominaisuuksia ja kemiallisia ilmiöitä, esimerkiksi happamuutta, sähkönjohtokykyä ja olomuodon muutoksia

- osaa tutkia aineiden ominaisuuksia ja käyttää tuloksia alkuaineiden ja yhdisteiden luokittelussa, tunnistamisessa ja erottamisessa, esimerkiksi epäjalot ja jalot metallit
- osaa kuvata atomia, kemiallisia sidoksia ja yhdisteitä asianmukaisia malleja käyttäen
- osaa tulkita yksinkertaisia reaktioyhtälöitä ja kirjoittaa esimerkiksi hiilen palamisreaktion yhtälön
- osaa tehdä päätelmiä aineen reaktioherkyydestä atomin uloimman elektronikuoren rakenteen tai alkuaineen paikan perusteella jaksollisessa järjestelmässä.

6.11 Uskonto

Kaikki uskontosidonnaiset ryhmät

Uskonnonopetuksen keskeinen tehtävä on syventää aikuisopiskelijan oman uskonnon ja sen kulttuuriperinnön tuntemusta. Opiskelussa perehdytään uskonnosta nousevaan elämäkatsomukselliseen ja eettiseen ajatteluun. Muihin uskontoihin tutustutaan niiden omista lähtökohdista käsin. Uskonnonopetuksessa uskontoa tarkastellaan laajasti osana kulttuuria ja yhteiskuntaa sekä yhteisön ja yksilön elämää.

Uskonnonopetus on erilaisia näkemyksiä huomioon ottavaa ja yksilöllistä vakaumusta kunnioittavaa. Oppiaineksen opetuksessa hyödynnetään viimeaikaista teologista ja uskontotieteellistä tutkimusta. Koska uskonto on osa kulttuuria ja yhteiskuntaa, uskonnonopetuksella on luontaiset kytkennät myös humanistis-yhteiskunnallisiin tieteisiin ja taideaineisiin.

Uskonnonopetuksessa luodaan edellytykset ymmärtää uskontoja ja soveltaa tätä tietoa oman maailmankatsomuksen, kulttuurin ja yhteiskunnan jäsentämisessä sekä kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa. Opetuksessa käytetään hyväksi uskontojen omia lähteitä, tutkimusta ja eri medioiden välittämää ajankohtaista materiaalia. Opetuksessa painottuvat aktivoivat työtavat, joiden avulla uskonnon sisältöjä liitetään opiskelijoiden kokemusmaailmaan ja autetaan heitä prosessoimaan ja sisäistämään kurssien sisältöjä ja kasvamaan asetettujen tavoitteiden suuntaan.

Uskonnon opetuksen tavoitteet perusopetuksessa

Uskonnon opetuksen tavoitteena on

- tutustua omaan uskontoon ja suomalaiseen katsomusperinteeseen
- tutustua muihin uskontoihin
- ymmärtää uskontojen kulttuurinen ja inhimillinen merkitys
- ymmärtää uskonnon eettinen ulottuvuus.

6.11.1 Evankelisluterilainen uskonto

Evankelisluterilaisen uskonnon opetuksen ydintehtävä on syventää ja laajentaa opiskelijan oman ja muiden uskontojen tuntemusta perehdyttämällä hänet uskontojen luonteeseen ja merkitykseen yksilön, kulttuurin ja yhteiskunnan kannalta. Opiskelija tar-

kastelee opiskeltavan aineksen valossa myös eettisiä valintoja sekä niiden vaikutuksia yksilön elämään ja yhteiskuntaan.

Pakollinen kurssi

1. Kirkko ja suomalainen katsomusperinne (ue1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy kristinuskoon ja sen merkitykseen suomalaisessa yhteiskunnassa
- perehtyy luterilaiseen kirkkoon ja sen uskonkäsitteisiin
- hahmottaa Suomessa ilmeneviä uskonnollisia yhdyskuntia ja niiden toimintaa
- osaa arvostaa eri tavoin uskovia ja ajattelevia ihmisiä.

Keskeiset sisällöt

- keskeiset asiat kristinuskon synnystä ja kehityksestä
- kristinuskon vaiheet Suomessa
- kirkkorakennus, sen symboliikka ja liittyminen seurakunnan elämään
- kristillinen usko sekä sen inhimillinen ja yhteiskunnallinen merkitys
- yleiskuva Suomen uskontotilanteesta, erityisesti luterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkko sekä muita kristillisiä kirkkoja ja yhteisöjä ja muita uskontoja sekä uskonnottomuus

Valinnaiset kurssit

2. Raamattutieto (ue2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tunnistaa Raamatun vaikutuksen länsimaiseen kulttuuriin ja maailmankuvaan
- tuntee Raamatun syntyhistorian ja erilaiset tulkintatavat
- tutustuu Vanhan testamentin keskeisiin kertomuksiin
- tutustuu Uuteen testamenttiin, erityisesti Jeesuksen opetuksiin
- ymmärtää Raamatun aseman kristillisten kirkkojen pyhänä kirjana.

Keskeiset sisällöt

- Raamatun kulttuurivaikutukset: vaikutus kieleen, kirjallisuuteen, musiikkiin, elokuvaan ja kuvataiteeseen sekä länsimaiseen lainsäädäntöön
- Vanhan ja Uuden testamentin syntyvaiheet ja ajoitus
- Vanhan testamentin keskeinen sisältö: alkukertomukset, Vanhan testamentin historian pääpiirteet
- Uuden testamentin muotoutuminen, evankeliumien painotukset, Paavalin kirjeiden merkitys
- Jeesuksen elämä ja opetukset
- kristillisen etiikan peruspainotukset

3. Maailmanuskonnot (ue3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee maailmanuskontojen syntyhistorian ja levinneisyyden
- ymmärtää uskontojen vaikutuksen yhteiskuntaan ja kulttuuriin
- tunnistaa eri uskontojen yhteisiä piirteitä.

Keskeiset sisällöt

Käsitellään hindulaisuutta, buddhalaisuutta, juutalaisuutta ja islamia seuraavien teemojen näkökulmasta:

- uskontojen syntyhistoria, levinneisyys ja kannattajamäärät
- uskontojen pyhät kirjat ja keskeiset opit
- myytit ja riitit
- uskontojen vaikutus yhteisön ja yksilön elämään

Päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Tiedonhankinta kristinuskosta ja evankelis-luterilaisesta kirkosta

Opiskelija

- tuntee Suomen evankelis-luterilaisen kirkon historiaa ja ymmärtää suomalaisen luterilaisuuden perusluonteen
- ymmärtää suomalaista uskonnollisuutta ja katsomusperinnettä.
- tuntee Raamatun keskeisen sisällön
- tuntee kristinuskon syntytahtumat ja hallitsee kristillisten kirkkojen muotoutumisen keskeiset vaiheet.

Uskonnon ymmärtäminen ilmiönä

Opiskelija

- ymmärtää uskonnollista ajattelua sekä uskonnollisen kokemuksen ja käyttäytymisen luonnetta
- tunnistaa uskontojen vaikutuksia suomalaisessa ja eurooppalaisessa kulttuurissa
- tuntee maailmanuskontojen keskeiset piirteet
- arvostaa eri tavoin uskovia ja ajattelevia ihmisiä.

Uskonnollisen tiedon käyttö ja eettisesti vastuullinen toiminta

Opiskelija

- tuntee uskon ja tiedon perusluonteen sekä niiden keskinäisen suhteen
- hahmottaa oman maailmankatsomukseensa vaikuttavia tekijöitä
- kykenee keskustelemaan olemassaolon perimmäisistä kysymyksistä.
- kykenee vastuulliseen eettiseen pohdintaan ja tunnistaa omien valintojensa ja tekojensa seurauksia.

6.12 Elämänkatsomustieto

Elämänkatsomustieto oppiaineena on perustaltaan monitieteinen. Se hyödyntää ihmis-, yhteiskunta- ja kulttuuritieteitä. Elämänkatsomustiedon opetuksessa ihmisiä pidetään luonnollisina, tajunnallisina ja kulttuurisina olentoina, jotka kokevat, luovat ja uusintavat merkityksiä keskinäisessä kanssakäymisessään. Inhimilliset käytännöt ja

katsomukset ovat yksilöiden, yhteisöjen ja traditioiden vuorovaikutuksen tulosta. Elämäkatsomustiedon opetus rakentuu ihmiskäsitykselle, joka korostaa ihmisten mahdollisuutta elää vapaina ja keskenään tasavertaisina, aktiivisina ja tavoitteellisina. Oppiaineen opetuksessa painotetaan ihmisten kykyä tutkia maailmaansa ja laajentaa sitä koskevaa tietämystään sekä yhteisellä toiminnallaan tietoisesti ohjata elämäänsä. Näistä lähtökohdista oppiaine tukee ja auttaa jäsentämään opiskelijoiden elämäkatsomusta ja identiteettiä sekä heidän yhteisöllisiä hyvän elämän ihanteitaan ja käytäntöjään.

Opetuksen tavoitteet

Elämäkatsomustiedon opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- oppii arvioimaan ja rakentamaan identiteettiään ja elämäkatsomustaan
- vahvistaa itseluottamustaan ja laajentaa keinojaan elämänhallintaan sekä kehittää valmiuksiaan elinikäiseen oppimiseen ja sivistymiseen
- kehittää eettistä arvostelukykyyään ja katsomuksellista harkintaa sekä kykyä tunnistaa arkipäivän tilanteiden eettiset ulottuvuudet
- omaksuu ja sisäistää ihmisoikeuksien, suvaitsevaisuuden, maailmanlaajuisen oikeudenmukaisuuden ja kestävä kehityksen periaatteita kantaen vastuuta itsestään, toisista ihmisistä, yhteiskunnasta ja luonnosta
- laajentaa katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään oppien tuntemaan eri kulttuureissa tärkeinä pidettyjä arvoja, uskomusjärjestelmiä ja elämäkatsomuksellisia ratkaisuja sekä niiden taustoja ja välittymistä sekä oppien arvioimaan tieteen vaikutusta elämäntapaamme.

Kurssit

Jokainen kurssi toteuttaa neljää aihepiiriä: ihmissuhteet ja moraalinen kasvu, itseluottamus ja kulttuuri-identiteetti, yhteisö ja ihmisoikeudet sekä ihminen ja luonto.

Pakollinen kurssi

1. Elämäkatsomuksen perusteet (et1)

Keskeiset sisällöt

- elämäkatsomuksen sisältö ja osa-alueet
- elämäkatsomusten moninaisuus ja oma elämäkatsomus
- elämäkatsomuksen merkitys elämänhallinnalle
- oma kulttuuri-identiteetti ja sen merkitys elämäkatsomukselle
- etiikan pääsuuntia ja hyvän elämän peruskysymyksiä
- ikäkausien eettiset valintatilanteet
- oman ja yhteisen menneisyyden arvioiminen sekä myönteinen tulevaisuuteen suuntautuminen

Valinnaiset kurssit

2. Katsomuskulttuuri (et2)

Keskeiset sisällöt

- katsomusten historiaa
- kulttuurien ja katsomusten tutkimus
- monikulttuurisuus ja suvaitsevaisuus
- moniarvoisuus ja katsomusvapaus
- uskonnottomuus ja uskonnollisuus Suomessa
- maailmanperinnön merkitys ihmiskunnalle

3. Yhteisön etiikka (et3)

Keskeiset sisällöt

- yksilöllisyys ja yhteisöllisyys ihmisen elämän piirteinä
- yksityinen ja julkinen
- yhteiskuntateorian perusteita
- suomalaisuus, kansalaisuus ja kansallisuus
- ihmisoikeusetiikka
- oikeudenmukaisuus ihanteena
- kestävä elämäntapa tavoitteena
- tulevaisuuden tutkiminen

Päätösarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Ihmissuhteet ja moraalinen kasvu

Opiskelija

- osaa nähdä yhteyden arvovalintojen ja hyvän elämän välillä
- tunnistaa etiikan peruslähtökohtia ja osaa arvioida toimintaa eettisestä näkökulmasta esimerkiksi tekijän tarkoituksen ja teon seurauksien suhteen sekä vastuun ja oikeuksien käsitteiden kautta
- kykenee tunnistamaan ongelmien eettisen ulottuvuuden ja esittämään eettisiä ratkaisuja
- ymmärtää elämänskatsomuksen merkityksen tietoiselle elämönhallinnalle
- kykenee havainnoimaan eettisiä ja katsomuksellisia ulottuvuuksia arkipäivässä, taiteessa, mediassa tai muilla elämän alueilla sekä kykenee perustelemaan eron eettisesti kehittyneemmän ja kehittymättömämmän arvion välillä.

Itsetuntemus ja kulttuuri-identiteetti

Opiskelija

- tunnistaa ja osaa nimetä keskeisten maailmankatsomusten ja kulttuurien olennaisia piirteitä ja kehityskulkuja
- kykenee suhteuttamaan erilaisia kulttuurisia käsitteitä ja symboleja eri katsomusperinteisiin
- ymmärtää kulttuuri- ja katsomusperinteiden merkityksen elämänskatsomukselleen
- ymmärtää uskonnottoman ja uskonnollisen katsomuksen eron
- osaa käyttää oppimiaan kulttuuriin liittyviä käsitteitä ja kykenee hankkimaan tietoa erilaisista katsomuksista.

Yhteisö ja ihmisoikeudet

Opiskelija

- tuntee ihmis- ja kansalaisoikeuksien pääpiirteet sekä kykenee selittämään niiden eron
- hahmottaa yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden välisen suhteen
- pystyy perustelemaan oikeuksien ja velvollisuuksien keskinäisen riippuvuuden
- tuntee vaihtoehtoisia ja vastakkaisia yhteiskunnallisia näkemyksiä
- tunnistaa ihmis- ja kansalaisoikeuksien loukkauksia sekä osaa arvioida erilaisten tasa-arvo- ja oikeusvaatimusten perusteita
- tuntee nyky-yhteiskunnan ongelmia ja pystyy esittämään sekä optimistisia että pessimistisiä näkemyksiä tulevaisuudesta.

Ihminen ja maailma

Opiskelija

- ymmärtää kestäväen kehityksen ja maailmanlaajuisen oikeudenmukaisuuden periaatteet
- tuntee ympäristöetiikan lähtökohtia
- osaa arvioida yksilön toimintaa ja eettistä asemaa suhteessa ympäristöön
- ymmärtää yhteiskunnallisten ratkaisujen pitkän tähtäimen vaikutuksia, myös maailmanlaajuisesti.

6.13 Historia

Aikuisille tarkoitettu historian opetus luo opiskelijoille edellytyksiä ymmärtää eri aikakausien luonnetta, oman aikansa ongelmia ja muutosprosesseja sekä auttaa hahmotamaan kansainvälistä maailmaa. Historia on yksilöllistä, kansallista ja eurooppalaista identiteettiä luova oppiaine.

Historian opetuksen tehtävänä on ohjata opiskelijaa kehittymään vastuullisena toimijana, joka osaa käsitellä oman aikansa ja menneisyyden ilmiöitä kriittisesti. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään oma kulttuurinsa ja muut kulttuurit historiallisen kehitysprosessin tuloksena. Opetuksessa käsitellään sekä yleistä että Suomen historiaa.

Opetuksen tavoitteet

Historian opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija oppii

- hankkimaan ja käyttämään historiallista tietoa
- käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä ja muodostamaan oman perustellun mielipiteensä niiden pohjalta
- ymmärtämään erilaisia tapoja jakaa historiaa aikakausiin ja käyttämään oikein käsitteitä esihistoria, historia, vanha aika, keskiaika ja uusi aika
- tunnistamaan esimerkkien avulla jatkuvuuden historiassa
- esittämään muutokselle syitä
- arvioimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja käyttäen apuna historiallista muutosta koskevaa tietoa.

Valinnaiset kurssit

1. Esihistoriasta Ranskan suureen vallankumoukseen (hi1)

Kurssin tehtävänä on perehdyttää opiskelija menneisyyttä koskevan tiedon luonteeseen, tiedonhankintaprosessiin ja peruskäsitteisiin. Samalla opiskelija tutustuu omiin juuriinsa ja eräisiin historian merkittäviksi muodostuneisiin tapahtumiin ja ilmiöihin esihistoriasta Ranskan suureen vallankumoukseen saakka.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii

- ymmärtämään, että historian tiedot ovat historiantutkijoiden tulkintoja, jotka saattavat muuttua uusien lähteiden tai tarkastelutapojen myötä
- ymmärtämään erilaisia tapoja jakaa historia aikakausiin ja käyttämään oikein käsitteitä esihistoria, historia, vanha aika, keskiaika ja uusi aika
- tunnistamaan keskeisiä muutoksia, joiden on katsottu vaikuttaneen oleellisesti ihmisen elämään, kuten maanviljelyn käyttöönottoa
- tunnistamaan esimerkkien avulla jatkuvuuden historiassa
- esittämään muutoksille syitä.

Keskeiset sisällöt

Historian tiedonluonteeseen johdettava jakso

- menneisyyttä koskevan tiedon luonne
- erilaiset lähderyhmät ja niiden tulkinta
- historian peruskäsitteet, muutos ja jatkuvuus

Esihistoriallinen aika ja ensimmäiset korkeakulttuurit

- kivikauden ihmisten elinolot ja niissä tapahtuneet muutokset pronssin ja raudan keksimisen seurauksena
- maanviljelyn aloittamisen, valtioiden synnyn ja kirjoitustaidon keksimisen vaikutukset ihmisen elämään

Eurooppalaisen sivilisaation synty

- antiikin Kreikan ja Rooman yhteiskunta ja kulttuuri
- antiikin heijastuminen tähän päivään

Keskiaika

- uskontojen vaikutukset ihmisten elämään ja ihmisten eriarvoinen yhteiskunnallinen asema
- Suomen liittäminen osaksi Ruotsia

Uuden ajan murros

- eurooppalaisen ihmisen maailmankuvan ja arvojen muutokset keskiajan ja uuden ajan taitteessa: renessanssi taiteessa, reformaatio uskonnossa, maailmankuvan avartuminen tieteessä

Suomi Ruotsin valtakunnan osana

- elämää kuninkaan alamaisina ja suurvallan asukkaina
- suomalaisen kulttuurin muotoutuminen

Vapauden aate voittaa alaa

- Ranskan suuren vallankumouksen vaikutukset

Lisäksi yksi seuraavista teemoista, jota tarkastellaan esihistorialliselta ajalta 1800-luvulle saakka:

- a) jokin Euroopan ulkopuolinen korkeakulttuuri
- b) kaupankäynnin kehitys
- c) kulttuurin kehitys
- d) liikkumis- ja kuljetusvälineiden kehitys
- e) väestössä tapahtuneet muutokset.

2. Wienin kongressista ensimmäiseen maailmansotaan (hi2)

Kurssi syventää opiskelijan käsitystä historiallisen tiedon luonteesta. Kurssi vahvistaa opiskelijan omaa identiteettiä ja perehdyttää häntä muihin kulttuureihin ja niiden vaikutuksiin.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii

- hankkimaan ja käyttämään historiallista tietoa
- käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä ja muodostamaan oman perustellun mielipiteensä niiden pohjalta
- ymmärtämään, että historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin
- selittämään ihmisen toiminnan tarkoituksia ja vaikutuksia
- arvioimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja käyttäen apuna historiallista muutosta koskevaa tietoa.

Keskeiset sisällöt

Elämää 1800-luvulla ja kansallisuusaate

- elämää 1800-luvun Suomessa
- 1800-luvun alun keskeiset valtiolliset muutokset ja kansallisuusaatteen vaikutukset Euroopassa
- kulttuuri kansallisuusaatteen heijastajana Suomessa

Teollinen vallankumous

- teollistuminen ja sen vaikutukset ihmisen elämään
- kaupungistuminen

Murrosten aika Suomessa

- sääty-yhteiskunnan mureneminen
- Suomen venäläistäminen ja sen vastustus

Suurvaltojen kilpailusta ensimmäiseen maailmansotaan seurauksineen

- imperialismi ja sen vaikutukset Euroopan suurvalloille ja siirtomaille
- ensimmäinen maailmansota sekä sen syyt ja seuraukset
- Venäjän keisarikunnan luhistumisen syyt ja vuoden 1917 vallankumoukset
- Suomen itsenäistyminen ja sisällissota

3. Versailles'sta nykypäivään (hi3)

Kurssin tarkoitus ja tavoitteet ovat samat kuin kurssin 2.

Keskeiset sisällöt

Laman ja totalitarismin aika

- maailmantalouden romahtaminen ja sen vaikutukset Eurooppaan
- elämää demokratioissa ja diktatuureissa

Toisen maailmansodan aika

- toinen maailmansota sekä sen syyt ja seuraukset
- Suomi toisessa maailmansodassa ja sodasta selviäminen

Suomi 1950-luvulta nykypäivään

- elinkeinorakenteen muutos ja sen vaikutukset ihmisten elämään
- suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen

Idän ja lännen ristiriidoista etelän ja pohjoisen vastakkainasetteluun

- kylmä sota
- maailman jakautuminen köyhiin ja rikkaisiin valtioihin ja siitä aiheutuvat ongelmat

Elämää 1900-luvun lopulla

- länsimaisen kulutusyhteiskunnan synty ja sen vaikutukset ihmisten elämään ja ympäristöön
- tiedonvälityksen kehitys

Lisäksi yksi seuraavista teemoista, jonka kehitystä tarkastellaan 1800-luvulta nykypäivään saakka:

- a) jokin Euroopan ulkopuolinen kulttuuri
- b) tasa-arvoisuuden kehitys
- c) kulttuurin kehitys
- d) teknologian kehitys, esimerkiksi liikkumis- ja kuljetusvälineiden kehitys
- e) Euroopan hajaannuksesta sen yhdistymiseen.

Päätösarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Tiedon hankkiminen menneisyydestä

Opiskelija

- osaa erotella asiaa selittävät tekijät vähemmän tärkeistä
- pystyy lukemaan erilaisia lähteitä ja tulkitsemaan niitä.

Historian ilmiöiden ymmärtäminen

Opiskelija

- kykenee sijoittamaan opiskelemaansa tapahtumat ajallisiin yhteyksiinsä ja niiden avulla aikajärjestykseen (kronologia)
- osaa selittää muutoksen ja jatkuvuuden osana historiallisia tapahtumia

- osaa esittää historiallisille tapahtumille syitä ja seurauksia.

Historiallisen tiedon käyttäminen

Opiskelija

- pystyy vastaamaan menneisyyttä koskeviin kysymyksiin käyttämällä eri lähteistä, myös nykYTEknologian avulla, saamaansa informaatiota
- pystyy muodostamaan tapahtumista ja ilmiöistä omia perusteltuja käsityksiä ja arvioimaan niitä.

6.14 Yhteiskuntaoppi

Yhteiskuntaopin opetuksen tehtävänä on tukea ja ohjata aikuisopiskelijaa yhteiskunnan aktiivisena ja vastuullisena toimijana. Yhteiskuntaopin opetus antaa perustiedot ja -taidot yhteiskunnan rakenteesta ja toiminnasta sekä kansalaisen vaikutusmahdollisuuksista. Yhteiskunnan rakennetta ja keskeisiä ilmiöitä, valtaa, taloutta ja vaikuttamista tarkastellaan suomalaisen yhteiskunnan, Euroopan ja maailman näkökulmasta. Yhteiskuntaoppi rakentuu eri yhteiskuntatieteiden ja oikeustieteiden sisällöistä.

Opetuksen tavoitteena on tukea opiskelijaa aktiivisena, suvaitsevaisena ja demokraattisena kansalaisena sekä antaa hänelle kokemuksia yhteiskunnallisesta toimimisesta ja demokraattisesta vaikuttamisesta. Opetus perustuu myönteisiin yhteiskuntaeettisiin arvoihin kuten sosiaaliseen vastuuntuntoon, ihmisoikeuksiin, työn ja yrittäjyyden arvostukseen sekä aktiiviseen kansalaisuuteen.

Opetuksen tavoitteet

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- saa käsityksen yhteiskunnallisen tiedon luonteesta
- oppii hankkimaan ja soveltamaan yhteiskuntaa ja talouselämää käsittelevää informaatiota kriittisesti ja toimimaan aktiivisena vaikuttajana
- oppii tuntemaan julkisia palveluja
- saa valmiuksia työnteon kunnioittamiseen
- oppii yrittäjyyden perusteet ja ymmärtää yrittäjyyden merkityksen yhteiskunnan hyvinvoinnin tekijänä
- oppii ymmärtämään yhteiskunnallisten päätösten vaikutuksia kansalaisten elämään
- kiinnostuu yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja vaikuttamisesta
- oppii tarkastelemaan ja kehittämään osaamistaan vastuullisena kuluttajana ja yhteiskunnallisena toimijana.

Valinnaiset kurssit

1. Yhteiskuntatiedon perusteet (yh1)

Keskeiset sisällöt

Yksilö yhteisön jäsenenä ja hyvinvointi

- perhe, erityyppiset yhteisöt sekä vähemmistö- ja osakulttuurit

- yksilön mahdollisuudet toimia kotikunnan jäsenenä, oman valtion kansalaisena, Pohjoismaissa ja EU:ssa
- hyvinvointiyhteiskunnan eri ulottuvuudet
- tasa-arvo ja kestävä kehitys sekä muut keinot hyvinvoinnin edistämiseksi

Vaikuttaminen ja päätöksenteko

- kansalaisten mahdollisuudet vaikuttaa
- demokratia, vaalit ja äänestäminen
- politiikan ja hallinnon toimijat kunnallisella, valtakunnallisella ja Euroopan unionin tasolla
- media ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Kansalaisen turvallisuus

- oikeusjärjestelmä, yksilön oikeudet ja velvollisuudet sekä oikeudellinen vastuu
- turvallisuuspolitiikka: ulkopoliittikka, maanpuolustus

2. Taloustiedon perusteet (yh2)

Keskeiset sisällöt

Taloudenpito

- yksityisen taloudenpidon periaatteet
- työnteko ja yrittäjyys

Kansantalous

- yksilö ja kotitaloudet kuluttajana ja talouden toimijana
- ulkomaankaupan ja globaalitalouden merkitys

Talouspolitiikka

- talouden suhdannevaihtelut, työttömyys ja inflaatio sekä niiden vaikutukset yksityistalouksiin
- työttömyys ja inflaatio sekä niiden vaikutukset yksityistalouksiin

Julkinen talous

- valtion ja kuntien rooli
- verotus

Päätösarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Yhteiskunnallisen tiedon hankkiminen ja käyttäminen

Opiskelija

- kykenee tulkitsemaan median välittämiä tietoja, tilastoja ja graafisia esityksiä
- pystyy perustelevaan käsityksiään yhteiskunnallisista asioista
- osaa vertailla yhteiskunnallisen päätöksenteon ja taloudellisten ratkaisujen eri vaihtoehtoja ja niiden seurauksia.

Yhteiskunnallisen tiedon ymmärtäminen

Opiskelija

- ymmärtää, että yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja taloudellisissa ratkaisuisa on olemassa useita vaihtoehtoja
- ymmärtää yhteiskunnallisen ja taloudellisen toiminnan eettisiä kysymyksiä.

Liite 1

Taitotaso A1 Suppea viestintä kaikkein tutuimmissa tilanteissa

A1.3 Toimiva alkeiskielitaito

Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
<p>* Ymmärtää yksinkertaisia lausumia (henkilökoh- taisia kysymyksiä ja jo- kapäiväisiä ohjeita, pyyn- töjä ja kieltoja) ru- tiinimaisissa keskus- te- luissa tilanneyhteyden tukemana.</p> <p>* Pystyy seuraamaan yksinkertaisia, välittömiin tilanteisiin tai omaan kokemukseensa liittyviä keskusteluja.</p> <p>* Yksinkertaisenkin vies- tin ymmärtäminen edel- lyttää normaalia hitaam- paa ja kuulijalle kohden- nettua yleiskielistä puhet- ta.</p>	<p>*Osaa kertoa lyhyesti itsestään ja lähipiiristään. Selviytyy kaikkein yksin- kertaisimmista vuoropu- heluista ja palvelutilan- teista. Tarvitsee joskus puhekumppanin apua.</p> <p>* Kaikkein tutuimmat jaksot sujuvat, muualla tauot ja katkokset ovat hyvin ilmeisiä.</p> <p>* Ääntäminen voi joskus tuottaa ymmärtämisen- gelmiä.</p> <p>*Osaa rajallisen joukon lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeisintä sanastoa ja perustason lauserakenteita.</p> <p>* Alkeellisessakin pu- heessa esiintyy paljon peruskielioppivirheitä.</p>	<p>* Pystyy lukemaan tuttuja ja joitakin tuntemattomia sanoja. Ymmärtää hyvin lyhyitä viestejä, joissa käsitellään arkielämää ja rutiinitapahtumia tai an- netaan yksinkertaisia ohjeita.</p> <p>* Pystyy löytämään tar- vitsemansa yksittäisen tiedon lyhyestä tekstistä (postikortit, säätiedotuk- set).</p> <p>* Lyhyenkin tekstipätkän lukeminen ja ymmärtä- minen on hyvin hidasta.</p>	<p>*Selviytyy kirjoittamalla kaikkein tutuimmissa, helposti ennakoitavissa arkisiin tarpeisiin ja ko- kemuksiin liittyvissä ti- lanteissa.</p> <p>*Osaa kirjoittaa yksinker- taisia viestejä (yksinker- taisen postikortin, henki- lötiedot, yksinkertainen sanelu).</p> <p>* Osaa kaikkein tavalli- simpia sanoja ja ilmauk- sia, jotka liittyvät omaan elämään tai konkreettei- hin tarpeisiin. Osaa kir- joittaa muutamia yksilau- seisia virkeitä.</p> <p>* Alkeellisessakin va- paassa tuotoksessa esiin- tyy monenlaisia virheitä.</p>

Taitotaso A2 Välittömän sosiaalisen kanssakäymisen perustarpeet ja lyhyt kerronta

A2.1 Peruskielitaidon alkuvaihe

Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
<p>* Pystyy ymmärtämään yksinkertaista puhetta tai seuraamaan keskustelua aiheista, jotka ovat hänel- le välittömän tärkeitä.</p> <p>* Pystyy ymmärtämään lyhyiden, yksinkertaisten, itseään kiinnostavien</p>	<p>* Osaa kuvata lähipiiriään muutamien lyhyin lausein. Selviytyy yksinkertaisista sosiaalisista kohtaamisista ja tavallisimmista pal- velutilanteista. Osaa aloit- taa ja lopettaa lyhyen vuoropuhelun, mutta kykenee harvoin ylläpi-</p>	<p>*Ymmärtää yksinkertai- sia ja kaikkein tavan- omaisinta sanastoa sisäl- täviä tekstejä (yksityiskir- jeitä, pikku-uutisia, arki- simpia käyttöohjeita).</p> <p>* Ymmärtää tekstin pää- ajatukset ja joitakin yksi-</p>	<p>* Selviytyy kirjoittamalla kaikkein rutiininomai- simmista arkitilanteista.</p> <p>* Osaa kirjoittaa lyhyitä, yksinkertaisia viestejä (henkilökohtaiset kirjeet, lappuset), jotka liittyvät arkisiin tarpeisiin sekä</p>

<p>keskustelujen ja viestien (ohjeet, kuulutukset) ydinsisällön sekä havaitsemaan aihepiirin vaihdokset tv-uutisissa.</p> <p>* Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää normaalilla nopeudella ja selkeästi puhuttua yleiskielistä puhetta, joka usein täytyy lisäksi toistaa.</p>	<p>tämään pitempää keskustelua.</p> <p>*Tuottaa sujuvasti joitakin tuttuja jaksoja, mutta puheessa on paljon hyvin ilmeisiä taukoja ja vääriä aloituksia.</p> <p>* Ääntäminen on ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on hyvin ilmeistä ja ääntämisvirheistä voi koitua satunnaisia ymmärtämisiongelmiä.</p> <p>*Osaa helposti ennakoitavan perussanaston ja monia keskeisimpiä rakenteita (kuten menneen ajan muotoja ja konjunktiota).</p> <p>* Hallitsee kaikkein yksinkertaisimman kieliopin alkeellisessa vapaassa puheessa, mutta virheitä esiintyy yhä paljon perusrakenteissakin.</p>	<p>tyiskohtia parin kappaleen pituisesta tekstistä. Osaa paikantaa ja verrata yksittäisiä tietoja ja pysyy hyvin yksinkertaiseen päättelyyn kontekstin avulla.</p> <p>* Lyhyenkin tekstipätkän lukeminen ja ymmärtäminen on hidasta.</p>	<p>yksinkertaisia, luettelomaisia kuvauksia hyvin tutuista aiheista (todellisista tai kuvitteellisista henkilöistä, tapahtumista, omista ja perheen suunnitelmista).</p> <p>*Osaa käyttää perustarpeisiin liittyvää konkreettia sanastoa ja perusaikamuotoja sekä yksinkertaisin sidossanoin (ja, mutta) liitettyjä rinnasteisia lauseita.</p> <p>*Kirjoittaa kaikkein yksinkertaisimmat sanat ja rakenteet melko oikein, mutta tekee toistuvasti virheitä perusasioissa (aikamuodot, taivutus) ja tuottaa paljon kömpelöitä ilmaisuja vapaassa tuotoksessa.</p>
---	--	--	--

A2.2 Kehittyvä peruskielitaito

Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
<p>* Ymmärtää tarpeeksi kyetäkseen tyydyttämään konkreetit tarpeensa. Pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen asiapuheen pääkohtia.</p> <p>*Pystyy yleensä tunnistamaan ympärillään käytävän keskustelun aiheen. Ymmärtää tavallista sanastoa ja hyvin rajallisen joukon idiomeja tuttuja aiheita tai yleistietoa käsittelevässä tilannesidonnaisessa puheessa.</p> <p>* Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää yleispuhekieltä, joka äännetään hitaasti ja selvästi. Toistoa tarvitaan melko usein.</p>	<p>* Osaa esittää pienen, luettelomaisen kuvauksen lähipiiristään ja sen jokapäiväisistä puolista. Pystyy osallistumaan rutiinimaisiin keskusteluihin omista tai itselleen tärkeistä asioista. Voi tarvita apua keskustelussa ja vältellä joitakin aihepiirejä.</p> <p>*Puhe on välillä sujuvaa, mutta erilaiset katkokset ovat hyvin ilmeisiä.</p> <p>*Ääntäminen on ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on ilmeistä ja ääntämisvirheitä esiintyy.</p> <p>*Osaa kohtalaisen hyvin tavallisen, jokapäiväisen sanaston ja jonkin verran idiomaattisia ilmaisuja.</p>	<p>*Ymmärtää pääasiat ja joitakin yksityiskohtia muutaman kappaleen pituisista viesteistä jonkin verran vaativissa arkisissa yhteyksissä (mainokset, kirjeet, ruokalistat, aikataulut) sekä faktatekstejä (käyttöohjeet, pikku-uutiset).</p> <p>* Pystyy hankkimaan helposti ennakoitavaa uutta tietoa tutuista aiheista selkeästi jäsennellystä muutaman kappaleen pituisesta tekstistä. Osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä niiden kieliasusta ja kontekstista.</p> <p>* Tarvitsee usein uudeleen lukemista ja apuväli-</p>	<p>* Selviytyy kirjoittamalla tavanomaisissa arkitilanteissa.</p> <p>*Osaa kirjoittaa hyvin lyhyen, yksinkertaisen kuvauksen tapahtumista, menneistä toimista ja henkilökohtaisista kokemuksista tai elinympäristönsä arkipäiväisistä puolista (lyhyet kirjeet, muis-tilaput, hakemukset, puhelinviestit).</p> <p>*Osaa arkisen perussanaston, rakenteet ja tavallisimmat sidoskei-not.</p> <p>* Kirjoittaa yksinkertaiset sanat ja rakenteet oikein, mutta tekee virheitä harvinaisemmissa rakenteissa ja muodoissa ja tuottaa</p>

	<p>Osa useita yksinkertaisia ja myös joitakin vaativampia rakenteita.</p> <p>* Laajemmassa vapaassa puheessa esiintyy paljon virheitä perusasioissa (esim. verbien aikamuodoissa) ja ne voivat joskus haitata ymmärrettävyyttä.</p>	<p>neitä tekstikappaleen ymmärtämiseksi.</p>	<p>kömpelöitä ilmaisuja.</p>
--	---	--	------------------------------

Taitotaso B1 Selviytyminen arkielämässä

B1.1 Toimiva peruskieli-taito

Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
<p>*Ymmärtää pääajatuksia ja keskeisiä yksityiskohtia puheesta, joka käsittelee koulussa, työssä tai vapaa-aikana säännöllisesti toistuvia teemoja mukaan lukien lyhyt kerrota. Tavoittaa radiouutisten, elokuvien, tv-ohjelmien ja selkeiden puhelinviestien pääkohdat.</p> <p>* Pystyy seuraamaan yhteiseen kokemukseen tai yleistietoon perustuvaa puhetta. Ymmärtää tavallista sanastoa ja rajallisen joukon idiomeja.</p> <p>* Pitemmän viestin ymmärtäminen edellyttää normaalia hitaampaa ja selkeämpää yleiskielistä puhetta. Toistoa tarvitaan silloin tällöin.</p>	<p>*Osa kertoa tutuista asioista myös joitakin yksityiskohtia. Selviytyy kielialueella tavallisimmista arkitilanteista ja epävirallisista keskusteluista. Osa viestiä itselleen tärkeistä asioista myös hieman vaativammassa tilanteissa. Pitkäkestoinen esitys tai käsitteelliset aiheet tuottavat ilmeisiä vaikeuksia.</p> <p>*Pitää yllä ymmärrettävää puhetta, vaikka pitämässä puhejaksoissa esiintyy taukoja ja epärointiä.</p> <p>*Ääntäminen on selvästi ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on joskus ilmeistä ja ääntämisvirheitä esiintyy jonkin verran.</p> <p>*Osa käyttää melko laajaa jokapäiväistä sanastoa ja joitakin yleisiä fraaseja ja idiomeja. Käyttää useita erilaisia rakenteita.</p> <p>* Laajemmassa vapaassa puheessa kielioppivirheet ovat tavallisia (esim. artikkeleita ja päätteitä puuttuu), mutta ne haittaavat harvoin ymmärrettävyyttä.</p>	<p>*Pystyy lukemaan monenlaisia, muutaman sivun pituisia tekstejä (taulukot, kalenterit, kursiohjelmat, keittokirjat) tutuista aiheista ja seuraamaan tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta.</p> <p>* Pystyy seuraamaan tuttua aihetta käsittelevän parisivuisen tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia.</p> <p>* Arkikokemuksesta poikkeavien aiheiden ja tekstin yksityiskohtien ymmärtäminen voi olla puutteellista.</p>	<p>* Pystyy kirjoittamaan ymmärrettävän, jonkin verran yksityiskohtaistakin arkitietoa välittävän tekstin tutuista, itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitelluista aiheista.</p> <p>*Osa kirjoittaa selväpiirteisen sidosteisen tekstin liittämällä erilliset ilmaukset peräkkäin jaksoiksi (kirjeet, kuvaukset, tarinat, puhelinviestit). Pystyy välittämään tehokkaasti tuttua tietoa tavallisimmassa kirjallisen viestinnän muodoissa.</p> <p>*Osa useimpien tutuissa tilanteissa tarvittavien tekstien laadintaan riittävän sanaston ja rakenteet, vaikka teksteissä esiintyy interferenssiä ja ilmeisiä kiertoilmaisuja.</p> <p>* Rutiinomainen kielilaines ja perusrakenteet ovat jo suhteellisen virheettömiä, mutta jotkut vaativimmat rakenteet ja sanaliitot tuottavat ongelmia.</p>

B1.2 Sujuva peruskielitaito

Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
<p>* Ymmärtää selväpiirteistä asiatietoa, joka liittyy tuttuihin ja melko yleisiin aiheisiin jonkin verran vaativissa yhteyksissä (epäsuora tiedustelu, työkeskustelut, ennakoitavissa olevat puhelinviestit).</p> <p>* Ymmärtää pääkohdat ja tärkeimmät yksityiskohdat ympärillään käytävästä laajemmasta muodollisesta ja epämuodollisesta keskustelusta.</p> <p>* Ymmärtäminen edellyttää yleiskieltä tai melko tuttua aksenttia sekä satunnaisia toistoja ja uudelleenmuotoiluja. Nopea syntyperäisten välinen keskustelu ja vieraiden aiheiden tuntemattomat yksityiskohdat tuottavat vaikeuksia.</p>	<p>*Osaa kertoa tavallisista, konkreeteista aiheista kuvaillen, eritellen ja vertaillen ja selostaa myös muita aiheita, kuten elokuvia, kirjoja tai musiikkia. Osaa viestiä varmasti useimmissa tavallisissa tilanteissa. Kielellinen ilmaisu ei ehkä ole kovin tarkkaa.</p> <p>*Osaa ilmaista itseään suhteellisen vaivattomasti. Vaikka taukoja ja katkoksia esiintyy, puhe jatkuu ja viesti välittyy.</p> <p>*Ääntäminen on hyvin ymmärrettävää, vaikka intonaatio ja painotus eivät ole aivan kohdekielellä mukaisia.</p> <p>*Osaa käyttää kohtalaisen laajaa sanastoa ja tavallisia idiomeja. Käyttää myös monenlaisia rakenteita ja mutkikkaitakin lauseita.</p> <p>* Kielioppivirheitä esiintyy jonkin verran, mutta ne haittaavat harvoin laajempaakaan viestintää.</p>	<p>* Pystyy lukemaan muuttaman kappaleen pituisia tekstejä monenlaisista aiheista (lehtiartikkelit, esitteet, käyttöohjeet, yksinkertainen kaunokirjallisuus) ja selviää myös jonkin verran päättelyä vaativista teksteistä käytännönläheisissä ja itselleen tärkeissä tilanteissa.</p> <p>* Pystyy etsimään ja yhdistelemään tietoja useammasta muuttaman sivun pituisesta tekstistä suorittaakseen jonkin tehtävän.</p> <p>* Pitkien tekstien jotkin yksityiskohdat ja sävyt saattavat jäädä epäselviksi.</p>	<p>*Osaa kirjoittaa henkilökohtaisia ja julkisempia-kin viestejä, kertoa niissä uutisia ja ilmaista ajatustaan tutuista abstrakteista ja kulttuuriaiheista, kuten musiikista tai elokuvista.</p> <p>* Osaa kirjoittaa muuttaman kappaleen pituisen jäsentyneen tekstin (muistiinpanoja, lyhyitä yhteenvetoja ja selostuksia selväpiirteisen keskustelun tai esityksen pohjalta).</p> <p>Osaa esittää jonkin verran tuki-tietoa pääajatuksille ja ottaa lukijan huomioon.</p> <p>* Hallitsee melko monenlaisen kirjoittamiseen tarvittavaa sanastoa ja lauserakenteita. Osaa ilmaista rinnasteisuutta ja alisteisuutta.</p> <p>*Pystyy kirjoittamaan ymmärrettävää ja kohtuullisen virheetöntä kieltä, vaikka virheitä esiintyy vaativissa rakenteissa, tekstin jäsentelyssä ja tyyli- ja vaikkapa äidinkielen tai jonkin muun kielen vaikutus on ilmeinen.</p>

Taitotaso B2 Selviytyminen säännöllisessä kanssakäymisessä syntyperäisten kanssa

Taitotaso B 2.1 Itsenäisen kielitaidon perustaso

Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
<p>* Ymmärtää asiallisesti ja kielellisesti kompleksisen puheen pääajatuksukset, kun se käsittelee konkreetteja tai abstrakteja aiheita. Pystyy seuraamaan yle-</p>	<p>*Osaa esittää selkeitä, täsmällisiä kuvauksia monista kokemuspiiriinsä liittyvistä asioista, kertoa tuntemuksista sekä tuoda esiin tapahtumien ja ko-</p>	<p>*Pystyy lukemaan itsenäisesti muuttaman sivun pituisia tekstejä (lehtiartikkeleita, novelleja, viihde- ja tietokirjallisuutta, raportteja ja yksityiskoh-</p>	<p>* Osaa kirjoittaa selkeitä ja yksityiskohtaisia tekstejä monista itseään kiinnostavista aihepiireistä, tutuista abstrakteista aiheista, rutiiniluonteisia</p>

<p>sesti kiinnostavaa yksityiskohtaista kerrontaa (uutiset, haastattelut, elokuvat, luennot).</p> <p>* Ymmärtää puheen pääkohdat, puhujan tarkoituksen, asenteita, muodollisuusastetta ja tyyliä. Pystyy seuraamaan laajaa puhetta ja monimutkaisia argumentointia, jos puheen kulku on selvästi merkitty erilaisin jäsentimin (sidesanat, rytmitys). Pystyy tiivistämään tai ilmaisemaan kuulemastaan avainkohdat ja tärkeät yksityiskohdat.</p> <p>* Ymmärtää suuren osan ympärillään käytävästä keskustelusta, mutta voi kokea vaikeaksi ymmärtää useamman syntyperäisen välistä keskustelua, jos nämä eivät mitenkään helpota sanottavaansa.</p>	<p>kemusten henkilökohtaisen merkityksen. Pystyy osallistumaan aktiivisesti useimpiin käytännöllisiin ja sosiaalisiin tilanteisiin sekä melko muodollisiin keskusteluihin. Pystyy säännölliseen vuorovaihtukseen syntyperäisten kanssa vaikuttamatta tahattomasti huvittavalta tai ärsyttävältä. Kielellinen ilmaisu ei aina ole täysin tyylikästä.</p> <p>*Pystyy tuottamaan puhejaksoja melko tasaiseen tahtiin, ja puheessa on vain harvoin pitempiä taukoja.</p> <p>*Ääntäminen ja intonaatio ovat selkeitä ja luontevia.</p> <p>*Osaa käyttää monipuolisesti kielen rakenteita ja laajahkoa sanastoa mukaan lukien idiomaattinen ja käsitteellinen sanasto. Osoittaa kasvavaa taitoa reagoida sopivasti tilanteen asettamiin muotovaatimuksiin.</p> <p>* Kieliopin hallinta on melko hyvää, eivätkä satunnaiset virheet yleensä haittaa ymmärrettävyyttä.</p>	<p>taisia ohjeita) oman alan tai yleisistä aiheista. Tekstit voivat käsitellä abstrakteja, käsitteellisiä tai ammatillisia aiheita, ja niissä on tosiasioita, asenteita ja mielipiteitä.</p> <p>*Pystyy tunnistamaan kirjoittajan ja tekstin tarkoituksen, paikantamaan useita eri yksityiskohtia pitkistä teksteistä. Pystyy nopeasti tunnistamaan tekstin sisällön ja uusien tietojen käyttöarvon päättääkseen, kannattaako tekstiin tutustua tarkemmin.</p> <p>* Vaikeuksia tuottavat vain pitkien tekstien idiomit ja kulttuuriviittaukset.</p>	<p>asiaviestejä sekä muodollisempia sosiaalisia viestejä (arvostelut, liikekirjeet, ohjeet, hakemukset, yhteenvedot).</p> <p>*Osaa kirjoittaessaan ilmaista tietoja ja näkemyksiä tehokkaasti ja kommentoida muiden näkemyksiä. Osaa yhdistellä tai tiivistää eri lähteistä poimittuja tietoja omaan tekstiin.</p> <p>* Osaa laajan sanaston ja vaativia lauserakenteita sekä kielelliset keinot selkeän, sidosteisen tekstin laatimiseksi. Sävy ja tyylin joustavuus on rajallinen, ja pitkässä esityksessä voi ilmetä hyppäyksiä asiasta toiseen.</p> <p>* Hallitsee melko hyvin oikeinkirjoituksen, kieliopin ja välimerkkien käytön, eivätkä virheet johda väärinkäsityksiin. Tuotoksessa saattaa näkyä äidinkielen vaikutus. Vaativat rakenteet sekä ilmaisuuden ja tyylin joustavuus tuottavat ongelmia.</p>
--	--	---	--

Taitotaso B 2.2 Toimiva itsenäinen kielitaito

Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
<p>* Ymmärtää elävää tai tallennettua, selkeästi jäsentynyttä yleiskielistä puhetta kaikissa sosiaalisen elämän, koulutuksen ja työelämän tilanteissa (myös muodollinen keskustelu ja syntyperäisten välinen vilkas keskustelu).</p> <p>* Pystyy yhdistämään vaativia tehtäviä varten kompleksista ja yksityiskohtaista tietoa kuulemistaan laajoista keskuste-</p>	<p>*Osaa pitää valmistellun esityksen monenlaisista yleisistäkin aiheista. Pystyy tehokkaaseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen syntyperäisten kanssa. Osaa keskustella ja neuvotella monista asioista, esittää ja kommentoida vaativia ajatuskulkuja ja kytkeä sanottavansa toisten puheenvuoroihin.</p> <p>Osaa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti tilanteen vaa-</p>	<p>*Pystyy lukemaan itsenäisesti usean sivun pituisia, eri tarkoituksiin laadittuja kompleksisia tekstejä (päivälehtiä, novelleja, kaunokirjallisuutta). Jotkin näistä voivat olla vain osittain tuttuja tai tuntemattomia, mutta henkilön itsensä kannalta merkityksellisiä.</p> <p>* Pystyy tunnistamaan kirjoittajan asennoitumisen ja tekstin tarkoituk-</p>	<p>*Osaa kirjoittaa selkeitä, yksityiskohtaisia, muodollisia ja epämuodollisia tekstejä monimutkaisista todellisista tai kuvitteluisista tapahtumista ja kokemuksista enimmäkseen tutuille ja toisinaan tuntemattomille lukijoille.</p> <p>Osaa kirjoittaa esseen, muodollisen tai epämuodollisen selostuksen, muistiinpanoja jatkotehtäviä varten ja yhteenvedoja.</p>

<p>luista tai esityksistä. Osaa päätellä ääneen lausumattomia asenteita ja sosio-kulttuurisia viitteitä sekä arvioida kriittisesti kuulemaansa.</p> <p>* Ymmärtää vieraita puhujia ja kielimuotoja. Huomattava taustamelu, kielellinen huumori ja harvinaisemmat idiomit ja kulttuuriviittaukset saattavat yhä tuottaa vaikeuksia.</p>	<p>timalla tavalla. Esitys voi olla kaavamaisista, ja puhuja turvautuu toisinaan kiertoilmauksiin.</p> <p>* Osaa viestiä spontaanisti, usein hyvinkin sujuvasti ja vaivattomasti satunnaisista epäröinnistä huolimatta.</p> <p>* Ääntäminen ja intonaatio ovat hyvin selkeitä ja luontevia.</p> <p>* Hallitsee laajasti kielelliset keinot ilmaista konkreetteja ja käsitteellisiä, tuttuja ja tuntemattomia aiheita varmasti, selkeästi ja tilanteen vaatimaa muodollisuusastetta noudattaen. Kielelliset syyt rajoittavat ilmaisua erittäin harvoin.</p> <p>* Kieliopin hallinta on hyvää. Usein puhuja korjaa virheensä itse, eivätkä virheet haittaa ymmärrettävyyttä.</p>	<p>sen. Pystyy paikantamaan ja yhdistämään useita käsitteellisiä tietoja monimutkaisista teksteistä. Ymmärtää riittävästi tiivistääkseen pääkohdat tai ilmaistakseen ne toisin sanoin.</p> <p>* Vaikeuksia tuottavat vain pitkien tekstien harvinaisemmat idiomit ja kulttuuriviittaukset.</p>	<p>* Osaa kirjoittaa selkeän ja jäsentyneen tekstin, ilmaista kantansa, kehittää argumentteja systemaattisesti, analysoida, pohtia ja tiivistää tietoa ja ajatuksia.</p> <p>* Kielellinen ilmaisuväara ei rajoita havaittavasti kirjoittamista.</p> <p>* Hallitsee hyvin kieliopin, sanaston ja tekstin jäsennyksen. Virheitä voi esiintyä harvinaisissa rakenteissa ja idiomaattisissa ilmauksissa sekä tyyliseikoissa.</p>
--	--	--	--